

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ, ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МАТЕРІАЛИ

X ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

9 грудня 2022 р.

м. Суми

Друкується згідно з рішенням вченої ради
навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Протокол № 4 від 14 грудня 2023 р.)

ОРГКОМІТЕТ ТА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова оргкомітету:

Лянной Ю.О. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Заступник голови оргкомітету:

Кудріна О.Ю. – доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної (наукової) роботи Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Координатори оргкомітету:

Подрез Ю. В. – кандидат історичних наук, доцент, директор навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Члени оргкомітету:

Моцак С. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувачки кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Іваній О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Оліцький В. О. – кандидат історичних наук, в.о. завідувача кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Сокирська В.В. – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Циватий В.Г. – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Заслужений працівник освіти України.

Горобець І.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Снегірьов І.О. – кандидат філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Жуков О. В. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Михтуненко В. В. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції: «Історико-філософські дослідження молодих учених» (09 грудня 2022 р., м. Суми). Суми, 2023. 121 с.

Збірник X Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених присвячений важливим питанням всесвітньої історії, історії України, міжнародних відносин, актуальним проблемам історії та теорії держави і права, філософії та культурології.

ЗМІСТ

Бойченко Оксана	
ДЕНУКЛЕАРИЗАЦІЯ УКРАЇНИ: КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА.....	8
Бондар Ігор	
САМОПРОГОЛОШЕНІ ЛЕМКІВСЬКІ РЕСПУБЛІКИ: РОСІЙСЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ ЧИ КРОК ДО СОБОРНОСТІ?.....	10
Ворона Катерина	
ВИСНОВКИ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОЇ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ.....	11
Гречаник Діана	
ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УНР В ЧАСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ.....	13
Гордієнко Дар'я	
ПОЛІТИКА ОТТО ФОН БІСМАРКА СТОСОВНО ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ.....	15
Гудимов Кирил	
ПАДІННЯ ТРОЇ – ОСТАННІЙ ЕТАП ГЕРОЇЧНОЇ ЕПОХИ В ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ.....	18
Дегтярьов Вадим	
ОПЕРАЦІЯ «СОЮЗНИЦЬКА СИЛА» 1999 Р. ТА ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ В КОСОВО.....	19
Дяченко Карина	
ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА XVI-XVIII СТОЛІТТЯ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	21
Єрмолаєва Анна	
ПЕРЕТВОРЕННЯ ЯПОНІЇ НА ДЕМОКРАТИЧНУ ТА ЛІБЕРАЛЬНУ КРАЇНУ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	23
Землякова Катерина	
МІСЦЕ ШАРЛЯ МОРІСА ДЕ ТАЛЕЙРАНА-ПЕРИГОРА У ФРАНЦУЗЬКІЙ ДИПЛОМАТІЇ ДОБИ НОВОГО ЧАСУ.....	25
Корнієнко Аліна	
ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	27
Козило Анастасія	
НАВЧАННЯ У ПЕРІОД ВІЙНИ.....	28
Ліщук Едуард	
ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК.....	30
Левченко Аліна	

САЛІЧНА ПРАВДА ЯК ЗВИЧАЄВЕ ПРАВО ФРАНКСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	32
Леонтенко Дмитро	
ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО В РОКИ ГЕТЬМАНАТУ.....	34
Лю Є	
ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СЕНСУ ЖИТТЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	36
Лю Є	
ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНА СЕНСУ ЖИТТЯ.....	38
Макуха Анна	
ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ.....	40
Мамалига Олександр	
ТЕРОРИЗМ ЯК ІНСТИТУЦІЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ:ТЕМПОРАЛЬНИЙ І БЕЗПЕКОВИЙ ДИСКУРСИ.....	42
Максимова Карина	
ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	45
Мележик Ярослав	
ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ.....	47
Михненко Євгеній	
РОЗВИТОК КАРФАГЕНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДО ВІЙСЬКОВОГО ЗІТКНЕННЯ З РИМОМ.....	49
Морозова Анна	
ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ.....	50
Ніколаєнко Карина	
ЗАВЕРШЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ЕКСПАНСІЇ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	52
Оліцький В'ячеслав	
ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ (УПЦ МП) НА ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	53
Осадчий Дмитро	

АМЕРИКАНО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014 РОЦІ.....	55
Павленко Антон	
РОЛЬ МИТРОПОЛИТА ГЕОРГІЯ (ЯРОШЕВСЬКОГО) В СТАНОВЛЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ.....	57
Парфило Богдан	
НАСЛІДКИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ.....	59
Петриченко Ярослав	
РОЛЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ.....	60
Петрушенко Юлія	
КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ.....	62
Петрова Світлана	
ДЕМОКРАТІЯ І ЇЇ СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ У СВІТОВІЙ СПІЛЬНОТІ.....	63
Півнюва Валерія	
ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	65
Покутній Іван	
СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	66
Прийма Максим	
ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА КОЛОДЗІНСЬКОГО В СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ ПРЕДСТАВНИКІВ ОУН.....	68
Пушкар Дмитро	
ТАЦИТОВІ ПРОБЛЕМИ ТОТАЛЬНОЇ СВОБОДИ ЯК АНАЛОГ «НОВИЧКА».....	70
Ребенок Вікторія	
ВІДНОСИНИ США З КИТАЙСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ (ТАЙВАНЬ) У 1940–1970-Х РР.....	72
Семерня Анастасія	
ТЕОРІЯ ГЕГЕМОНІСТСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РОБЕРТА ГІЛПИНА.....	75
Свиридов Андрій	
КАРБУВАННЯ ВЛАСНОЇ МОНЕТИ ЗА ГЕТЬМАНСТВА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО.....	76
Сиволап Наталія	
ОСВІТА УКРАЇНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЯК ДОСВІД НАВЧАННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ.....	78
Синявіна Дар'я	
ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	80

Сидоренко Яна	ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА НА ПОСАДІ МІНІСТРА ВІРОСПОВІДАНЬ (1919-1922 рр.).....	81
Скусинець Анна	ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ГРИ «КАНООТ» ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	83
Смага Лідія	ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ – ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО.....	85
Соколовська Евеліна	ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	87
Сосновський Дмитро	КИТАЙСЬКА ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ.....	89
Ступакова Юлія	ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ В РОКИ ПРАВЛІННЯ ЛЮДОВІКА XIV (1643-1715 рр.).....	90
Сугоняко Діана	ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ ТА МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ – РУПОРИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ.....	92
Токар Богдана	ПОЛІТИКА КРАЇН АНТАНТИ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ НА ШЛЯХУ ДО ДЕРЖАВНОСТІ В КІНЦІ 1917 – НА ПОЧАТКУ 1918 РР.....	94
Токаренко Ігор	СУТНІСТЬ ТА ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ МЕДІАОСВІТИ.....	96
Хижняк Ігор	ЕКОНОМІКА ПОРТУГАЛІЇ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДИНАМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ДИКТАТУРИ АНТОНІУ ДІ ОЛІВЕЙРИ САЛАЗАРА.....	97
Хромова Вікторія	АНТИРЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В 1920-Х РР.....	99
Цікава Олена	ПОЛІТИКА США ЩОДО ЦИНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У 1898-1900 РР.....	101
Чень Сяо		

ПОТЕНЦІАЛ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ НАУКИ В ОСМИСЛЕННІ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ.....	103
Чень Сяо	
ОСНОВНІ ПАТЕРНИ ТА ПРИНЦИПИ КЛАСИЧНОЇ НАУКИ ТА СВІТОГЛЯДУ.....	105
Чертенко Олег	
ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ.....	106
Шалімов Максим	
ВІДМІННОСТІ КЛАСИЧНОГО ТА СУЧАСНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ.....	108
Шарун Валентин	
ПРИДНІСТРОВ'Я ТА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ ПРОЦЕСИ В НЬОМУ.....	111
Шеренок Ірина	
РОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИНЦЕСИ ДІАНИ ЯК СПАДКОЄМИЦІ БРИТАНСЬКОГО ТРОНУ НА ЗАГАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ.....	113
Шеремет Олександр	
АРХЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СС «АНЕНЕРБЕ» НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	115
Шкумат Іван	
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ АБО ЧИ МОЖЕ УКРАЇНА СТАТИ РОСІЄЮ?.....	117
Ювко Єгор	
ВІДОМОСТІ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. З МАТЕРІАЛІВ ДОПОВІДНИХ ЗАПИСОК ОДПУ СТОСОВНО НІМЕЦЬКОГО КОНСУЛА РУДОЛЬФА ЗОММЕРА.....	119

Бойченко Оксана,
студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ДЕНУКЛЕАРИЗАЦІЯ УКРАЇНИ: КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЧИ ФАТАЛЬНА ПОМИЛКА

Ядерна зброя є зброєю масового ураження і вважається найнебезпечнішою у всьому світі. Однак, проблема денуклеаризації України наприкінці ХХ століття, знову набуває своєї актуальності. Дискусійними є питання необхідності прийняття рішення про ядерне роззброєння, чи були перспективи збереження статусу ядерної держави для України і навіть про можливість його поновлення. Це зумовлено ситуацією на міжнародній арені і зокрема, агресією та терористичними діями російської федерації щодо України.

Дана тема часто розглядається у формі науково-публіцистичної статті і є цікавою, як для науковців, публіцистів, журналістів, так і для студентів, аспірантів тощо. Серед таких варто виділити О.Ю. Кондратенка, Ч.І. Намонюк, О.В. Махно, А.О. Слободянюка, М.О. Пхіденка тощо.

На період проголошення незалежності, Україна займала третє місце у світі за величиною потенціалу ядерної зброї, поступалася лише Сполученим Штатам Америки та росії. Проте відмінним фактом є те, що успадкувавши від СРСР значний ядерний потенціал, Україна не мала над ним жодного контролю, бо рішення про його застосування приймалося на рівні москви. Майже відразу після розпаду СРСР, Білорусь та Казахстан відмовилися від своєї ядерної зброї на користь росії. Україна не поспішала з таким рішенням, використовуючи свій ядерний потенціал як гарантії безпеки в майбутньому [4, с. 76].

24 жовтня 1991 року Верховна Рада України ухвалила заяву про без'ядерний статус України, а 9 квітня 1992 року – Постанову «Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу». Після цього Україна приєдналася до «Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» у листопаді 1994 року [5; 6; 7].

«Договір про нерозповсюдження ядерної зброї» був розроблений за участі ООН, мав на меті не допустити розширення кола країн, що володіють ядерною зброєю і забезпечити контроль за державами, які взяли на себе, відповідні договору зобов'язання. Договір був схвалений Генеральною Асамблеєю ООН 1 червня 1968 року. Нерозповсюдження, роззброєння, право на мирне використання ядерних технологій – три основні принципи, про які йдеться у договорі, але офіційно не інтерпретовані [3, с. 339].

Вважається, що вільне волевиявлення стати без'ядерною державою було зумовлено низкою чинників. Перш за все, як вже згадувалося раніше, Україна не мала одноосібного контролю над ядерною зброєю, а тому не могла розглядатися як ядерна держава-власниця. Для того, щоб створити власний ядерний потенціал, необхідно мати: науково-технічну базу; індустріальну базу для виробництва ядерних матеріалів; інфраструктуру для забезпечення транспортування, технічного

обслуговування, безпечного зберігання, фізичного захисту ядерних боезарядів. З іншого боку, не прийнявши статус без'ядерної держави, Україна ризикувала залишитися в ізоляції. Це загрожувало б її міжнародній економічній політиці і науково-технічній співпраці [1, с. 201].

У ядерному роззброєнні України були зацікавлені дві великі держави – США та росія, з якими новоствореній молодій державі було важко конкурувати. США скептично сприймали появу нових ядерних держав і ядерний потенціал України зокрема. Вони вважали, що економічна ситуація в пострадянських країнах, не дозволить новим ядерним державам, належним чином контролювати зброю масового ураження та технології її виробництва. Дещо іншу позицію мала росія: спочатку вона наполягала на передачі ядерної зброї у її володіння, аргументуючи це нездатністю України забезпечити належне обслуговування зброї, а насправді мала на меті лише зберегти свій вплив над Україною і випередити США у процесі денуклеаризації. Отож, Україна знову виявилася плацдармом протистоянь двох великих держав [4, с. 76].

В якості компенсації за відмову від зброї масового ураження, росія забезпечила ядерним паливом українські АЕС. США, в свою чергу, зобов'язалися надати Україні фінансову допомогу в рамках програми Нана-Лугара у розмірі 175 млн дол., 135 млн. із яких піде на демонтаж шахтно-пускових установок та розукомплектацію ракет [2, с. 74].

Таким чином, реалізація курсу на без'ядерний статус стала одним із перших вагомих кроків у зовнішній політиці України. Вважається, що реалізація цього курсу вберегла Україну від військового протистояння з провідними ядерними державами світу. Більше того, це значно зменшило вплив на екологію, економіка змогла вистояти в складний період, адже утримання ядерної зброї вимагає великих коштів. Для України відкрилися можливості для вступу в ЄС та НАТО. Дотримавшись всіх вимог, Україна утвердилася на міжнародній арені, як надійний союзник. Недоліками є втрата цілої галузі господарства, знищення унікальної інфраструктури, значні матеріальні збитки, які так і не були компенсовані у повному обсязі. Надані гарантії безпеки, як показує історичний досвід, теж не були дотримані.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Махно О. Відмова України від ядерного статусу та ствердження позитивного міжнародного іміджу держави. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2013. С. 198–205.
2. Намонюк Ч., Пхіденко М. Втрата ядерного статусу як зовнішньополітичний прорахунок України. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2017. С. 70–78.
3. Слободянюк А. Євроінтеграція та гарантії безпеки у контексті приєднання України до договору про нерозповсюдження ядерної зброї. *Україна в системі європейської економічної і політичної інтеграції* : Матеріали доп. міжнар. науково-практ. конф., 27–28 квіт. 2020 р. Ужгород, 2020. С. 338–342.
4. Кондратенко О. Процес ядерного роззброєння і Україна. *Портал Наукові журнали Національного Авіаційного Університету*. URL: <https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3265> (дата звернення: 30.01.2013).
5. «Про без'ядерний статус України» : Заява від 24.10.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-12#Text>.
6. «Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу» : Постанова Верхов. Ради України від 09.04.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-12#Text>.
7. «Про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року » : Договір від 16.11.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text.

САМОПРОГОЛОШЕНІ ЛЕМКІВСЬКІ РЕСПУБЛІКИ: РОСІЙСЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ ЧИ КРОК ДО СОБОРНОСТІ?

Виклики, що ставить перед нами сучасність, вимагають консолідації у пошуку правильного рішення для збереження державності нашої країни. На прикладі національно-визвольного піднесення і створення тимчасових республік на території Лемківщини, можна визначити можливі шляхи вирішення сучасних проблем України.

Власне, національно-культурні прагнення на Лемківщині, з повною силою виринули 1918 року. Поразка Австро-Угорської імперії в Першій світовій війні сприяла посиленню настроїв за національне самовизначення українців та створення самостійної української держави [1, с. 150].

Велика частина лемків, пізнали українську культуру, мову, звичаї внаслідок військових дій. Окремі лемки працювали в українських установах російської імперії та боролись на боці українських армій. Військові частини російської армії до певної міри призупинили прогресуючий характер москвофільських тенденцій серед лемків та сприяли наростанню українських національних настроїв [4, с. 89].

Населення Лемківщини активно підтримало національно-визвольні змагання українського народу. По цілій Лемківщині масово почали організовуватись віча на підтримку української влади. Вже 2 листопада у м. Балигород Ліського повіту завдяки зусиллям Володимира Виноградського та його однодумців було скликане віче міщан і селян з 32 сіл. [3].

4 листопада 1918 року у Вислоку Нижньому було скликано збори представників близько 30 сусідніх лемківських громад. На зборах було зачитано відозву-прокламацію про створення ЗУНР і було одностайно підтримано пропозицію про організацію Сяніцької повітової української Ради у Вислоку Великому, головою якої було обрано місцевого пароха о. Пантелеймона Шпильку. Таким чином постала Східно-Лемківська, Вислоцька або Команчанська Республіка, яка згодом проголосила своє об'єднання із ЗУНР [5].

Проте одночасно з національним рухом, який мав проукраїнський характер, у галицькій частині Лемківщини розгортався і визвольний рух під впливом москвофілів. У листопаді 1918 році в Криниці було створено Руську Раду для Новосанчівського повіту, в Гладішеві — для Горлицького. Усі "Ради", об'єднував "Верховний Лемківський Союз" в Горлицях. Політично усі "Ради" дотримувалися "русинської" антиукраїнської орієнтації [2]. Згодом, 5 грудня 1918 року, у Фльоринці дійшло до проголошення Західнолемківської Республіки. Сформований тут "Руський уряд" на чолі з президентом Я. Качмариком керував усім москвофільським політичним рухом на Лемківщині.

Ця республіка на перших порах налагодила дружні взаємини із Повітовим Комісаріатом ЗУНР. На спільному засіданні Пряшівської Народної Ради та

Верховного Лемківського Союзу в Горлицях 6 грудня 1918 року було проголошено про приєднання їх до Росії (в той час більшовицької). Це є свідчення того, що їх керівництво слабо орієнтувалося в політиці та географії [6].

"Руський уряд" насправді деякий час утримував владу. Делегація "Руського уряду" на чолі з Качмариком їздила до Варшави для переговорів з прем'єром Є. Кочаровським. "Руський уряд" затвердив меморандум Празькій мирній конференції про визнання Західно-Лемківської республіки. Представникам "Руського уряду" не вдалося виїхати до Росії для налагодження контактів. Стало очевидним, що контакти з далекою Росією нездійсненні. Тому "Руський уряд" подався до уряду Чехословаччини з пропозицією прийняти "Республіку" під своє покровительство. Уряд Чехословаччини, побоюючись ускладнень з урядом Польщі, від пропозиції відмовився [2].

Справді, якщо безпристрасно оцінювати політичну діяльність лемківської інтелігенції, то можна сказати, що незважаючи на різну політичну орієнтацію (москвофільську чи українську), визвольний рух на Лемківщині відбувався в контексті загальноукраїнського національного руху в Австро-Угорщині. І питання про те, чи було створення Лемко-Русинської республіки актом російського сепаратизму, насправді, тут не стоїть, бо прагнення західної лемківської інтелігенції до москвофільства є лише природньою реакцією на політику Австрійської імперії, а також відсутністю політичного досвіду будівництва суспільства.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гвань І. Історія північної Лемківщини до вигнання лемків. Лемківщина. Земля-люди-історія-культура Т.1. / за ред. Б.О. Струмінського. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1988. С.149-211.
2. Красовський І. До історії визвольних змагань URL: <http://lemky.com/154-do-stor-vizvolnikh-zmagan.html> (дата звернення 29.11.2022).
3. Любчик І. Д. Лемківщина під час національно-визвольних змагань українського народу у 1918-1919 рр. URL: https://web.archive.org/web/20161220210208/http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Us/2005-2006_6-7/33Ukrstud67_Lyubchuk.pdf (дата звернення 29.11.2022).
4. Любчик І.Д. Етнополітичні процеси на Лемківщині наприкінці XIX – 30-Х роках XX століття: проблема національного самоусвідомлення: монографія. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2009. 213 с.
5. Прах Б. Участь греко-католицьких священників Лемківщини у політичних подіях 1918–1919 рр. Гілея: науковий вісник. 2013. № 73. С. 25-27.
6. Радь Т. Команецька та Флоринська республіки 1918–1920 років на Лемківщині. URL: <https://web.archive.org/web/20220514072836/http://lemky.lviv.ua/?p=633> (дата звернення 29.11.2022)

Ворона Катерина

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Науковий керівник – Подрез Ю.В., к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ВИСНОВКИ РОСІЙСЬКО-ГРУЗИНСЬКОЇ ВІЙНИ ДЛЯ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

Російсько-грузинська війна 2008р. та її наслідки мають важливе значення для України у контексті її багаторічного воєнного протистояння з РФ. Саме на прикладі російсько-грузинської «п'ятиденної війни» можна побачити черговий приклад

військової агресії РФ, прикритої «миротворчою» чи іншими місіями, що є інформаційним прикриттям терористичної діяльності РФ на територіях інших держав. До збройного конфлікту у Грузії у 2008р. РФ вже застосовувала таку ж стратегію для розв'язання війни у Чечні, втручання у ситуацію в Сирії, конфлікт у Молдові 1991р., який призвів до виникнення незаконного формування – так званої «Придністровської Народної Республіки».

Розглядаючи паралелі між війною Росії у Грузії та війною Росії проти України, слід зазначити, що до основних схожих рис цих двох конфліктів є використання РФ існуючих або ж штучно створених сепаратистських рухів чи інших точок напруги у регіонах країни, що зазнає військово нападу зі сторони РФ. У Грузії РФ скористалася вже існуючими протиріччями на територіях Абхазії та Північної Осетії, при цьому, виступаючи у якості «миротворця», навпаки підбурювала сепаратистів до створення ще більшої напруги у цьому регіоні. В Україні ж РФ довелося штучно створювати такі ознаки сепаратизму у Криму та на українському Донбасі, щоб використати їх як привід для військової агресії [3].

На сьогодні обставини російсько-грузинської війни все ще вивчаються дослідниками, однак уже існують свідчення про те, що РФ інсценувала обстріли власних позицій, прагнучи виставити агресором саме грузинську сторону. Були застосовані провокаційні дії зі сторони підконтрольних РФ бойовиків на територіях Абхазії та Південної Осетії, що призвело до ескалації ситуації між цими регіонами та офіційним Тбілісі [2]. Аналогічні прийоми ведення гібридної війни РФ застосовує на сьогодні й в Україні.

В цілому, російсько-грузинська війна багато у чому продемонструвала весь арсенал ведення агресивних, загарбницьких дій Росією проти держав-сусідів, однак через неготовність світу до сприйняття та відповідної реакції на ці злочини, слабкість інформаційної безпеки Європи, ці «уроки» так і залишились «невивченими». Зокрема, грузинсько-російський конфлікт 2008р. продемонстрував загрози і для інших держав, у тому числі й для України. Однак на той час ці загрози були недооцінені та не взяті до уваги попри заяви багатьох політиків, дипломатів та вчених про те, що грузинський сценарій цілком може повторитися й в Україні.

Слабкість протидії світової спільноти російській агресії, а також недостатність усвідомлення військової загрози зі сторони Росії для України стали однією з передумов вторгнення військ РФ на українські території у 2014р. На той час Україна не мала потужної армії та безпеки інформаційного простору, які могли б бути сформовані у випадку врахування досвіду Грузії. Це відкрило можливість для РФ вагомо ослабити Україну, окупувавши частину її територій та анексувавши й «накачавши» своїм озброєнням Крим.

У той же час, можна стверджувати, що для світової спільноти грузинські «уроки» також пройшли повз, оскільки багато країн та політичних лідерів зробили із подій 2008р. у Грузії неправильні висновки, вважаючи саме Грузію країною, яка спровокувала військову агресію РФ на себе. Коли у 2014р. черговою жертвою такої агресії стала Україна, значна частина світової спільноти вимагала від неї відсутності «провокативних дій», пам'ятаючи грузинський конфлікт. Це призвело до поглиблення кризи в Україні, анексії Кримського півострова, розгортанні

військових дії на сході України та численних військових злочинів та злочинів проти людяності, скоєних РФ на цих територіях [1].

Відповідно, для України та для всього цивілізованого світу важливо вивчати та розслідувати російсько-грузинський конфлікт 2008р., враховуючи відомі станом на 2022р. дані щодо злочинної та терористичної діяльності РФ, її збройної агресії проти інших держав, а також вчинення дій, що мають ознаки геноциду проти інших народів.

Окрім висновків щодо військових дій РФ на території Грузії, важливим є також і аналіз стратегії самої Грузії, яка, попри напад на неї та анексію частини її територій, змогла стати процвітаючою проєвропейською країною. Починаючи з 2012р. ЄС активно сприяв розвитку правової системи Грузії, яка залишається актуальною і сьогодні. Основною метою цього напрямку реформ є забезпечення розвитку правової системи Грузії відповідно до стандартів ЄС. Зокрема, за останні кілька років Грузія здійснила низку антикорупційних заходів для створення спеціалізованих антикорупційних органів та правової системи, що відповідає світовим стандартам. Також Грузія пережила успішну реформу поліції, крім того, її досвід зараз використовується в інших країнах, зокрема в країнах, які йдуть шляхом Грузії у її прагненні стати членом ЄС. Україна активно переймає досвід Грузії щодо реформування поліції та боротьби з корупцією.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Haas M. de. NATO-Russia Relations after the Georgian Conflict. URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2016-02/20090000_cscp_artikel_mhaas.pdf (дата звернення: 01.11.2022).
2. 2008 Human Rights Report: Georgia, Bureau of democracy, human rights, and labor, February 25, 2009. URL: <https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2008/eur/119080.htm> (дата звернення: 01.11.2022).
3. Червоненко В. Війна Росії з Грузією: невивчені уроки для України. BBC News Україна, 2018. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45062473> (дата звернення: 01.11.2022).

Гречаник Діана

студентка III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Турков В.В., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УНР В ЧАСИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

Все життя від початку перших згадок про Україну до сьогоднішнього та її державотворення вона проходить складний та тернистий шлях. В різні часи державотворчі процеси мали свої властивості та ідеї, але один корінь вони мали завжди. Зокрема не треба випускати з уваги діяльність Центральної ради в часи УНР, де політичні особистості намагались створити свої форми та способи управління, але, на жаль, не враховували помилки своїх попередників у своїх намаганнях розбудувати Україну.

Падіння рівня державотворчих процесів викликало боротьбу за незалежність, і коли піднявся український народ, цю боротьбу очолила Центральна Рада.

Центральна Рада була утворена 4 березня 1917 року [3. с. 574] на зборах київської групи Товариства Українських Поступовців, склад якої, в основному,

складала інтелігенція. Спочатку вона нараховувала кілька десятків чоловік. Потім, у квітні, відбувся Український Національний Конгрес, на який прибули делегати від українських політичних партій та організацій. На ньому було перебрано Центральну Раду. Впродовж травня - липня 1917р. вона поповнилася делегатами від цілого ряду всеукраїнських з'їздів: селянського, другого військового, робітничого. Склад Центральної Ради збільшився до 600 чоловік. Таким чином, вона поступово трансформувалася в демократичний орган. Центральна Рада мала на меті відновити державність України як автономії у складі Росії. Але перші дійсно вагомі кроки щодо відродження державності відбулись у травні 1917 року, коли Центральна Рада скликала I Всеукраїнський військовий з'їзд, який мав на меті створення української національної армії та надання Україні автономії.

Російський тимчасовий уряд ставився до українських національно визвольних планів надто вороже, але втримати закономірний процес українського відродження йому було не під силу. Свідченням цього стало прийняття 10 червня 1917 р., всупереч його волі, I Універсалу Центральної Ради, який проголошував автономію України. Всі загальноросійські партії, крім більшовиків, засудили його зміст. Більшовики не випадково підтримали в даному питанні Центральну Раду. Зазнаючи переслідувань і перебуваючи в опозиції до уряду, вони прагнули використати будь-який привід для критики його політики, заручитися хоч тимчасовою підтримкою іншої політичної сили, яка б зміцнювала їхні позиції у боротьбі за владу.

Бездіяльність Тимчасового уряду в соціально-економічній сфері і його курс на війну до переможного кінця призводили до послаблення державної влади й падіння популярності урядових партій. [1. с. 211-225] У червні 1917 року в Петрограді та інших містах відбулися масові демонстрації, які викликали політичну кризу. Вона ще більш посилилася провалом наступу на Південно-Західному Фронті, що призвів до втрати Галичини. В Універсалі вказувалося, що Центральна Рада має поповнити представниками від інших народів, що живуть в Україні, після чого стане єдиним найбільшим і найвищим органом революційної демократії краю. Поповнена рада виділить зі свого складу відповідальний перед нею орган – Генеральний Секретаріат, що буде представником на затвердження Тимчасовому урядові як носій вищої крайової влади. У згоді з національними меншинами Центральна Рада готуватиме закон про автономний устрій України для внесення його на затвердження Установчих зборів. До затвердження цього закону вона зобов'язється не здійснювати самочинно автономію України. Комплектування окремих військових частин включно українцями здійснюватиметься під контролем військового міністра. Зміст Універсалу свідчив про те, що Центральна Рада зробила істотні поступки урядові, який прагнув обмежити певними рамками національне - визвольний рух. Для українців цінність укладеної угоди істотно знижувалася тим, що не окреслювалася територія, на яку мала поширитися влада Центральної Ради та її Генерального Секретаріату. Не уточнювалися також повноваження Секретаріату, особливо в його стосунках з місцевими органами Тимчасового уряду, які продовжувались існувати. Однак сам факт вимушеного визнання Центральної Ради з боку центрального уряду мав історичне значення.

"Народе України, - пишеться з універсали, - твоєю силою, волею, словом стала на землі Українській Вільна Українська. Народна Республіка. Справдилася колишня

мрія батьків твоїх, борців за вільності і права трудящих !"А тим часом Петроградське Правительство Народних Комісарів, щоб повернути під свою вдасть вільну Українську Республіку, оповістило війну Україні і насилає на наші землі свої війська..., які грабують хліб наших селян і без всякої платні вивозять його в Росію, не жаліючи навіть зерна, наготовленого на засів, вбивають неповинних людей, сіють скрізь безладдя, злодіяцтво, безчинство". Центральна Рада, - зазначалося далі, - не хоче війни, не претендує на чужі території, а "бажає вести свій край до миру, до творчої роботи, до скріплення... волі нашої". Оскільки у складі Росії Україна не могла мати справжньої волі, то "однині Українська Народна Республіка стає самостійною, вільною, суверенною державою!"

Чи було щось протиприродне, незаконне у цьому? Ні. Прагнення до свободи, незалежності, бажання бути господарем на своїй землі, а не жити під владою чужинців - це природне, невід'ємне право кожного народу, кожної нації. Зрештою, Акт проголошення незалежності України відбувся у повній відповідності до Декларації прав народів Росії, прийнятої Раднаркомом Росії 2 листопада 1917 року.[2. с. 55-64]Проголошення суверенної Української Народної Республіки викликало значний міжнародний резонанс. Її визнали в 1918 році: Румунія, Франція, Великобританія, С'ПА, Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина, Японія, Китай, Португалія, Данія, Греція, Норвегія, Ірак, Іспанія, Фінляндія, Польща, Швеція, Швейцарія та інші; у 1919 році - Угорщина, Чехословаччина, Ватикан, Голландія, Італія тощо"[4. с. 255]

Як висновок, можна сказати, що Центральна Рада, зробила досить вагомий внесок в державотворення України, найважливіший з них – Акт проголошення незалежності. Вона залишалась вірною своїм прагненням щодо розбудови України, але одночасне існування з радянською метою збереження унітарної форми правління, пригнічувало всі наміри української державності та самостійності.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Верестюк В. Історія України: нове бачення/ В. Верестюк та ін. / Під ред. В. Смолія. – К.: Україна, 1996. - с. 211-225
2. Винниченко В. Відродження нації. Ч III. – К.: Відень, 1920.- с. 55-64.
3. Історія українського війська. Книга в двох частинах. Частина 11. Репринтне видання. Д-р Богдан Гнатевич. Видання Івана Тиктора - Львів, 1936 р. - 574 с.
4. Кульчицький С.В., Курносів Ю.О., Коваль М.В.Історія України: Пробний підручник для 10-11 класів середньої школи. - Частина 1 - К. Освіта, 1993.-255 с.

Гордієнко Дар'я

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПОЛІТИКА ОТТО ФОН БІСМАРКА СТОСОВНО ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ

Серед державних діячів, які здійснили найбільший вплив на долю Європи і світу у XIX-XX століттях, Отто фон Бісмарк займає, безперечно, одне із перших

місце. Він відіграв провідну роль у об'єднання і підйомі сучасної німецької імперії в дев'ятнадцятому столітті.

Першим кроком до національної єдності німців стала війна Пруссії з Данією 1864 р. Поняття нації перетворюється для Бісмарка на основний чинник інтеграції. Бісмарк дійшов висновку, що монархія та пов'язана з нею держава може вижити у віддаленій перспективі лише тоді, коли Пруссія опиниться на чолі національного руху. Водночас, на основі політичної боротьби за владу, він був зацікавлений у приєднанні південнонімецьких держав до Північнонімецького союзу. На меті стояв малонімецький розв'язок німецького питання під пруським керівництвом. [1, с. 405]

Хоча з Південнонімецькими державами були укладені оборонні та військові союзи, однак Північнонімецький союз не став тим магнітом, який би притягнув до себе, як сподівався Бісмарк, інші німецькі держави. Перемогу на виборах 1868 року до ради митного союзу в Баварії та Вюртемберзі здобули противники аншлюсу.

Бісмарк вважав, що лише зовнішня загроза здатна змінити ставлення до аншлюсу на його користь. Він розраховував на потужний спротив від Франції створенню національної німецької держави. З боку Франції були висунуті територіальні претензії, які призвели до Люксембурзької кризи. Нейтралізація Люксембурга розв'язала проблему в травні 1867 року Бісмарк скористався нагодою, аби посилити антифранцузькі настрої промовами в парламенті та статтями в пресі. Наполеон III розглядав результат конфлікту як поразку, і робив все від нього залежне для послаблення пруських амбіцій. Не ясно, чи взагалі був Бісмарк готовий прийняти придбання Люксембургу Францією, але завадили обставини, чи розв'язок кризи відповідав його розрахункам. Незалежно від цього, відносини між Північнонімецьким союзом та Францією опинились в глибокій кризі. [4, с. 117]

Нагода розв'язати внутрішньополітичний застій завдяки зовнішньополітичній кризі сталась у 1869-1870 років через кандидатуру представника католицької гілки правлячої в Пруссії родини Гогенцоллернів Леопольда на трон короля Іспанії. Бісмарк скористався кандидатом на престол як подразником для Франції; його метою було зробити так, аби у майбутній війні Франція обов'язково була агресором. Лише в цьому випадку Бісмарк міг сподіватись на загальнонімецьку війну.

У Франції кандидатура Гогенцоллерна та страх потрапити в оточення країн під владою Гогенцоллернів справила необхідний для Бісмарка ефект. Криза лише посилилась через зречення принца Вільгельма I, однак, відкинув вимоги Франції відмовитись від висунення подібних кандидатур в майбутньому. Король повідомив про це Бісмарка в так званій Емській депеші. Бісмарк відредагував депешу так, аби перевернути зміст та ще більше загострити її, і передав пресі. Наполеон III був принижений на весь світ. Через реакцію французького суспільства йому не залишилось іншого вибору, аніж оголосити війну Пруссії. Таким чином, як і сподівався Бісмарк, Франція виявилась агресором. В Німеччині громадська думка суцільно була на боці Пруссії, а південнонімецькі держави зажадали приєднатись до союзу. Натомість Франція опинилась в міжнародній ізоляції.

Спочатку здавалось, що війна триватиме не довго і невдовзі завершиться. Після взяття в полон Наполеона III в битві під Седаном Друга французька імперія розпалась. Однак, швидко укласти мирну угоду не вдалось, оскільки Німеччина, з Бісмарком на чолі, зажадала відокремлення Ельзаса-Лотарингії. Ці територіальні вимоги були висунуті й через тиск громадської думки в Німеччині. В короткій перспективі це призвело до того, що новостворений французький уряд не просто продовжив війну, а перетворив її на загальнонаціональний опір. У віддаленій перспективі німецько-французькі відносини сильно погіршились через Ельзас-Лотарингію. Послаблення Франції стало основною метою зовнішньої політики Бісмарка. [2, с. 438]

Протягом війни прем'єр-міністр неодноразово втручався в рішення військових. Це призводило до запеклих конфліктів з військовим керівництвом, які досягли піку при розгляді питання доцільності облоги або обстрілу Парижа. Бісмарк наполягав на обстрілі міста.

Війна примусила перейти до оборони противників об'єднання Німеччини в південнонімецьких державах. Починаючи з середини жовтня 1870 року у Версалі розпочались переговори між Бісмарком та делегаціями південнонімецьких країн. Під час переговорів Бісмарк відмовився від прямого тиску, натомість наголосив на перевагах об'єднання. У підсумку, йому вдалось втілити свої плани. [3, с. 214]

Першими про приєднання до Північнонімецького союзу оголосили Баден та Гессен-Дармштадт. Вюртемберг та Баварія відкрили шлях до створення Німецької імперії, коли їм були гарантовані особливі права. Бісмарк власноруч написав «Імператорський лист» в якому Людвіг II фон Баварія просив Вільгельма I погодитись стати імператором. На віддяку Бісмарк заплатив Людвігу грошима з Вельфського фонду. З великими зусиллями вдалось Бісмарку переконати Вільгельма I, який побоювався втрати ваги Пруського королівства, стати імператором.

18 січня 1871 року в дзеркальній залі Версаля відбулось «проголошення імператора». Цим було зафіксовано заснування Німецької імперії. Через декілька днів Париж оголосив капітуляцію. Французько-пруська війна завершилась 10 травня 1871 року підписанням Франкфуртської мирної угоди. [2, с. 452]

Бісмарк опинився на вершині своєї політичної кар'єри. Йому був подарований титул герцога, також Вільгельм I подарував Саксенвальд неподалік Гамбурга. Бісмарк став одним з найбільших землевласників Імперії і заможним завдяки вправному розпорядженню його грошима Герсоном Бляйрьодером.

Отже, головну справу свого життя – єдність нації Бісмарк успішно здійснив шляхом династичних війн, як казали «залізом та кров'ю». Німці його обожнювали, імперський двір визнавав як геніального лідера нації. Рейхсканцлер добре усвідомлював свої наступні чергові завдання, своє призначення в загальнонаціональному житті: стабільність держави, міжнародний авторитет, панування закону та порядку.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Чубинский В.В. Бисмарк: политическая биография. М. Изд. «Мысль» 1998. 520 с.
2. Павленков Ф.Ф. Александр Македонский и Юлий Цезарь. Кромвель. Ришелье. Наполеон I. Бисмарк: Биографическое повествование: Челябинск: «Урал», 1995. 537 с.

3. Андреас Хильгрубер. Петер Берглас. Выдающиеся политики. Отто фон Бисмарк. Меттерних / Серия « Исторические силуэты». Ростов - на - Дону: «Феникс», 1998. 320 с.
4. Галкин І. С. Створення німецької імперії. М., 1986. 289 с.

Гудимов Кирил

студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПАДІННЯ ТРОЇ – ОСТАННІЙ ЕТАП ГЕРОЇЧНОЇ ЕПОХИ В ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Про величне місто Трою, його історію написана численна кількість наукових робіт, але загадка про нього продовжує будоражити істориків та археологів світу. Найбільш відома подія, в історії міста-держави – це війна троянців з ахейцями. Її наслідки для Трої були досить трагічними, хоча й донині не існує прямих доказів того чи була насправді Троянська війна в дійсності, чи це лише красивий міф. Минуло не одно тисячоліття і факти цієї події були переписані і пересказані не один раз, химерно спотворилися під впливом різних війн, які відбувалися протягом багатьох століть, з різними супротивниками і причини їх були досить різні.

За датуванням Ератосфена та Аполлодора Афінського греки хитрістю захопили Трою і знищили майже все чоловіче населення міста. Сталося це 24 квітня 1184 року до н. е., але ця дата є умовною. Троянська війна вважається останньою подією міфічного віку. Дата цієї події виводилась відповідно генеалогії правителів того часу: від 1135 року до н.е. (за Ефором Кимський) до 1334 року до н.е. (Дурій Самоський). Число також точно невідоме, в одних джерелах це 24 квітня, в інших 6-7 травня, 26 травня, 7 липня та 7 жовтня [5].

Літературною вигадкою вважали Трою та Троянську війну історики аж до XVIII ст. Спроби знайти докази існування міфічного міста не мали результатів. Спираючись на джерела випливає, що війна почалася на рубежі XIII – XII ст. до н.е., мислення людей того часу носило міфічний характер. Значне місце відводилося богам. Причиною падіння Трої стала багаторічна війна, яку розіграли боги Олімпу [3. с.106].

Про Троянську війну ми можемо дізнатися з «Іліади» та «Одіссеї» великого Гомера. У цей період між VIII і VI століттями до н. е. були складені і інші «циклічні» поеми про Трою: «Мала Іліада», «Ефіопіда», «Руйнування Іліона», поеми про повернення героїв. Але оскільки це художні твори, то в ймовірність Троянської війни та існування Трої до розкопок німецького археолога Генріха Шлімана, які він провів в XIX столітті, ніхто не вірив. Це місто вважали вигаданим великим Гомером. Грецький історик Фуکیدід стверджував, що Гомер значно перебільшив значення цієї війни воспіваючи її героїв, тому до подій описаних поетом слід ставитися дуже обережно [1, с.22].

Взагалі, історики в силу тих протиріч, з якими стикається читач при розгляді пісень поеми, вважають, що образ Гомера є збірним. Тобто «Іліада» з «Одіссеєю» були написані на основі народних пісень, вони об'єднують значний історичний

період в культурному розвитку грецької цивілізації. Троянська війна, як значна подія в історії Стародавньої Греції, дійсно відбувалася приблизно в цьому періодичному відрізку. Приводом для неї могли стати, не тільки образа царя Мінелая, а в більшості вигідне територіальне розташування Трої [4, с. 67].

На думку Ю. Андрєєва, відомого історика-антикознавця, море завжди було для греків тим, що з'єднувало їх світ з великим світом стародавніх цивілізацій. Воно також служило захисником їх від близького контакту з цими народами. Всі шляхи вели в сторону Егейського моря [2, с.40]. Отже, через Трою проходили торговельні шляхи, вона була розташована в декількох кілометрах від берега Геллеспонту (Дарданельська протока) і очевидно, що грекам троянці заважали, і якраз це змусило грецькі племена об'єднатися і почати війну з Троєю.

Троянська війна тяглася десять років. Протягом цього часу ахейці не могли потрапити в місто. Стіни Трої, згідно міфу, побудовані самим Посейдоном, були недоступними, тобто місто свого роду було зачароване, потрапити в нього звичайним способом було не можливо. Археологічні розкопки показали, що товщина стін була 6 м, тому спроби ахейців дійсно могли бути довгий час марними. Тому в хід йде хитрість, потрібен був магічний «перевізник» і ним став троянський кінь. Ця міфічна версія, того як ахейці потрапили в Трою, описана в «Енеїді» Вергілія та «Одіссей» Гомера. Якщо ж реально розглянути цей факт, то троянським конем може бути новітня зброя, яка до цього не використовувалася. За деякими версіями, Гомер мав на увазі грецькі морські суда, також це може бути символічний образ загибелі троянців.

Троянська війна по суті могла бути не битвою двох племен, а відобразити події світового значення. Це також підтверджується і розмахом війни. В ній приймали участь кораблі зі 160 міст–держав Греції. Під стінами Трої гинуть майже всі герої, а хто не загинув під час битви, гине по дорозі до дому або від руки близьких. По суті це закінчення героїчної епохи.

Крім того підтвердженням, того що Троянська війна мала місце в історії суспільства є те, що після проникнення на територію Греції дорійських племен ахейська культура занепадає. Ослаблені ахейські держави стають легкою здобиччю і причиною ослаблення могла стати затяжна війна.

Саме тому можна вважати, що події які розгорнулися під стінами Трої є актуальними і досі потребують докладного дослідження та аналізу.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- 1.Методологія історії від давнини до сучасності: Навч.посіб./Л. Зашкільняк. Львів, 1999. 226 с.
- 2.Виховання у Стародавній Греції: соціокультурний контекст: навч. посіб. для вищих пед. навч. закладів / Петро Гусак, Людмила Гусак, Леся Мартіросян. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 200 с.
- 3.Гаврюшенко О.А., Шейко В.М., Кравченко О.В. Історія світової культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко. К.: Кондор, 2006. 404 с.
- 4.Балух В.О. Історія античної цивілізації. У 3-х т.-Т.1 Стародавня Греція. Підручник. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2007. 656 с.

Дегтярьов Вадим

студент I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Сокирська В.В., д.і.н., професор

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ОПЕРАЦІЯ «СОЮЗНИЦЬКА СИЛА» 1999 Р. ТА ЗАВЕРШЕННЯ ВІЙНИ В КОСОВО

Югославські війни і, зокрема, війна в Косово засвідчили факт глибокої кризи європейської і світової системи безпеки. Силове вирішення «Косовського питання» на довгі роки стало об'єктом протиріч на міжнародній арені. Таким воно залишається і на сьогодні.

Багаторічна боротьба албанців Косова за надання їх регіону рівних прав у Югославській державі на кінець 1990-х рр. перетворилася на справжню війну проти центральної влади. Кульмінацією сербсько-албанського збройного протистояння стало силове втручання НАТО в конфлікт. Сербська армія не впоралася з албанським партизанським рухом в Косово та сформованим поза його межами комунікаційними зв'язками. Станом на 1998–1999 рр. Белград продовжував розглядати проблему статусу Косово як питання свого внутрішнього суверенітету. НАТО, яке прагнуло врегулювати конфлікт на Балканах, почало підготовку до розгортання передових сил в зоні конфлікту, але ще не збиралося вводити свої війська в Косово до завершення бойових дій між сербами й албанцями. Усе змінив випадок, який стався на початку 1999 р. та став приводом до втручання Альянсу в конфлікт.

15 січня 1999 р. сербських військовослужбовців було звинувачено в розстрілі 45 албанців у косовському селі Рачак. Наступного дня голова ОБСЄ К. Воллебек, не чекаючи висновку експертів, заявив, що всі загиблі – це мирні жителі, а не бойовики, які загинули у збройному зіткненні. Подальші висновки експертизи були суперечливими та суб'єктивними. Європейський Союз і НАТО визнали результат експертизи, виконаний групою фінських фахівців, за якою всі загиблі були мирними жителями. Повні висновки цієї групи так і не були опубліковані, хоча були передані Гаазькому трибуналу [4, с. 72].

Під тиском міжнародної спільноти Югославія була змушена піти на переговори, які відбулися в лютому-березні 1999 р. у французькому замку Рамбуе. Найбільшою проблемою для конфліктуючих сторін було те, що албанці не бажали погодитися на збереження Косова у складі Сербії, тоді як серби не хотіли відновити статус-кво до 1990 р. та були непримиренно налаштовані проти будь-якої ролі міжнародної спільноти в управлінні регіоном, включаючи використання миротворчих сил ООН замість військ НАТО. 18 березня 1999 р. албанська, американська та британська делегації підписали так звані «Рамбуйські угоди», які проголошували Косово автономною провінцією у межах Югославії, передбачали розміщення 30 тис. військовослужбовців НАТО для підтримки порядку в Косові. Сербська та російська (як гарант) сторони відмовилися від підписання цих угод [1].

Після провалу переговорів в Рамбуе події розвивалися надзвичайно швидко. 19 березня 1999 р. співголови мирних переговорів щодо Косово – міністр закордонних справ Франції Ю. Ведрін та міністр закордонних справ Великобританії Р. Кук – перервали переговори, заявивши, що продовжувати їх далі не має сенсу. 22 березня 1999 р. були відкликані міжнародні спостерігачі з ОБСЄ, а вже

23 березня Генеральний секретар НАТО Х. Солана віддав наказ про початок повітряної операції [6, с. 157-158].

Операція НАТО «Союзницька сила» тривала з 24 березня до 10 червня 1999 р. Основу угруповання, що брала участь в операції, становили військово-морські й військово-повітряні сили США, Великобританії, Франції, Німеччини. В односторонньому порядку НАТО оголосила заборону польотів цивільної авіації у повітряному просторі Югославії, Боснії та Герцеговини, Македонії, Хорватії. 24 березня 1999 р. НАТО почало нанесення ударів по території Югославії. Військові дії тривали 78 днів, було завдано 2300 повітряних ударів по 995 об'єктах, випущено понад 3 тис. крилатих ракет, скинуто близько 25 тис. тонн вибухівки. Загальні збитки Югославії склали близько 1 млрд. доларів прямих втрат. Кількість загиблих оцінюється тисячами. НАТО втратило під час операції 30 літаків-розвідників та 61 бойовий літак [3, с. 249].

9 червня 1999 р. на македонсько-югославському кордоні було підписано Кумановську угоду між сербськими військами й НАТО, за якими сербська сторона погоджувалася вивести свої війська з Косово і давала згоду на введення в край миротворчого контингенту [2]. 10 червня 1999 р. Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію №1244, за якою Косово залишалася в складі Югославії на правах автономії, підтримання миру в краї покладалося на міжнародні сили KFOR (Kosovo Force) [5]. Конфлікт перейшов у «заморожену» стадію, в якій залишається й до сьогодні.

Таким чином, неможливість вирішити сербсько-албанський конфлікт ні дипломатичними, ні військовими методами, репресії проти населення, нереалістичний ультиматум Югославській державі спричинили силове втручання третьої сторони у вигляді блоку НАТО. Незважаючи на неоднозначне сприйняття операції НАТО в Югославії, її тактичні й стратегічні цілі в основному були досягнуті. З червня 1999 р. збройне протистояння в Косово було завершено, конфлікт перейшов у «заморожену» дипломатичну стадію, в якій залишається й донині. Резолюція РБ ООН №1244 формально продовжує діяти, в Косові дислокуються миротворчі сили KFOR.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo. URL: https://1997-2001.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.html
2. Military Technical Agreement between the International Security Force ("KFOR") and the Governments of the Federal Republic of Yugoslavia and the Republic of Serbia. URL: <https://www.nato.int/kosovo/docu/a990609a.htm>
3. Павленко О. С. Еволюція політики НАТО щодо проблеми Косово і Криму. *Україна-Європа-Світ*. 2017. Вип. 19. С. 247–256.
4. Павленко О. С. Позиція міжнародного співтовариства щодо самовизначення Косова (1990-2010-ті роки) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 – всесвітня історія / Павленко Олександр Степанович; Ін-тут історії України НАН України; Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2018. 226 с.
5. Резолюція 1244 (1999), прийнята Советом Безопасности на его 4011-м заседании, 10 июня 1999 года. URL: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=492e7a072>
6. Ткаченко В. И. Военно-исторические аспекты деятельности НАТО в Косово (1998-1999 г.г.) *Вестник ВГУ, Серия: история. Политология. Социология*. 2007, № 1. С. 155–160.

Дяченко Карина

студентка II курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)
*Науковий керівник – **Подрез Ю.В.**, к.і.н., доцент*
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА XVI-XVIII СТОЛІТТЯ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Для початку необхідно розглянути період і першопричини створення козацтва. В Україні у зв'язку з подальшим закріпаченням, посиленням національного і релігійного гніту багато селян, незважаючи на татарську небезпеку, почали тікати у степи Дикого поля, куди не сягала влада польських панів. Тікали переважно жителі Східної Галичини, Волині, Західного Поділля, північних районів Київщини, а також міщани, позбавлені сану священники, збідніла шляхта [1, с.144].

Українському козацтву належить особливе місце в історії України та в історичній пам'яті українського народу. Українська Козацька держава, козацтво були тією силою, яка активно впливала на розвиток та перебіг політичних подій в Україні та Європі XVII – XVIII ст. Михайло Грушевський наголошував на тому, що козацтво в Україні, склавшись у певний суспільний клас, в особливий інститут, стало представником національних інтересів народу і взяло на себе будівництво України. Козацько-Гетьманська держава, Гетьманщина зі своєю високорозвиненою системою органів влади та управління стала предтечею розбудови української державності, української національної держави у XX сторіччі [3, с.65].

Українська козацька держава періоду Б. Хмельницького була повноцінною, з усіма характерними для будь-якої держави ознаками. Вона була республікою. Перша ознака – політична влада. Вона перебувала в руках козацької старшини – нової генерації української панівної верстви. На її чолі був гетьман, обраний військовою радою в Запоріжжі на невизначений строк. Він здійснював керівництво військовими силами, очолював старшинську адміністрацію, визначав напрями внутрішньої політики, проводив переговори чи листування з урядами іноземних держав. Гетьман мав право переглядати рішення Генерального суду. Проте зосередження влади в його руках призвело до того, що військові ради та навіть ради старшини скликалися зрідка: найважливіші питання гетьман вирішував одноосібно. Друга ознака – територія. Держава охоплювала території колишнього Брацлавського, Київського та Чернігівського воєводств (близько 200 тис. кв. км) [5, с.132]. Третя ознака – політико-адміністративний устрій. На визволеній території були ліквідовані органи влади Речі Посполитої. Замість воєводств і повітів були створені полки і сотні (полків у різні часи було 36, 26, 16, а пізніше – 10). Виникло нове правління – своєрідний старшинський уряд: військова рада, рада генеральної старшини, полкова та сотенна адміністрації, курінні та городові отамани. Вищим органом влади вважалася військова (чи генеральна) рада, яка вирішувала політичні, військові та господарські справи.

Участь у військовій раді мали право брати всі козаки. У раду генеральної старшини входили гетьман, генеральна старшина, а також полковники та інші особи на вибір гетьмана. Вирішували найважливіші проблеми держави: питання цивільної адміністрації, судочинства, фінансів, земельних справ і т.д.

Другим за значенням у Війську Запорозькому був військовий суддя. Писар завідував військовою канцелярією, осавул стежив за порядком і гідною поведінкою козаків на Січі у мирний час, а у воєнний – у таборі. Після запорозької військової

старшини йшли курінні отамани. Їх обирали на курінних радах. Вони виконували роль інтендантів, тобто зобов'язані були стежити за постачанням продуктів і дров у свій курінь, зберігати гроші та майно в курінній скарбниці [1, с.234].

За військовою старшиною йшли військові службовці. Так, військовий довбиш скликав козаків для воєнних походів, на ради, релігійні свята, виконував «поліційні» обов'язки. Військовий гарматник завідував всією запорозькою артилерією і боєприпасами. Військовий тлумач був перекладачем. Для керування життям паланок обиралися паланкові начальники на чолі з полковником. Полковник був також начальником бойової частини війська – полку. Військо Запорозьке мало військові знаки (бунчук – мідна або позолочена куля на дерев'яному держаку з прикріпленим кінським хвостом), корогви (прапори) і печатку-герб із зображенням козака з гвинтівкою на плечі, шаблею і списом поруч з ним. Січова корогва (прапор) була малинового кольору.

За доби козаччини, коли відбулось інтенсивне формування української державності, турбота про поповнення державної скарбниці стає першочерговою. Адже лише при наявності необхідних коштів, гетьмани могли здійснювати самостійне управління державою.

З огляду на викладене можемо стверджувати, що запорозькі козаки мали всі основні характерні для республіки елементи самостійного державного устрою. Він став основою нового українського козацького державництва у період визвольної війни 1648 – 1657 рр. Самостійність запорожців непокоїла литовську і польську шляхту. Щоб встановити контроль над козаками, було ухвалено рішення взяти на державну службу певну їх кількість і використати в боротьбі проти татар.

Водночас, здобута територіальна автономія дозволила козакам продовжувати боротьбу за реалізацію державної ідеї. Першорядного значення гетьман надавав зміцненню державних інституцій, виробленню підвалин соціально-економічної політики, проведенню реорганізації адміністративно-територіального устрою, окресленню пріоритетів зовнішньої політики.

Козаки стали провідною силою, що сприяла формуванню сучасного українського народу. Козак і українець означало те ж саме, а українців у світі називали «козацьким» народом [2, с. 234]. Козаки були згуртовані, а це робило їх єдиною, могутньою військовою силою а приклад створення козацтва став прикладом створення сучасної державності.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Антонович В. Б. Коротка історія Козаччини / В. Б. Антонович. Київ : Україна, 2004. 304 с.
2. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі / О. М. Апанович. Київ : Либідь, 1993. 288 с.
3. Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини : навч. посіб. / І. Й. Бойко. Львів : Світ, 2000. 120 с.
4. Вечерський В. Гетьманські столиці України / В. Вечерський. Київ : Наш час, 2008. 320 с.
5. Горобець В. М. Україна: від козацької реформи Баторія до здобуття Сагайдачним Кафи, 1578–1616 / В. М. Горобець. Київ : Кріон, 2010. 192 с.

Єрмолаєва Анна

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПЕРЕТВОРЕННЯ ЯПОНІЇ НА ДЕМОКРАТИЧНУ ТА ЛІБЕРАЛЬНУ КРАЇНУ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Японія одна з провідних країн сучасності, яку поважають більшість країн світу і яка має одну з найстаріших демократій Азії. Вона змогла пережити ядерне бомбардування, та перейти від мілітарної імперії до демократичної держави. Країна має політичну стабільність. За формою правління Японія - конституційна монархія. Вона має гібридну модель правління в якій поєднує конституційну державу, монарха як голову країни та кабінет міністрів. З 1950-х років в країні домінує Ліберально-демократична партія. [3]

Японія це країна яка може бути прикладом, якщо дивитися на неї з точки зору вільних та чесних виборів, прав громадян, роботи законів та вільності преси. Попри це, країною ширяться хвилювання через зменшення позитивної динаміки демократичного режиму. Ця ситуація обумовлюється роздробленістю опозиційних партій та тривалого правління однієї партії. Попри хвилювання, країна все ще залишається однією з найбільш демократичних та розвинених країн світу і намагається ввести демократичну модель правління по всій Азії. [4]

Але Японія не завжди була ліберальною та демократичною країною. До середини 1930-х років Японія змогла вийти з економічної депресії. Японія, у якої було мало корисних копалин, почала безжалісно використовувати продаж текстилю та інших товарів у Східній Азії та США чим підірвала позицію європейських країн на ринку, а також використовували сировину зі своїх колоній в Кореї, Тайвані та Манджурії. Під час війни Японії не вистачало нафти та інших сировин, а країни які були постачальниками наклали заборону на постачання, щоб зменшити японську експансію. Політична ситуація в середині країни базувалася на домінуванні військових. З 1937 року країна перебувала в стані війни з Китаєм, а в 1941 році почалась війна зі США. Військові нав'язали свою політику народу, вони використовували контроль над школами, засобами масової інформації, поліцією і т.д., але контроль над економікою вони не змогли отримати. Імператор не мав політичної сили, але під час Другої світової війни почалося просування імператорської ідеології, так підіймався патріотизм японських громадян. Їх вчили, що потрібно віддати життя за імператора в разі необхідності. Також японців обурювало расові образи. Коли вони спробували подати заяву про расову нерівність в Лігу Націй, США та Британія наклали вето. Але й серед японської армії ширилася велика кількість расових стереотипів, що призводило оманливої оцінки сил опонентів. Вони прагнули вигнати європейців з азійських земель, але при цьому вони нехтували корінним населенням, яких звільняли від європейського панування. Дії японських військових створювали невдоволення серед європейців та азійців. [2]

В Японії розгорталися пропагандистські кампанії «боротьби з білим імперіалізмом». Пропаганда була спричинена відмовою американських підприємств співпрацювати з Японією. Під гаслом про створення «Великої Східноазійської сфери процвітання», вони почали створення планів завоювання європейських колоніальних володінь. Японія зробила велику кількість воєнних злочинів за час

війни. Військові нападали на нейтральні держави, спричиняли масові вбивства, ставили експерименти над людьми, вбивали та катували людей та військових, використовували хімічну зброю, займалися канібалізмом, примушували працювати азійських громадян та робили інші жахливі речі. [1]

Отже, Японія під час Другої світової війни нехтувала демократичністю та ліберальністю. Військові спричинили велику кількість злочинів, а влада пропагандувала серед населення свою ідеологію. Зараз країна просуває лібералізм на Азійському континенті й пишається своєю демократичністю. Вона змогла змінитися, що може слугувати прикладом для інших країн.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Японія у Другій світовій війні. URL: <https://www.timetoast.com/timelines/dd0748da-b04c-48f8-95b2-0896a0b33dc2>
2. Japan's Quest for Power and World War II in Asia. Asia for Educators. Columbia University. URL: http://afe.easia.columbia.edu/special/japan_1900_power.htm
3. John Nilsson-Wright, Jon Wallace. Democracy in Japan. URL: <https://www.chathamhouse.org/2022/09/democracy-japan>
4. Mireya Solis. Japan's democratic renewal and the survival of the liberal order. URL: <https://www.brookings.edu/articles/japans-democratic-renewal-and-the-survival-of-the-liberal-order/>

Землякова Катерина

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

МІСЦЕ ШАРЛЯ МОРІСА ДЕ ТАЛЕЙРАНА-ПЕРИГОРА У ФРАНЦУЗЬКІЙ ДИПЛОМАТІЇ ДОБИ НОВОГО ЧАСУ

Формування сучасної моделі світової дипломатії відбувалося протягом декількох століть. І однією з основоположних є саме французька дипломатія, яка вважається еталоном. Навіть той факт, що французька мова у XVIII ст. замінила латину і стала мовою міжнародних відносин говорить про те, що французька дипломатична служба заслуговує на увагу.

Одним з легендарних політиків і дипломатів не тільки Франції, а й всього світу є Шарль Моріс де Талейран-Перигор, діяльність якого обговорювалася ще деякий час навіть після його смерті. Він зумів вплинути на події Французької революції (1789-1799 рр.), епохи Наполеона (1799-1815 рр.), пережити правління Бурбонів (1815-1830 рр.) і Орлеанського (1830-1848 рр.). Проблема визначення особистості Талейрена є дуже актуальною серед дослідників, оскільки ніхто так і не знає чи був він цинічним опортуністом, чи справді прагнув встановити і підтримувати мирні зносини між державами [1].

Народився Шарль Моріс де Талейран-Перигор 2 лютого 1754 р. в столиці Франції. Ще в дитинстві він отримав серйозну травму ноги, впавши з комоду, і залишився кульгавим на все життя [4, с.30]. Він закінчив у 1773 р. семінарію Сен-Сюльпіса, а у 1778 р. – Сорбонну. Ще під час навчання його призначили генеральним вікарієм у Реймсі, а згодом у 1780 р. генеральним агентом духовенства при королівському уряді. [3, с.94]. Так він перейшов до впливової посади представника французького духовенства в уряді, набувши досвіду в політиці.

Коли у Франції почали стрімко розвиватися революційні ідеї, Талейран перейшов від підтримки інтересів церкви до більш революційної позиції, представляючи духовенство на національних зборах 1789 року. Радикальні пропозиції Талейрана зрештою призвели до того, що його відлучили від церкви і він виїхав до США. Коли політична ситуація у Франції стабілізувалася, Талейран повернувся до різних високих посад, кульмінацією яких стала посада міністра закордонних справ Франції за часів правління Наполеона [1].

Першим дипломатичним договором на новій посаді було продовження франко-іспанського договору 1761 р. Це було рішення про підготовку та озброєння 27 кораблів для іспанського флоту, що було вигідно для Талейрана, який отримав за це винагороду від іспанського посла у розмірі 100 тис. дол. Вже у 1792 р. він проводить успішні дипломатичні переговори, за якими Франція отримала повний нейтралітет Англії щодо внутрішніх справ [4, с. 31].

Але увесь свій дипломатичний талант у повному обсязі Талейран зміг реалізувати на Віденському конгресі (1 листопада 1814 р. – 8 червня 1815 р.), головним завданням якого було встановлення порядку після Наполеонівських війн. Саме Талейран як віртуозний дипломат того часу отримав право очолювати французьку делегацію [2, с. 104].

31 березня 1814 р. Талейран запропонував принцип легітимності, що вирішило багато проблем, зокрема у Франції [4, с. 31]. Цей принцип полягав у наступному: «хто на якому престолі сидить – той на ньому бути й повинен» [2, с. 105]. Легітимність сподобалася багатьом правителям, адже вони хотіли зберегти свою владу і надалі.

Ще одним дипломатичним успіхом було укладення 3 січня 1815 р. таємного союзу між Францією, Англією та Австрією, що увійшов в історію як «Секретний трактат про оборонний союз». Завдяки цьому Талейран майстерно зруйнував інший союз, який будувався проти самої Франції [2, с. 104].

Після Віденського конгресу Талейран відійшов від своєї діяльності на тривалий час. У 1830 р. він отримав посаду посла у Лондоні, зміг провести успішне проведення Лондонської конференції. Вже наприкінці своєї кар'єри він уклав у 1834 р. союзний договір між Францією, Британією, Іспанією та Португалією (так звана «сердечна згода») проти Росії, Пруссії та Австрії [3, с. 95]

Звичайно постать Талейрана викликає неоднозначні відчуття. Для когось він ідеал дипломатичної справи, а хтось вважає його цинічним хабарником. Та попри все, саме Шарль Моріс де Талейран-Перигор є визначною особою, вплив на міжнародні відносини якої ми відчуваємо навіть сьогодні. Його поправу можна називати одним із найкращих дипломатів всіх часів.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Taru Spiegel. Talleyrand: A Diplomat Par Excellence. *4 Corners of the World: International Collections and Studies at the Library of Congress*: веб-сайт. URL: <https://blogs.loc.gov/international-collections/2019/03/talleyrand-a-diplomat-par-excellence/> (дата звернення: 20.11.2022).

2. Гавриць Тамара. Значення та роль Шарля Моріса Талейрана-Перигора на Віденському Конгресі. *Збірник матеріалів XXV наукової конференції здобувачів вищої освіти факультету історії та географії*. Полтава: ІВЦ ПНПУ, 2022. С. 103-105.

3. Українська дипломатична енциклопедія: у 5 т. / гол. ред. Д.В. Табачник. Харків: Фоліо, 2013. Т. 5. 477 с.

4. Ціватий В. Г. Шарль Моріс де Талейран-Перигор (1754–1838) – віртуозний дипломат, мудрий політик чи злий геній доби Нового часу? (Інституційно-соціальний портрет XXI століття). *Зовнішні справи*. Серія «Історичні науки». 2016. №06. С.30–35.

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процес державотворення на території України проходив за специфічних умов та мав свої особливості. Вкрай важливо пізнавати процес українського державотворення тому, що перш за все стають зрозумілими витoki сучасних проблем розвитку держави, а по-друге, ліпше стає визначити шляхи розв'язання політичних та економічних проблем.

Серед найбільших здобутків державотворчого процесу в Україні за роки незалежності можна виокремити наступні:

- 24 серпня 1991 року Україна визначила свій шлях як незалежної демократичної держави;
- 28 червня 1996 року було прийнято Конституцію України, яка до вважається найдемократичнішою та найкраще складеною у всій Європі;
- завдяки постійним процесам конституційно-правового реформування та модернізації відбулося становлення правової системи на основі Конституції України та визначилися основні тенденції її подальшого розвитку;
- визначено, що країна розвиватиметься на засадах конституціоналізму;
- закріплено основні права та свободи людини, визначено найвищу соціальну цінність, яка обґрунтовує напрямки подальшого розвитку держави;
- відбувся розподіл системи державної влади на виконавчу, законодавчу та судову;
- відбулася демократизації організації суспільного управління на основі принципу «людина–держава–суспільство»;
- закріплено основи місцевого самоврядування.

Таким чином, Україна стала ближчою до світового та європейського співтовариств, а також підтвердила, що відкрита до змін, шляхом реформування відповідно до світових практик державотворення та правотворення зі збереженням та врахуванням власних національних надбань.

Але слід зазначити, що є необхідність й надалі модернізувати країну, щоб забезпечити їй сталий розвиток як демократичної, правової держави, повноправного члена світового співтовариства, здійснення правових заходів зі зміцнення демократії та верховенства права.

Підсумовуючи наведене вище, можна виділити ряд рекомендацій щодо перспектив розвитку України.

У першу чергу необхідно провести ряд перетворень для гуманізації та підвищення ефективності публічної влади та управління; відповідно до наукових досліджень та обґрунтувань, провести оновлення Конституції України задля реформування публічної влади за принципом децентралізації.

Далі є сенс розширити повноваження органів місцевого самоврядування, тобто територіальних громад та підвладних їм органів та організацій; провести реформування адміністративно-територіального устрою, щоб покращити організацію публічної влади, а також підвищити ефективність здійснення; впровадити інститут місцевого референдуму, а також інші форми локальної демократії.

З точки зору безпеки необхідно провести ряд заходів, що забезпечать захист державному суверенітету та територіальній цілісності України, провести реформування конституційно-правових засад національної безпеки та оборони країни.

Щодо розвитку та регулювання прав та свобод людини необхідно провести вдосконалення механізму захисту прав і свобод людини та удосконалити систему конституційного контролю.

Найголовнішими у розвитку держави є проведення наукових, теоретичних та методологічних досліджень. Тому доцільно підтримувати за заохочувати наукові юридичні установи, заклади вищої освіти до вивчення актуальних проблем сучасного державотворення та розвитку держави, впровадити просвітницьку роботу, в тому числі, для вивчення історичних аспектів державотворення держави.

Таким чином, Україна пройшла довгий шлях формування як незалежна держава. У даній роботі виокремлено основні здобутки нашої держави, але й наведено ряд рекомендацій щодо покращення державотворчих процесів та перспективи їх розвитку.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Віхров О. П. Теорія держави і права: курс лекцій: навч. посіб. / О. П. Віхров, І. О. Віхрова. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 303 с.
2. Курінний С. В. Правові потреби та процеси правоутворення і правореалізації в Україні. с. 46-49. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3108/1/ПРАВЛ_Збірник_тез_05.03.2018-тверд.pdf
3. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. – К.: НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

Козило Анастасія

студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Моцак С.І.**, к.п.н., доцент*

СумДПУ імені А.С.Макаренка

НАВЧАННЯ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Освіта – важливий процес у житті кожної людини. Головне – це правильне користування таким ресурсом. І звичайно, що краще всього цьому сприяє прямий контакт та взаємодія між викладачем та учнем, але нажаль зараз у нас такої можливості немає. Адже від 24 лютого 2022 року на території України введений воєнний стан, який у більшій мірі викреслює можливість навчатись очно. О. Зеленська казала: «Школа має стати місцем, де виховується здорове та компетентне суспільство», тому ми маємо знати та вміти виходити із будь-яких ситуацій.

Варто зазначити, що у Законі України «Про освіту» статті 57 вказано, що здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у тому числі тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період) були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [2].

Звичайно, що найбільш безпечною освітою у наш час є саме дистанційне навчання. Воно почало набувати популярності ще з періоду коронавірусу та продовжується і зараз. Саме по собі воно являє форму навчання, яка допомагає удосконалювати свої знання через інтернет-технології та наразі має свої характерні ознаки, принципи та методичні фактори.

Як би там не було, але на сьогодні дистанційне навчання - це вимушена дія. Адже якщо спиратись на статистику з початку війни, то на кінець березня через дії окупанта пошкоджено понад 4431 будинок, 135 медичних заклади, 8 закладів культури та мистецтва, а головне – 548 навчальних закладів, що у більшій мірі попри постійну небезпеку унеможливорює очний процес навчання [5].

Дистанційне навчання у період війни дозволяє здобувачам освіти навчатись за схемою «коли є час та можливість». Звичайно, що на всі необхідні поставленні завдання є певний дедлайн або виставлені деякі вимоги, але в той же час це дозволяє хоч якось підлаштуватись під сьогоденні умови. Адже наразі постійно вимикають світло, немає інтернету, деякі живуть під обстрілами, а комусь важко побороти цей стрес. Через все це є розуміння, що є завдання і є певний строк, щоб його зробити по мірі можливостей.

Виклики сьогодення змушують дистанційне навчання до вдосконалення. Цим самим кожен раз створюється багато нових платформ та методів викладання матеріалу. Так, наприклад, було впроваджено електронну платформу «Всеукраїнська школа онлайн», яка допомагає навчатись рідною мовою у будь-якому куточку світу. Попри це запущена система автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів та багато шкіл приєднані до системи електронних журналів та щоденників, тобто АІКОМ, що покращує існування дистанційного освітнього процесу [1].

Звичайно, що окрім цього сьогоденне дистанційне навчання не можливе без інших різноманітних ресурсів та додатків, які допомагають навчатись в синхронному та асинхронному режимі. Наприклад, це такі платформи як Moodle, Mix, Google Workspace, Google Classroom, Нові Знання, HUMAN.UA, інтерактивне TV, а також додатки для постійного зв'язку: Zoom, Gmail, Google Meet, Viber, Telegram та багато інших [3].

Варто не забувати, що у час війни окрім навчального процесу необхідно завжди підтримувати психологічний та емоційний стан здобувачів освіти. Також слід пам'ятати, що перенавантаження може тільки погіршити ситуацію. Тому, спираючись на Санітарний регламент, варто робити паузи при використанні технічних засобів: 1-4 класи – 10 - 15 хвилин; 5-7 класи – до 20 хвилин; 8-9 класи –

20 – 25 хвилин; 10 – 11 класи – 25 – 30 хвилин. Але попри це не забувати питати як справи, як емоційний стан, про що дитина сьогодні думає, які плани на майбутнє, а також як почуватися її внутрішнє «Я» [4].

Отже, як би там не було, наразі дистанційне навчання тягне за собою як позитивне, так і негативне ставлення. Але у більшій мірі – це шанс навчатись та бути вільною українською особистістю, яка нічого не боїться та вірить у нашу спільну перемогу. Головне, що навчання проводиться у безпечних місцях та викладається рідною солов'їною мовою.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гнатюк О.В. Дистанційна освіта в період воєнного стану. URL: http://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2022/Hnatiuk_Olga_2022.pdf (дата звернення 08.11.2022).
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 08.11.2022).
3. Корнієнко В., Кирпич І. Оптимізація освітнього процесу шляхом впровадження дистанційного навчання під час воєнного стану. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20210/1/PIONBUG_2022_P051-052.pdf (дата звернення 08.11.2022).
4. Особливості роботи шкіл під час війни – відповіді на запитання від освітнього омбудсмена. *Нова українська школа* : веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/questions/osoblyvosti-roboty-shkil-pid-chas-vijny-vidpovidi-na-zapytannya-vid-osvitngo-ombudsmena/> (дата звернення 08.11.2022).
5. Чухліб О.С., Землянська О. В. Особливості навчання під час воєнного стану. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48607/1/p.144-146.pdf> (дата звернення 08.11.2022).

Ліщук Едуард

*студент IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

Важливою особливістю глобалізаційних тенденцій є вирішальна роль розвинених країн, звідки походить більшість ТНК та які визначають діяльність провідних міжнародних економічних організацій, мають вирішальний вплив на формування загальних умов міжнародного обміну, та радикальні зміни у співвідношенні різних секторів і галузей економіки – від галузей сировинних та тих, що виробляють продукцію із невисоким рівнем технологічності, до високотехнологічних, наукоємних виробництв з виробництва товарів і надання послуг. Отже, перевагами користуються країни, що мають більш конкурентну економічну структуру, внаслідок чого більша частина загальносвітового доходу в процесі перерозподілу залишається у них. При цьому дане явище має тенденцію до нарощування темпів, що збільшує економічну диференціацію національних економік в умовах глобалізації.

На переконання економістів, в основі сучасних процесів глобалізації лежать якісні зміни в техніко-технологічному, транспортно-комунікаційному, інформаційному базисі економіки, супроводжувані широким використанням біо- і авіакосмічних технологій, досягнень у сфері штучного інтелекту [1, с. 32–39].

Світовий досвід другої половини ХХ ст. доводить, що специфічні умови, особливості національного розвитку, кризові стани і внутрішні трансформації не можуть ані відмінити, ані відкласти дію об'єктивних законів глобалізації розвитку [2, с. 12]. Однак, крім можливостей глобалізація створює й загрози, які умовно можна поділити на дві групи: коротко- і довгострокового характеру. Короткострокові загрози пов'язані із зовнішньою політикою розвинених країн, стратегією їх економічного зростання та просування національних економічних інтересів у світовому просторі. Загрози довгострокового характеру визначаються сутністю глобалізації. Фактично в результаті перерозподілу основну частину ресурсів і благ отримують країни-лідери. Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Це призводить до нерівномірності розподілу доходів у результаті глобалізації. Останнім для успішної участі у світогосподарських зв'язках потрібні інші, тобто їхні власні цілі. Великою мірою подібні загрози стають можливими тому, що економіки менш розвинутих країн стають більш відкритими. У цьому зв'язку небезпідставною є думка Л. Клайна про необхідність співвідносити «політику насильницького впровадження» ліберальної моделі зовнішньоекономічної діяльності з рівнем розвитку країни, що є об'єктом такого впровадження: «Необхідно відмовитися від спроб нав'язати нову модель глобалізації методами, що нагадують «шокову терапію» при переході від планової економіки до ринкової, або шляхом тотального дерегулювання фінансових ринків. Надзвичайно важливо зберегти економічну стабільність і стримати спекулятивну активність за рахунок поступового впровадження кожного істотного нововведення і його апробування до того, як воно набере чинності, і до переходу до наступного етапу» [3, с. 45–51]. Важливою є характеристика якісних і кількісних складових процесу глобалізації.

Обсяг та структура зовнішньої торгівлі, інвестиційного забезпечення, темпи зростання ВВП належать до кількісних складових, утворення міжнаціональних структур, тіснота міжнародних зв'язків та ефективність суспільно-економічних відносини характеризують якісний бік процесу глобалізації. При цьому, провідну роль відіграють наддержавні структури, прикладами яких в Європі є ЄС, Північній Америці – НАФТА, Південній Америці – МЕРКОСУР, Азійсько-Тихоокеанському регіоні – АТЕС. В умовах глобалізації національна економіка намагається запровадити нові «правила гри» щодо створення сприятливих бізнесових умов, які можливі за ефективної економічної політики. Головним її завданням є створення конкурентоспроможної «ділової моделі». Проте найважливішим аспектом глобалізації є вищий рівень конкуренції між господарюючими суб'єктами. У цьому контексті пріоритетним вектором розвитку розглядається створення конкурентоспроможної моделі національної економіки. Формування глобального ринку значно посилилося в останні роки ХХ ст., а сучасний етап його консолідації характеризується розвитком економічних регіональних об'єднань, на які припадає близько 80 % світового ВВП і 85 % світового експорту. При дослідженні сутності процесу глобалізації та аналізі поляризованих підходів до його наслідків потрібно виокремити, насамперед, тривалий процес розвитку, в межах якого відбувається становлення нової системи господарювання.

Глобалізація зовсім не означає відчуження держави від управління економічними процесами. Вона веде до трансформації економічних функцій держави, в межах якої остання делегує на глобальний рівень певні повноваження. Водночас процес глобалізації впливає на основні структурні характеристики національного господарства, розширюючи сферу впливу, що необмежена географічними межами, формує глобальні правила економічного розвитку та створює конкурентне середовище країни. Вплив глобалізації є неоднозначним і суперечливим, при цьому сумарний результат визначається рівнем національної спроможності вести адекватну політику розвитку власних конкурентних переваг. Глобалізація несе найбільшу вигоду країнам, що провадять ефективну політику підвищення своєї конкурентоспроможності. Також у разі відсутності єдиної політики розвитку національної економіки виникають кризові явища, стримується формування довгострокових міжнародних конкурентних переваг країни у світовому господарстві та послаблюються міжнародні позиції.

Отже, виникає проблема вибору щодо використання переваг глобалізації та протидії їй загрозам внаслідок недорозвиненості інститутів. Тому наявність інституційної спроможності країни оптимально використовувати переваги глобалізації та нейтралізувати її загрози, спроможність формувати відповідні механізми розвитку глобальної конкурентоспроможності розглядаються як ключові завдання економічної політики будь-якої країни, в тому числі й України. Конкурентоспроможний розвиток економіки нашої країни можливий за умови усвідомлення і формування національної господарської багаторівневої моделі, в якій кожна складова посилюватиме свій вплив на загальний позитивний ефект. Транснаціональні цикли відтворення, формування та розподілу розглядаються як складові вищого рівня. Другий рівень залучає механізми включення країни в систему регіональних відносин у стандартах ЄС, а третій – двосторонні відносини з країнами, які за рівнем розвитку відповідають Україні. Отже, посилення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів актуалізує питання вибору місця й ролі національної економіки та її складових у світовій економічній системі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. К.: Логос, 2003. 631 с.
2. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко [та ін.]; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білорус. К.: КНЕУ, 2001. 733 с.
3. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін: [монографія] / Н. І. Гражевська. К.: Знання, 2008. 431 с.

Левченко Аліна

студентка II курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Литвиновська Ю.А., викладач

СумДПУ імені А.С.Макаренка

САЛІЧНА ПРАВДА ЯК ЗВИЧАЄВЕ ПРАВО ФРАНКСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

З усіх «варварських правд» особливого значення для історико-правової науки являє Салічна Правда. Її суть відбивати соціально-економічні та політичні процеси

ранніх етапів розвитку класового суспільства, держави й права. Салічна Правда відображує вельми архаїчні взаємини в середовищі франків, які стоять на порозі класового суспільства. Це джерело свідчить про сильну майнову диференціацію, про почин розпаду родових і общинних зв'язків.

Крім того, вона є найважливішим документом для вивчення майнових відносин ранньофеодального періоду, землеробської общини, прав і обов'язків франків-общинників і членів родової спілки, стародавнього і цілком примітивного судоустрою і судової процедури. Але попри весь примітивізм вона є справжньою історичною знахідкою; першоджерелом, з якого беруть почин джерела права феодального суспільного ладу Європи.

Салічна Правда з'явилася наприкінці V століття або на початку VI. Вона має найважливішу роль в якості джерела права держави франків. Упорядкування Салічної Правди відносять до царювання Хлодвіга. Цей початковий текст був доповнений з часом при королях Хільдеберті I і Хлотарі I (VI ст.)

У Правді постає давнє германське право, яке окремими своїми деталями нагадує риси побуту і звичаїв, що існували у германців в епоху, описану Тацитом у «Германії» [1, с.121-122].

Салічна Правда – це судове керівництво для суддів. Водночас вона не є збірником систематизовано викладених правових норм, які стосуються всіх сторін ранньокласового суспільства. Її неповнота, фрагментарність, безсистемність – результат тієї правової основи, на якій вона укладалася [2, с. 49-50].

Як юридичне джерело «Салічна Правда» немає чітко окресленого плану. Закони сформульовані дуже лаконічно, положення її не носять характеру загальних юридичних норм, а є фіксованим переліком конкретних правових звичаїв. Фактично, це суддебник, що складається з конкретних судових випадків, які в результаті багаторазових повторів перетворилися на судовий звичай. Текст поділяється на титули (глави), кожен з яких в свою чергу на параграфи. Більшість титулів присвячена злочинам проти особи і майна. Слід зазначити, що «Салічна правда» зазнала меншого впливу римського права, ніж інші правові пам'ятки того періоду. Вона вплинула на становлення законодавства у франків, містить цінну інформацію про майнове та соціальне розшарування у франкському суспільстві, основні етапи еволюції форм власності і землекористування, а також зародження ранньофеодальної держави [3, с. 50-52].

Під покаранням в Салічній правді розумілося відшкодування образи або завданої шкоди. Серед покарань виділялися штрафи, смертна кара, тілесні покарання. У Салічній правді штрафи майже повністю витісняють усі інші покарання. Головна мета штрафів – недопущення кровної помсти, самосуду. В давній громаді життя людини оцінювалося з точки зору її ролі у добуванні матеріальних засобів, тому вже при родовому укладі кровна помста часто замінювалася композицією – матеріальним відшкодуванням. Відповідно до Салічної правди вільний франк за вбивство сплачував особливий штраф родичам загиблого – вергельд. Покарання залежало від соціального статусу злочинця і потерпілого: більш високий статус останнього посилював покарання. Наприклад, вергельд за вбивство вільного франка становив 200 солідів, за вбивство королівського дружинника – 600 солідів, за вбивство напіввільного літа – 100 солідів. Убивство

раба розцінювалося як майновий збиток: вергельд не сплачувався, відшкодовувалася лише вартість раба його господареві. Розмір штрафів залежав також від ступеня заподіяння збитків (оцінювався збиток родини та працездатної людини). Наприклад, штраф за вбивство вагітної жінки був вищим за вбивство жінки похилого віку. Диференціювалися штрафи за тілесні ушкодження: другий палець руки, яким натягувався лук, оцінювався «дорожче» за інші. Смертна кара і тілесні покарання застосовувалися в основному стосовно рабів. Вільний франк відповідав своїм життям, коли не міг виплатити вергельд [4, с. 14].

Отже, Салічна правда є надзвичайно важливим збірником записів звичаєвого права для правотворчості, оскільки сутність цього документа вказує на соціально-економічні та політичні процеси під час становлення перших прообразів писаного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Полякова Л., Затиначка Х. «Салічна правда» як джерело вивчення історії Франкського королівства. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*. 2018. Вип. 44. С. 121-122.
2. Прокопенко Д. В. Салічна правда та її історичне значення. *Організаційно-управлінське та економіко-правове забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)* : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф., 12 берез. 2020 р. Черкаси : НУЦЗ, 2020. С. 49-50.
3. Афанасьєва І. О. Джерела давньогерманського права. *Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції*. : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 26-27 листоп. 2016 р. Житомир : ЖДУ, 2016. С. 50-52.
4. Кобилка Є. О. Відповідальність за злочини за салічною правдою. *Правовий дискурс* : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 12 жовт. 2022 р. Черкаси : ЧПБ НУЦЗ, 2022. С. 14.

Леонтенко Дмитро

*студент II курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – Литвиновська Ю.А., викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО В РОКИ ГЕТЬМАНАТУ

Постать Павла Скоропадського є одною з найцікавіших, в питанні дослідження впливу особи на державотворчий процес. Після його приходу до влади, він відзначився як і здобутками так і досить фатальними рішеннями. Та його активна участь в створенні української державності, незважаючи на недовге правління, залишила багато дискусійних моментів, які потребують обговорення.

Для кращого розуміння теми слід проаналізувати кілька джерел, зокрема праці сучасників В. Винниченка, О. Андрієвського, Д. Дорошенка. Унікальною думку мають роботи М. Шаповала «Гетьманщина і Директорія: Спогади», І. Кедрин «Викривлена правда. Події в Україні 1918р. у кривому дзеркалі споминів д-ра Лонгіна Цегельського». Не менш цікавою та ґрунтовною є і сучасна думка, так велику дослідницьку цінність становлять такі пірці, як Л. Яневський «Політичні системи України 1917—1920 років: спроби творення і причини поразки». В. Савченко «Павло Скоропадський – останній гетьман України.», О. Яременко «Адміністративна реформа гетьмана Павла Скоропадського». Усі ці публікації

розкривають проблиску дослідження набагато ширше, та все одно дослідження цієї теми потребує більш детального поглиблення

Перш за все прихід Павла Скоропадського відбувся шляхом об'єднання навколо себе однодумців, за допомогою створення «Української народної громади», до її складу входили впливові люди: банківські діячі, великі землевласники, працівники залізниці, економісти, правовики, військова верхівка і так далі. Підвалини цієї організації були спрямовані на здобуття національної єдності та реінкарнації вільної України, адже всі вони були невдоволені діяльністю УЦР. Саме в програмі цієї організації було закладено початки державної політики Скоропадського в Українській гетьманській державі [1, с. 48].

Починаючи з досягнень потрібно виділити його міжнародну діяльність. Гетьман реорганізував Міністерство закордонних справ, прийняв курс на зближення з країнами Центральних держав у тому числі і Німеччини, добився визнання 30 країн світу та відкрив українські посольства у 12 країнах. Своєю ефективністю за правління Скоропадського відзначилась і сфера фінансів, зокрема ввів власну національну валюту, було відновлено права на приватну власність, проведено реформи, які спонукали розвиток приватного підприємництва, створив Міністерство Фінансів та Фінансовий комітет, а також сприяв економічному поживленню на європейському ринку продукції. Були започатковані банки, біржі, створений державний бюджет на 1918 рік. Державну політику щодо розвитку освіти та культури, також можна віднести до здобутків П. Скоропадського, за його вказівками було відкрито понад 150 українських гімназій та 2 університети, обов'язковим було вивчення саме української мови, запроваджено виготовлення великої кількості підручників, головним здобутком у цій сфері являється відкриття Української академії наук. Загалом досягнення в сфері науки та культури були також внеском у створення української національної держави. Окрім цього, він зміг налагодити державницький та адміністративний апарат. Його основною ціллю було створити тимчасове авторитарне правління, задля того, щоб зупинити швидко поширюючі радикальні настрої українського суспільства. Реалізація його ідеї була подана у «Законах про тимчасовий державний устрій України». Окрім вирішальної ролі в міжнародних відносинах та надання гетьману статусу головнокомандуючого, він призначав голову Ради міністрів. Загалом розвитку зазнав й інститут державної служби функціонувала митна служба, також були реформовані вищі органи судової влади, створені нові органи охорони правопорядку. [1, с. 35].

Та влада гетьмана протрималась лише 7 місяців, що дає нам підстави розглядати й другу сторону його політики, а саме його прорахунки, які врешті-решт і призвели до краху держави. Перш за все роз'єднання в суспільстві принесла земельна реформа, яка не тільки призвела до великих поборів серед селянства, а й майже не вирішувала аграрне питання. Незважаючи на прийняття військових законів, план реорганізації війська не спрацював так і залишившись на папері. Незважаючи на іноземні фактори, гетман прагнув побудувати таку армію, якою він хотів її бачити, усупереч несприятливим умовам та дефіциту фінансування. Окрім цього простежувалась і залежність від союзників, а також за цей час, який був у розпорядженні у Скоропадського, було неможливо провести таку значну реформу. Вдалось мобілізувати лише 60-тисячне військо замість запланованого 300-

тисячного, для якого гетьман не був в авторитеті [2, с. 39]. Ще один із аспектів хибного шляху Скоропадського стала його незмога консолідувати навколо себе міцне опертя, його політична негнучкість призвела до того, що основною його підтримкою стали інші країни та заможні верстви населення, які не змогли стати надійним підґрунтям для розбудови держави. Не вплинуло на краще й поновлення архаїчних форм організації суспільства. Та фатальною помилкою П. Скоропадського стала грамота, яка з'явилася 14 листопада 1918 року, де говорилось про існування України, як федерацію Росії, тим самим він фактично відмовився від незалежності й обрав новий політичний курс. Пояснював він своє рішення, тим, що це були його давні плани, які він не втілював, адже вони були не на часі. У свої спогадах він писав: «Росія може відродитись лише на федеративних засадах, а Україна може існувати лише будучи рівноправним членом федеративної держави». Незважаючи на думки сучасних дослідників, які виправдовують такий вчинок міжнародною ситуацією, а в його словах вбачають намагання зберегти Українську Державу, у той час це рішення було сприйняте гостро і вилилось у протигетьманське повстання, що зрештою змусило його емігрувати в Німеччину і підписати Акт зречення влади. [4, с. 110].

Підсумовуючи державотворчу діяльність П. Скоропадського важко бути однозначним, адже ті досягнення, які він здобув на чолі держави за досить короткий термін мали вагоме значення, не тільки в момент їх реалізації, а й в подальшому розвитку держави. Особливо значущими є досягнення в науковій діяльності, культурній. Фінансова система, також зазнала змін на краще. Та прикрі помилки багато в чому перекреслюють усі надбання, особливо фактичне зречення незалежності України, після оприлюднення грамоти про федерацію з Росією. Безсумнівно можна говорити лише про те, що досвід, який приніс Павло Скоропадський в розвиток вітчизняного державотворення, назавжди буде увічнений в історії України.

Калинчук Д. Державницький проект Павла Скоропадського: досягнення та прорахунки. Український тиждень. 2013. № 19 (287). С. 46–47. ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

- 1.
2. Рум'янцев В. Павло Скоропадський в українському державотворенні. Вісник Академії правових наук України. 2013. № 1 (72). С. 34–43.
3. Савченко В. А. Павло Скоропадський - останній гетьман України. Харків : Фоліо, 2008. 384 с.
4. Скоропадський П. Спогади : Кінець 1917- груд. 1918. Київ : Філадельфія, 1995. 492 с.

Лю Є

*студент II курсу ОР «Магістр» спеціальності Філософія
Науковий керівник – Снегірьов І.О., к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СЕНСУ ЖИТТЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Розвиток людства шляхом інтелектуальної еволюції дійшов до того рівня, на якому категоричний імператив може конструюватися свідомо, з використанням грамотно інтегрованого міждисциплінарного знання. Коль скоро подальша космічна

еволюція, якщо вона в принципі можлива, може бути тільки керованою, то для управління нею необхідна свідомість, яка буде самостійно вибудовувати стратегію і тактику.

Вирішальною передумовою для зміни стратегічних смислових координат і атрибуцій може бути подальше просування в напрямку денатуралізації носія інтелекту з симбіотизацією його форм.

У світі гарантованої безпеки основним джерелом гострих емоцій повинна стати віртуальна реальність, яка абсорбує соціальне насильство, війни, хвороби та інші людські негаразди. Полісенсорне залучення в події (які інтегрують зір, слух, дотик, нюх, а з ними вестибулярний апарат і т. і.) може забезпечити яскраві переживання напруженої боротьби, люті, страху, радощів перемоги і гіркоту поразок, блаженства любові і трагізму втрат.

Все це, знову-таки, наштовхує на такі насторожуючі аналогії, як «сон розуму» або «інформаційна наркотизація». В цьому контексті прогрес завжди виявлявся не рухом «від гіршого до кращого», а вибором меншого із зол.

Емоції залишаються найбільш вірними агентами природи в людській психіці. За допомогою емоційних важелів природа підтримувала життєздатність організму, оберігаючи його від авантур незрілого інтелекту. Оскільки ж в дикій природі головною умовою виживання залишається уникнення зовнішніх загроз, остільки і в довгостроковому емоційному тонусі людини спостерігається природне переважання негативних настроїв. Звідси і переважна тяга до насторожуючих емоційних повідомлень в комунікативних мережах. Можна сказати, що емоційний фон – це той контекст, в якому формується смислотворча життєва стратегія. Це водночас – і фон, і засіб, і мета.

Природа зацікавлена не у виживанні кожної окремої «особи», тим більше не в нестримному зростанні їх числа, а в постійному природному відборі і оптимальному – кількісно і якісно – наповненні екологічної ніші. Висловлюючи її інтереси, емоції регулярно вступають в протиріччя з інтересами культури і особистості, і, по всій видимості, це протиріччя буде в найближчі десятиліття заглиблюватися. Воно проявляється на всіх рівнях – від конфлікту між потребами соціальної самооцінки і потребами фізичного комфорту (аж до тілесної безпеки) до майже тривіального внутрішнього конфлікту між харчовими уподобаннями. Цей фактор пояснює суперечливу сутність як людини, так і обраного їм сенсу життя.

В умовах віртуалізації усіх сфер суспільного буття логічно чекати, що сенс життя буде обумовлений подальшою денатуралізацією життєвих умов і самого людського організму і включити в себе штучну перебудову лімбічної структури, а з нею і функціональних потреб, і оптимізацію нормативного емоційного тону. Коли і якщо природна амбівалентність емоціональної сфери, що передбачає регулярне підживлення гострими «негативними» переживаннями, буде подолана, несвідома тяга до гострих конфліктних ситуацій (хоча б у віртуальному житті) перестане служити мотиваційним фактором. Можливо, провідну роль будуть виконувати інтелектуальні емоції, які пов'язані з муками творчого пошуку і радістю відкриттів.

Посилення настроїв в культурі в сторону гуманізму, матеріалізму, позитивізму призводило до зміщення гарантій особистого безсмертя з трансцендентної сфери в простір письмової комунікації: за допомогою тексту і сам

автор, і персонажі, залучені в сюжет, знаходили перспективу вічного буття. Пушкінське: «Ні, весь я не помру, душа в заповітній лірі» - концентровано висловлює це переконання

Безсумнівно, що особистість як система значень, втілюючись в комунікативно-смісловому просторі культури, впливає на мислення і поведінку людей, а відповідно, на хід світових подій поза однозначної залежності від тілесної присутності суб'єкта. Екстракорпоральні параметри буття дозволяють виділити духовне безсмертя особистості: поки існує суспільство і культура, в їх просторі живуть все особистості, з дій яких складалася історія.

В процесі розвитку особистість постійно «вмирає» або «перероджується» в нові змісти, втрачаючи чарівність дитинства і юності, знаходячи з новим досвідом мудрість.

«Земне» духовне безсмертя, на яке людство так сподівалося, в принципі могло б наповнити творче життя сенсом. Але сьогодні таке вирішення питання, так само як і апеляція до загробного життя в раю або в тілі жаби, задовольняє не всіх. Інтенсифікуються пошуки природничо-наукових методів необмеженого продовження індивідуального життя і блокування процесів старіння.

Електронна реінкарнація, навіть за найсприятливіших умов зміна тілесних механізмів відчуття, сприйняття, запам'ятовування і формування емоцій поза білково-вуглеводного субстрату повинна обернутися таким кардинальним переродженням суб'єкта, яке незрівнянно з віковими, травматичними та іншими змінами в індивідуальному досвіді. Тому надія на збереження колишньої особистості містить частку мимовільного лукавства.

Можливо, що саме розщеплення семантичних «сутностей» дасть шанс свідомості землян (в тій чи іншій субстратної іпостасі) вибудувати нові смислові конфігурації, які дозволять звільнитись від кайданів тотемного – ідеологічного, релігійного – конструювання реальності.

Сенс життя – це самостійний, усвідомлений вибір тих цінностей, які орієнтують людину не на те, що б мати (установка на володіння), а на те, що б бути (установка на використання всіх людських потенцій). Сенс життя – у самореалізації особистості, у потребі людини творити, віддавати, ділитися з іншими. І чим значніше особистість, тим більше вона впливає на навколишніх людей. Сенс життя полягає в тім, щоб удосконалюючи себе, удосконалювати світ навколо себе. Ці загальні уявлення про сенс життя повинні трансформуватися в сенс життя кожної окремої людини, обумовлений об'єктивними обставинами і його індивідуальними якостями.

Лю Є

*студент II курсу ОР «Магістр» спеціальності Філософія
Науковий керівник – **Снегірьов І.О.**, к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНА СЕНСУ ЖИТТЯ

У кожен історичну епоху умови життя людини і її відносини з іншими людьми мають конкретно історичний характер, і саме в цих умовах, а не в яких або інших і буде усвідомлюватися цінність життя. Тому уявлення про цінності життя, так само має конкретно історичний характер і може бути зрозумілим як деякий культурно історичний феномен. Несвідоме, інтуїтивне уявлення про цінності життя в рефлексії людини облачається тільки в ті понятійні форми, у яких мислить й усвідомлює себе дана епоха. Отже, уява індивіда про цінність життя буде відбиттям уявлень його епохи про даний феномен. Вони знаходять своє втілення у тих цінностях життя, досягнення яких або прагнення до їх досягнення є свідченням цінності життя даного індивіда для суспільства.

В стародавньому світі гарантії доцільності, які надавала релігія, осмисленості і вічності задовольняли не всіх і цілеспрямований пошук сенсу життя не складає унікальну особливість сучасного Заходу. Більшість же людей в традиційних суспільствах були байдужі до змісту, але отримували його ззовні в готовому вигляді і задовольнялися цим. А коли колишні версії переставали задовольняти, люди шукали і будували нові – і найпростішим засобом для творення граничних смислів служили містичні конструкції.

Потреба в сенсі життя в палеоліте не актуалізована, бо не фрустрована – так само, як і не актуалізована самостійна потреба у фізичній активності. Роздуми про сенс життя в племені мисливців-збирачів (якщо, звичайно, мова не йде про мешканців декоративної резервації) не більше доречні, ніж заняття ранковою гімнастикою. Індивідуальна доля вплетена в долю колективу, і колективна свідомість домінує над індивідуальною. Повна залученість в рольові функції, супроводжується всім масивом культурної символіки.

Проблема сенсу мала загострюватися в міру історичного становлення особистості як здатності відрізнити себе від соціальних ролей, до індивідуальної відповідальності, морального вибору і критичного мислення.

Особистісні прояви стали по-справжньому затребуваними і значимими факторами суспільного життя в осьовий час.

Зафіксовані також суттєві індивідуальні відмінності. В. Франкл ввів в науку диференційну ознаку, що відображає чутливість когнітивному дисонансу – *дисонансостійкість*. Люди, які порівняно легко переживають неузгодженості елементів в картині світу, в повсякденності не настільки гостро відчують ціннісний розрив.

Для особистостей, які дисонансостійкі дефіцит стратегічних смислів становить болючу проблему, провокуючи стан тривоги. Саме такі особистості споконвіку задавали тон духовної роботі, націленої на світоглядну інтеграцію – в сфері релігії, ідеології або науки, - тому що сильніше інших жаждали вічного і завершеного і гостріше переживали думку про тлінність сущого.

Рівень задоволеності життям і вибір життєвої стратегії залежить не стільки від економічних чинників («ситість і комфорт»), скільки від здатності вміння провокувати зовнішнє середовище без негативних наслідків для себе, балансувати на межі, виходячи переможцем.

Життєві смисли, а так само цінності і моральні резони в західному суспільстві прив'язуються до еґо-центрованої картині світу: підстави моралі вбачають в тому,

що вона сприяє соціальному успіху особистості і її самореалізації, на якій і будуються пошуки сенсу життя.

Самоізоляція віртуального суспільства, дефіцит незаперечних авторитетів і вимог обертаються розгубленістю. У сукупності ж з нерівномірністю історичного розвитку, інтенсивними міграціями і неминучим переплетенням культур така неузгодженість ціннісних орієнтацій і смислів загрожує зростаючою нестійкістю соціальної системи.

Антропосфера далеко перевершує за складністю решту космосу, а життя і діяльність людей, їх фантазії, сенси життя, вигадки та відкриття складають фронтальну зону Метагалактики. Разом з тим людські цінності, мораль і вся духовна культура є продуктами космічної еволюції, і є об'єктивними передумовами до того, щоб подальший розвиток інтелекту визначив перспективу Всесвіту. Індивідуальні змістотворні стратегії в цьому контексті набувають глобального характеру.

Цінність збереження планетарної цивілізації найбільш прийнятна для незамутненого ідеологіями розуму. Якщо прийняти її в якості стратегічної на даному етапі історії, то в рамках сучасної міждисциплінарної науки допустимо обговорювати пріоритети за критерієм «добре - погано», «добро - зло». І критично тестувати попередній історичний досвід, представлений, зокрема, релігійними заповідями.

Макуха Анна

*студентка II курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – Литвиновська Ю.А., викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

Ця тема є досить популярною та актуальною в українських дослідницьких колах. Суттєвий вклад в вивченні цієї теми принесли такі дослідники як: В. Антонович, М. Грушевський, В. Степанков, які перш за все висвітлили проблеми та неоднозначності, що переслідували цей процес. Ґрунтовними є також роботи: О. Гуржія, І. Крип'якевича, Л. Яворницького, М. Котляра. Думки авторів є схожими, але всі вони індивідуальні і мають свої особливі доповнення, які дозволяють нам дивитись на сформовану ситуацію ширше.

Питання щодо української державності було, і залишається, на сьогоднішній день, дискусійним. Дослідники в своїх працях виражають різні думки, стосовно, як зародження, так і процесу формування української державності. Проте, все ж таки, ніхто не може заперечувати той факт, що державність України формувалася на протязі багатьох років, і навіть століть. Та найбільшого прориву, у своєму розвитку, вона зазнала саме у часи Б.Хмельницького, у часи козацтва на території України.

Для початку, варто зазначити, що саме явище, як козацтво, являється унікальним, як для вітчизняної, так і для всесвітньої історії. Унікальність полягала в кількох моментах:

- Козацтво, по своїй суті, являється поєднанням воїна та селянина, так як козаки окрім військової, займалися також і виробничою діяльністю.

- Козацький устрій визначався своєю демократичністю, а Запорізька Січ вважається Республікою, з демократичним устроєм.

- Козацтво, на території України, виконувало "історичну місію національного речника українського народу, набуваючи функції носія української державності" [2, с. 57].

Козацтво виступало головним та вирішальним чинником у боротьбі за національне визволення українських земель.

Розпочаті масові національні виступи являлися закономірним явищем, як наслідок утисків та репресій українського населення з боку Речі Посполитої. Знуцання над селянами-кріпаками ставали системою, міське населення потерпало від соціального та політичного безправ'я, а все православне населення зазнавало релігійних переслідувань. Через це почалися масові виступи невдоволених, що тривали з 1591 до 1638, у майбутньому вони отримали назву "Козацько-селянські повстання". Повстання 20-30-х. років XVII ст. стали фундаментом для Національно-визвольної війни під проводом Богдана Зиновія Хмельницького.

З висунутих вимог, на початку Національно-визвольного руху, себто у 1648 році, можемо дійти висновку, що всі сили повстанців, були спрямовані на перебудування державного устрою Речі Посполитої, а не на створення власної незалежної держави, цей факт не здається дивним, якщо пригадати релігійний, політичний, соціальний та культурний гніт населення. Проте вже в 1649 році, вперше в українській історії нового часу, було сформовано і представлено національно-державну ідею, яка передбачала створення єдиної незалежної держави, в межах етнічно українських земель. У тому ж 1649 році, держава Хмельницького була визнана урядом Речі Посполитої, за Зборівським договором, у межах трьох воєводств: Київське, Брацлавське, Чернігівське.

Пізніше, на Переяславській Раді 1654 року, новостворена держава визнавалася московським царем.

Що ж до організації державного устрою то, під час Національно-визвольної війни, територію новоствореної держави, Гетьманщини або Військо Запорозьке, було поділено на полки і сотні. У полках справи вирішувала старшинська рада, а сотник брав на себе повноваження у вирішенні військових та громадських прав сотні.

Центральна влада була зосереджена в руках гетьмана, який наділявся широким спектром повноважень в вирішенні політичних, фінансових і військових питань, виконавча і судова влада, безпосередньо, належала йому, також він вважався головнокомандуючим. Особливу роль у державному управлінні відігравали генеральні старшини. Найвпливовішим був генеральний писарь, який відіграв важливе значення в політичному житті держави, ця посада давала право очолювати посольства, особисто брати участь у дипломатичних перемовинах. Генеральний обозний, генеральний осавул та генеральний хорунжий несли відповідальність за все, що стосується військової справи. Генеральні судді виконували свої обов'язки в вищому судовому органі. Запроваджено систему збору податі, за якою, податтю обкладалися міщани та селяни, козаки ж від податків звільнялися. З початку свого існування українсько-козацька держава мала всі головні її риси: територію, органи влади та податки, що збиралися на утримання влади.

Отже, фундаментом для державотворчих процесів, на українських землях у XVII ст., були саме події Національно – визвольної війни. Боротьба українського козацтва, стала відображенням всенародного прагнення до звільнення з під багаторічного гніту. Бажання створити власну державу на звільнених територіях, з'явилося не одразу, та в 1649 році, незгода Війська Запорозького перебувати під владою Польщі, сприяла остаточному формуванню державної ідеї. Процес реалізації цієї ідеї, утвердив кордони держави, а також ініціював створення власних органів влади, які в перші ж роки існування довели свою ефективність. Самоврядування було визнане Річчю Посполитою, згідно з Зборівським договором, а пізніше і Московією, яка після укладення Березневих статей, взяла Гетьманщини під протекторат. Таким чином, на період XVII ст., на території сучасної України, було сформовано повноцінну державу, з урегульованим та працюючим державним апаратом.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Дециньський Л. Є. Історія України та її державності. Львів: Вид-во Національного ун-ту. "Львівська політехніка", 2005. 383 с.
2. Кісь Я., Педич В. Актуальні проблеми Історії України: Курс лекцій. Івано-Франківськ: Інститут менеджменту та економіки, 2004. 311 с.
3. Кралюк П. Історія України "без брону". Розвиток державності на українських землях. Харків: Вид-во Фоліо, 2020. 432 с.
4. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: у 3 т.: Т. 1. Львів: Вид-во Світ, 1990. 316 с

Мамалига Олександр

*студент II курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ТЕРОРИЗМ ЯК ІНСТИТУЦІЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНО- ПОЛІТИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ:ТЕМПОРАЛЬНИЙ І БЕЗПЕКОВИЙ ДИСКУРСИ

У сучасному світі терористичні акти не є рідкістю, а кількість терористичних організацій (інституцій) збільшується. Досить часто терористичні акти застосовуються проти політиків, дипломатів чи політичних організацій. Такий тип тероризму прийнято називати політичним тероризмом.

Перш ніж говорити про політичний тероризм як явище, потрібно визначити причини його виникнення, що дасть змогу розкрити його суть.

Спираючись на дані Global Terrorism Index 2022 (далі – GTI) [1], можна виділити такі причини виникнення тероризму:

- збільшення напруги в політичній, дипломатичній, безпековій, економічній, соціальній, ідеологічній, правовій та етнонаціональній сферах;
- використання окремими особами, політиками, організаціями (інституціями) методів насильства через небажання жити чи існувати в загальноприйнятій для більшості суспільства системи укладу життя;
- використання терористичних методів особами та організаціями для досягнення політичних, соціальних та економічних цілей.

Суть політичного тероризму полягає в застосуванні засобів насильства проти політичних діячів, дипломатів або владних структур з метою залякування політичних опонентів, примушення владних структур до певних дій або ж відмови від них. Політичний тероризм використовує такі методи насильства як шантаж, убивства чи нанесення тілесних ушкоджень людям, знищення різноманітних стратегічно важливих та господарських об'єктів.

Як вважає відомий спеціаліст та професор Г. Вардлоу, “політичний тероризм – це застосування або загроза застосування насильства зі сторони особи або групи осіб, діючих як на підтримку, так і проти існуючої влади, коли подібного роду акція спрямована на створення атмосфери крайнього занепокоєння і/або створення залякуючого впливу на відповідну групу населення (“мішень”), яка чисельно перевищує кількість безпосередніх жертв, з метою примушення цієї групи піти на відповідні поступки політичним вимогам, що висувуються терористами” [2].

Варто відзначити, що сучасний тероризм неможливий без засобів масової інформації, адже завдяки їм – світова громадськість дізнається про теракти та вбивства і, як наслідок – неодмінно дестабілізує та залякує суспільство, що, власне, і є основною метою тероризму. На думку професора факультету психології Університету штату Джорджія Д. Горгана: «Залякати суспільство без освітлення терористичних актів неможливо, адже вони втраять сенс без публічності. Саме широкий розголос вчиненого акту, а не нанесення максимального матеріального збитку дозволяють домогтися максимального інформаційного шоку» [3].

Не слід забувати про те, що нові технології стали все більш поширеними, їхнє використання терористичними організаціями зросло. Гарним прикладом є поява самооборонних вибухових пристроїв (СВУ) в Іраку, яка призвела до понад 70% смертей у збройних силах США за п'ять років, починаючи з 2001 року. Смартфони, що використовують системи GPS, здатні керувати дешевими дронами зі смертоносною точністю, а нові атаки ракетами та безпілотниками стають усе більш поширеними. У майбутньому до рук терористів можуть потрапити такі досягнення як штучний інтелект, 3D-друк або автономні транспортні засоби [1]. Ці нові ризики стимулюватимуть майбутні досягнення в тактиці боротьби із тероризмом.

На сьогодні, політично вмотивовані атаки тероризму відбуваються значно частіше, ніж раніше. Випадки політичного тероризму перевищили випадки релігійного, показник яких скоротився на 82%, порівняно з 2021 р. Було зафіксовано сорок політично вмотивованих терористичних атак, коли релігійних було всього три [1; 5, р. 196-209]. Це показує нестабільність і розбалансованість сучасного політичного світоустрою, що, у свою чергу – дестабілізує суспільство та приводить до збільшення таких терористичних атак у майбутньому. Політичний тероризм перетворюється на постійно діючий та негативний фактор суспільного розвитку.

У час повномасштабної агресії росії проти України, вивчення політичного тероризму стало надзвичайно актуальним. За даними GTI 2022, випадки тероризму в Україні значно зменшилися за останні 2 роки, але вторгнення росії, ймовірно, спричинить зростання традиційного та кібертероризму, скасувавши попередні покращення в регіоні [1; 6]. Тому, потрібно постійно проводити дослідження щодо тенденцій розвитку сучасного суспільного процесу, намагатися прогнозувати небезпеку та загрозу виникнення збройної політичної конфронтації.

Але варто відзначити, що популярний зараз термін «держава-терорист», який безпосередньо відноситься до росії – є хибним. Безсумнівно, що російська федерація здійснює міжнародні злочини, такі як: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини. Якщо порівнювати сучасні та найчастіші акти тероризму, то за ступенем своєї небезпеки для загального миру, міжнародного правопорядку і життєвих інтересів людства, міжнародні злочини займають незрівнянно вищий щабель у порівнянні з актами тероризму.

Акти як класичного тероризму, так і політичного спрямовані на створення в суспільстві атмосфери страху і залякування для досягнення обмежених політичних цілей або ж зміни політичного курсу держави, тощо.

Терористичні акти здійснюють фізичні особи або незаконні організації, а не держави. Тому, будь-яке співставлення термінів «держава-терорист» та «держава-агресор» знімає з країни питання щодо міжнародної відповідальності, тому що в міжнародному праві відсутні будь-які норми, які передбачають відповідальність держави за акт тероризму. Саме тому, росія і російські військовослужбовці є не терористами, а воєнними злочинцями. Їх відповідальність визначається нормами не національного, а міжнародного права, зокрема нормами Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду [6; 7].

Отже, проблеми політичного тероризму в сучасних суспільно-політичних умовах набувають усе більшої гостроти. Він не обмежується лише засобами превентивного залякування, використовуючи найсучасніші види зброї масового ураження. Техніка й технологія здійснення терористичних актів розвивалися паралельно і в тісному зв'язку з розвитком військової техніки й часто навіть йшла на її випередження. Ознаки політичного тероризму підтверджують його деструктивну, антисоціальну природу, здатну дестабілізувати суспільство, бути каталізатором загострення його соціально-політичних протиріч.

Щодо використання терміну «держава-терорист», то його довільне трактування в самій своїй основі є хибним, позбавленим практичного сенсу і шкідливим по суті, оскільки спотворює правову реальність і підриває позицію

української держави в питанні відсічі збройній агресії росії та подолання її наслідків.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Global Terrorism Index 2022: MEASURING THE IMPACT OF TERRORISM. Institute for Economics and Peace. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/03/GTI-2022-web-09062022.pdf>.
2. Wardlaw G. Political Terrorism: Theory, tactics, and counter measures. Press Syndicate of the University of Cambridge. 1986.
3. Horgan, J. G. (2017). Psychology of terrorism: Introduction to the special issue. *American Psychologist*, 72(3), 199–204. URL: <https://doi.org/10.1037/amp0000148>
4. Tsivatyi V.G. National Security as a Component of Global Security: Lessons from Ukraine's Crises. *Eastern Europe Regional Studies*. 2017. No 2 (4). P. 196–209.

Максимова Карина

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Пояснювальні та матеріальні підходи в теорії міжнародних відносин є розмежувачами при класифікуванні різних теорій міжнародних відносин.

Пояснювальні теорії - це ті, які бачать світ як щось не піддається теоретичному аналізу, це даність, яку потрібно прийняти. Матеріальна теорія розглядає теоретичний аналіз як інструмент, який допомагає зрозуміти навколишню дійсність завдяки знаходженню загальних фундаментальних закономірностей в різних явищах.

Міжнародні відносини - це особливий вид суспільних відносин, що виходять за рамки внутрішньогромадських відносин і територіальних утворень.

Міжнародна політика це діяльність держав на міжнародній арені і політичні відносини між ними на наддержавному і наднаціональному рівні. Даний термін в політології не розроблений, але, мабуть, під міжнародною політикою можна розуміти сферу діяльності суб'єктів міжнародних відносин, а також прийоми і засоби міжнародних відносин і зовнішньої політики.[1]

Для вивчення міжнародних відносин застосовують більшість загальнонаукових методів і методик, якими користуються і в дослідженнях інших суспільних явищ. У той же час для аналізу міжнародних відносин існують і особливі, спеціальні методологічні підходи, обумовлені тим, що світові політичні процеси мають свою специфіку, відрізняються від політичних процесів, що розгортаються в рамках окремих держав.

Значне місце в дослідженні світової політики і міжнародних відносин належить методу спостереження. Перш за все ми бачимо, а потім оцінюємо події, що відбуваються у сфері міжнародної політики. Останнім часом фахівці все частіше вдаються до інструментального спостереження, яке здійснюється за допомогою технічних засобів.

Наприклад, найбільш важливі явища міжнародного життя, такі як зустрічі лідерів держав, міжнародні конференції, діяльність міжнародних організацій,

міжнародні конфлікти, переговори щодо їх врегулювання, ми можемо спостерігати в записі на відеоплівку, в телевізійних передачах.[5]

Цікавий матеріал для аналізу дає включене спостереження, тобто спостереження, яке ведуть безпосередні учасники подій або особи, що знаходяться всередині досліджуваних структур. Результатом такого спостереження є мемуари відомих політиків і дипломатів, що дозволяють отримувати інформацію з проблем міжнародних відносин, аналізувати її, робити висновки теоретичного і прикладного характеру. Мемуари являють собою найважливіше джерело для вивчення історії міжнародних відносин.[1]

Міжнародні відносини являють собою простір, в якому протікають процеси світової політики. Світова політика і Міжнародні відносини взаємозалежні. Аналіз світової політики і міжнародних відносин проводиться в рамках геополітики і політичної глобалістики. Міжнародні відносини виникли разом з появою держав.

Проблеми відносин між державами розглядалися багатьма вченими, оскільки вони мають таку ж давню історію, як і самі держави, з появою яких пов'язана і поява міжнародних відносин.

Основним питанням було і залишається питання війни і миру. Головним джерелом політичних конфліктів є боротьба за владу, за вплив у світовому політичному та економічному просторі. Інтереси, які переслідують при цьому держави носять ідентичний характер: Боротьба за розподіл і перерозподіл ресурсів, які є джерелами багатства, влади, авторитету. [2]

Першою спробою втілити на практиці принципи політичного ідеалізму стало створення першої міжнародної організації-Ліги Націй. Однак це не допомогло запобігти новим війнам. Громадськість незабаром розчарувалася в Основних положеннях політичного ідеалізму.

В результаті сформувався напрямок політичного реалізму як альтернативного напрямку, в основі якого лежить положення про безперервну природну боротьбу держав за свої інтереси і цілі.

Міжнародні відносини включають в себе конкретні види відносин між державами - політичні, економічні, науково-технічні, ідеологічні, культурні, військові. Серед цих відносин перше за значимістю місце належить міжнародним політичним відносинам. Особливість яких в тому, що будь-яка проблема, що стала предметом державної політики, набуває тим самим політичний характер і знаходить вираження в міждержавних політичних відносинах[2]

Різні види відносин є політичними, оскільки реалізуються через політику держав. Відокремити відносини держав з приводу конкретних політичних проблем від економічних, науково-технічних, культурних важко. Будь-які відносини між державами, будь-який їх аспект мають політичне забарвлення вже тому, що це міждержавні відносини.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Міжнародне право: Підручник / отв.ред. В.і. Кузнецов, М. 2018. 944 с.
2. Світова економіка. Економіка зар. країн: Уч-до / під ред в.п. Колесова. М: Флінта, 2018. 500 с.
3. Міжнародні економічні відносини: Уч - до/В.і. Троненко. К: КиМУ, 2018. 495 с.
4. Рибалкін В. с. Міжнародні економічні відносини: Підручник. М: ЮНИТИ-ДАНА, 2017. 399 с.
5. Свиридов О.Ю. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини: Навчальний посібник.: Видавничий центр «березень», 2017. 985 с.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Знання історії своєї країни – це обов'язок кожного громадянина, це частина самого громадянина. Актуальність вибраної теми полягає в тому, що без аналізу етапів розвитку держави, можливість побудови кращої, у всіх сферах, прямує до нуля.

Держава – це явище багатогранне і жодна з теорій не може повністю пояснити причини виникнення держави. Виникнення держави спричинено потребою суспільства зберегти свою цілісність в умовах його розшарування на нерівні за своїм соціальним станом верстви, у здійсненні ефективного соціального управління за умов зростання населення, заміни безпосередніх родоплемінних зв'язків на соціальні відносини, опосередковані продуктами виробництва тощо [1].

Перший етап розвитку української держави тривав з 882 року по 1349 рік, під час цього періоду розвивались: Київська держава (882-1240рр.) та Галицько-Волинське князівство(1199-1349рр.)[2]. Утворення Київської держави було результатом політичного та соціально-економічного розвитку слов'ян. Суб'єкти, які князували у Русі найчастіше використовували більшу частину можливості, що надавало могутності, визнання та безпосереднього росту, як держави. До прикладу, держава утворювала та підтримувала зв'язки політичного, економічного та культурного видів з більшістю європейських держав тих часів, зокрема з Візантійською імперією та Французьким королівством. За часів Київської держави, проблемними питаннями були внутрішні міжусобиці, що стали початком політичної роздробленості в подальшому розвитку, та постійні навали загарбницьких народів: печеніги, половці, хазари.

Щодо Галицько-Волинського князівства варто зауважити, що в умовах монгольського загарбання і розпаду державних структур у Подніпров'ї галицько-волинські князі у XIII-XIV століттях розвинули інститут державності на значній частині українських земель. Тоді вдалося не лише зберегти, а й посилити європейський вектор розвитку, стати частиною спільних зусиль у боротьбі із монгольським нашествям[3]. Через монголо-татарські напади, була і низка проблем, кількість яких підсилював занепад через династичну кризу, надмірно сильні позиції боярської шляхти у політиці.

Підсумовуючи цей етап становлення української держави, можна зазначити, що за умов, які існували як негативні чинники для розвитку держави, рівень життя населення, визнання у світі та культурний рівень є достатньо високим.

Другий етап стосується часів Запорізької Січі та Української козацької держави або ж Гетьманщини. Сам факт організації населення показує нам, наскільки велике бажання до розвитку та будівництва української держави. Гетьманщина була

життєздатним політичним організмом: мала органи влади, територію, державну організацію, військо, фінансову, податкову та нормативно-правову системи тощо. В цей період можливість побудови могутньої держави був високий, за рахунок бажання населення і дій суб'єктів управління. Шевчук Валерій у своїй книзі «Козацька держава» виділяє період XVII-XVIII ст. як важкою й печальною сторінкою українського державотворення, попри це українська держава тих років змогла проіснувати 116 років[4, с. 7]. Однією з найголовніших проблем, Шевчук виділяє: замалу віру в самих себе й у власну силу та спроможність незалежно існувати в цьому світі та своїй державі [4, с. 8]. Також виникали через бажання країн усього світу привласнити армію Запорізької Січі і не дати можливості збудувати державу. Через військовий натиск більшості сусідніх країн, гетьман Богдан Хмельницький, на думку багатьох істориків, вчинив нерозумно, підписавши угоду з московським царем, але самі ж історики не можуть точно сказати, який вихід із ситуації був би правильним та завдав менше негативних наслідків.

Третій етап становлення української держави пов'язують із періодом УНР за Центральної Ради, Українську державу за Павла Скоропадського, УНР за Директорії та ЗУНР. Упродовж XX століття попри історичні катаклізми та мільйонні жертви українці неодноразово виборювали самостійність. Аналізуючи цей період історії, негативних наслідків було більше, ніж позитивних. Хоча варто виділити, що в цей історичний час, УНР та ЗУНР підписали Акт злуки, що символізувало об'єднання в одну Українську державу. Характеризуючи можливості та проблеми, я вважаю, що в той час вони були пов'язані, як ніколи раніше за історію України. Проблеми виникали через необдуманість та незгуртованість української влади. Кожен з них діяли у своїх інтересах і загалом втратили державу повністю. Подальші історичні події нанесли негативний відклик, який до сьогодні має вплив на нашу історію.

Четвертий етап – сучасна Українська держава. Борючись проти Центральної Ради, більшовицькі організації докладали чимало зусиль для скликання Всеукраїнського з'їзду Рад, який би проголосив більшовицьку владу в Україні, створив Українську радянську державу і затвердив в ній диктатуру пролетаріату[5]. Влада тих часів мала бажання знищити український народ – його історію, культури, цінності будь-якими методами. Таким чином перешкодити становленню, розвитку та майбутнього ап'орі. На жаль, злочини радянської влади, а саме: закон про три (п'ять) колоски(ів), розстріляне відродження, штучностворені Голодомори, післявоєнний голод, заслання до Сибіру, залишилися безкарними. Найголовнішим і найважливішим моментом, що об'єднує вищезгадані історичні події, є те, що українському народу для побудови України не потрібна була небажана допомога. Характеризуючи події сьогодення, а саме повномасштабне вторгнення російської федерації на територію суверенної та незалежної України, треба виділити, що історія повторюється. Можливості сьогоднішніх днів – ми, українці, використовуємо максимально. Ми розвиваємо та будуємо свою державу, в якій ми хочемо жити.

Отже, історія є циклічною, важливість полягає в тому, що саме після засвоєння історичних помилок минулого потрібно будувати державу теперішнього та планування майбутнього, як країни, так і суспільства.

РОЗВИТОК КАРФАГЕНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ДО ВІЙСЬКОВОГО ЗІТКНЕННЯ З РИМОМ

Карфаген був містом-державою, яке заснували колоністи з Фінікії в IX ст. до н. е. Згідно з легендою, на чолі перших колоністів була цариця Елісса, яка залишила батьківщину після того, як її брат, цар Тіра Пігмаліон, вбив її чоловіка, щоб заволодіти його багатствами. Місто було одним з найрозвинутіших держав свого часу. Його географічне розташування було досить вдалим, адже через його гавань, торговельними шляхами плавали кораблі, які сплачували мито, товари та золото, що було основним доходом держави [2, с. 149].

Карфаген в той період мав один із найкращих флотів у світі. Він також мав численні колонії, населення яких сплачувало данину. Крім того, з цих колоній вивозилися безліч рабів. Структура суспільства в Карфагені була побудована строго ієрархічно. Стародавні джерела дають змогу виділити в суспільстві чотири соціальні групи [1, с. 51].

Найвпливовішою соціальною групою була аристократія, вона складалася з багатих судновласників, купців і землевласників. Наступною соціальною групою повноправних громадян вважалися ваали. Вони мали право голосу, висловлювати свою думку щодо будь-якої пропозиції, що вносилися на розгляд Народних зборів. До цієї соціальної групи належали чиновники, ремісники, крамарі, люди, які займалися сільським господарством [3, с. 20].

Проміжним класом були вільновідпущеники. Ними ставали особисті раби, які були звільнені їхнім господарем. А найнижчою соціальною групою були раби. У пунічному світі, а також у Карфагені раб позначався терміном абд. Раби поділялися на особистих і державних. Особисті раби займалися домашнім господарством або виконували діяльність, яка приносила прибуток їх господареві. Державні раби могли служити в храмах і містах [2, с. 150].

Окремим соціальним станом були іноземці. Їх кількість була значною, в основному вони походили з середземноморських країн. Серед народів, які жили в Карфагені, можна назвати: нумідійців, греків, етрусків, кіпріотів та представників інших східних країн. Вони мали різний соціальний статус, і могли бути як аристократами так і рабами [4, с. 44].

В політичній сфері Карфаген поділявся на чотири інститути: суффети, Рада старійшин, Народні збори, а також трибуналі, що складався з 104 магістратів.

Влада в державі належала кільком суффетам, які переважно були членами великих кланів. Кандидатів у суффети обирали щорічно, головними претендентами на посаду були ті, хто мав більше заслуг [3, с. 78].

Карфагенська держава була знярядям влади знаті. Орієнтуючись на літературні джерела, можна зробити висновок, що в Карфагені збиралися дві

асамблеї: Рада старійшин і Народні збори. Повноваження Ради старійшин були широкими. Її члени разом із суфетами розглядали публічні справи. Також в її обов'язки входило прийняття нових законів, на засіданнях обговорювалися питання війни чи миру. Також мала право приймати послів інших країн, посилати делегації, займатися військовими справами [1, с. 56].

Народні збори мали обмежені повноваження, втручалися в державні справи лише з ініціативи суффетів. Лише коли суффети і Рада старійшин не дійдуть згоди питання вирішували Народні збори. Засідання відбувалися на великій площі, під час яких обговорювалися питання, вирішення яких відбувалося незалежно від думки суффетів і Ради старійшин. Але основними обов'язками Народних зборів було обчислення тарифів на релігійні пожертви, видавання указів, які підтверджували звільнення з рабства, приймання рішень про початок будівельних робіт, призначення архітекторів і контролерів поточних робіт, а також збирачів податків [3, с. 79].

Карфаген підтримував дипломатичні відносини з цілою сукупністю політичних об'єднань, розташованих на берегах Середземного моря, а також з греками, етрусками, єгиптянами, персами, Селевкідами, Лагідами та ін. У мирний час дипломатична діяльність велася без посольств. Відносини між державами будували аристократичні родини, які встановлювали дружні зв'язки з тими чи іншими [5, с. 44].

Таким чином, суспільство Карфагену ділилося на чотири групи, окремим станом були іноземці. Основними джерелами доходів в державі були митні збори і податки з населення колоній. В політичній сфері існувало чотири інститути. Головну роль в державі виконував інститут суффетів. В зовнішній політиці, Карфаген підтримував активні дипломатичні відносини. Боротьба за нові землі призвела до сутичок між Карфагеном і Римом. Місто Карфаген проіснувало найдовше й навіть пережило свою метрополію.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Хусс В. Історія карфагенян: Нестор-Історія, 2015. 448 с.
2. Мустафін О. Справжня історія стародавнього часу. Харків: Фоліо, 2018. 399 с.
3. Пикар Ж.Ш., Пикар К. Карфаген. Летопись легендарного города-государства с основания до гибели История Древнего мира: Центрполиграф, 2017. 171 с.
4. Волков А. В. Карфаген. «Белая» империя «чёрной» Африки. М.: Вече, 2013. 288 с.
5. Майлз Ричард. Карфаген должен быть разрушен. М.: Neoclassic, АСТ, 2014. 576 с.

Морозова Анна

*студентка III курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Довгий час українське суспільство сприймало себе через призму пропаганди Росії. Саме вона диктувала бачення українців на міжнародній арені і в середині самої України. Кінематограф, телебачення, радіо усюди транслювались тези про

«братські народи», «молодшого брата», «сміхотворність української мови». Українці виставлялись як недолугі та смішні «шароварники». Панівне становище російської «культури» в українському просторі негативно впливало на сприйняття українськості. Стиралась межа між українцями та росіянами.

Переломний момент відбувся в 2014 році. Революція Гідності дала зрозуміти не тільки всьому світу, а і нам, що ми з росіянами кардинально різні. Саме вона дозволила нам уникнути долі Білорусі. Ми розпочали шлях до відновлення власної ідентичності, і почався він з руйнування всього, що пов'язує нас з Росією. 9 квітня 2015 року Верховна Рада України ухвалила «закони про декомунізацію», а 15 травня їх підписав тогочасний президент України Петро Порошенко. В Україні забороняється радянська символіка, засуджується комуністичний режим, відкриваються архіви радянських спецслужб та визнаються борцями за незалежність України УПА та інші організації. Ключовим кроком до самоідентичності стало питання мови. 25 квітня 2019 року Верховна Рада України ухвалила закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який зміцнив позиції державної мови [1].

Також 6 січня 2019, Україна отримала томос про автокефалію Православної церкви України (ПЦУ) в Стамбулі. Надання томосу можна порівняти з ухваленням Акту про Незалежність. Це було ще одним кроком до самоідентичності [2].

Після Майдану спостерігається стрімкий розвиток громадянського суспільства. Люди все більше починають відстоювати свої права виходячи на протести. Справи Стерненка [3], Катерини Гандзюк [4] та Антоненка [5], слугують ілюстрацією того, що суспільство вже не буде закривати очі на свавілля влади та буде боротись за справедливість.

Саме після Революції Гідності відкрилось вікно для важливих змін як то: процес декомунізації, розвитку громадянського суспільства, та подальших процесів трансформації посттоталітарного суспільства в демократичне. Українці довели свою жагу до свободи, відстояли свою гідність, заплативши однак за це найвищу ціну – життям учасників акції протесту, Героїв України, названих згодом Небесною Сотнею.

Позбувшись Віктора Януковича і частково його оточення, що слухняно виконувало вказівки імперської Росії і тим самим заважаючи рухатись Україні європейським вектором розвитку, ми змогли тепер самі визначати шлях своєї країни. І цей шлях кардинально вирізняється від того, який нам роками насаджували.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Події, які сформували і зміцнюють Незалежність України. *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/podii-shcho-formuyut-nezalezhnist/31405953.html> (дата звернення 29.11.2022)
2. Яким був шлях України до отримання автокефальної церкви. Розмова із Вселенським Патріархом. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/187358-akim-buv-slah-ukraini-do-otrimanna-avtokefalnoi-cerkvi-rozмова-z-vselenskim-patriarhom/> (дата звернення 29.11.2022)
3. Зараз справа щодо моєї самооборони перебуває на фінальному етапі - Стерненко. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/251144-zaraz-sprava-sodo-moei-samooboroni-perebuvaе-na-finalnomu-etapi-sternenko/> (дата звернення 29.11.2022)
4. Справа Гандзюк: суд залишив Мангера і Левіна під вартою на 2 місяці. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/299872-sprava-gandzuk-sud-zalisiv-mangera-i-levina-pid-vartou-na-2-misaci/> (29.11.2022)
5. Справа Шеремета. З Антоненка зняли електронний браслет. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/167083-sprava-seremeta-z-antonenka-znali-elektronnij-braslet/> (дата звернення 29.11.2022)

Ніколаєнко Карина

*студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ЗАВЕРШЕННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ КОЛОНІАЛЬНОЇ ЕКСПАНСІЇ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Політика збереження імперського впливу дорого коштувала Франції. Жорстокі колоніальні війни - в Індокитаї (1946-1954) і Алжирі (1954-1962) - поставили країну на межу катастрофи та серйозно послабили її зовнішньополітичні позиції. Але саме через це Париж так жорстоко боровся за збереження своїх колоній, що імперія залишилася останнім зі старих символів великої влади.

Час її ліквідації почався за правління генерала Шарля де Голля, засновника і першого президента П'ятої республіки. У 1958 році він прийшов до влади під гаслами про надання незалежності Алжиру, що забезпечило йому велику підтримку серед парламентарів і колоніальної адміністрації. Хоча неминучий процес остаточного розпаду французької колоніальної імперії відбувся в епоху де Голля, безпосередні умови для цього почали формуватися після Другої світової війни [4].

У своїх мемуарах президент зазначив, що його кроки з руйнування імперських підвалин були продиктовані панівними на той час суспільними настроями. Водночас він наголосив на застарілості свого ставлення до цього явища, як і думок багатьох інших старих політиків [3].

Проте кілька об'єктивних факторів змусили їх відмовитися від своїх принципів і спрямувати зусилля на формування нового ладу. Серед таких обставин слід виділити активізацію визвольних рухів у колоніях, тенденцію їхньої консолідації, а також різке збільшення капітальних витрат на утримання їх адміністрації та систем життєзабезпечення. Разом з тим, у риториці самого де Голля та інших діячів цього періоду прозвучали тези про те, що краще піти на поступки окремим колоніям, ніж зазнати ще більших втрат через розвиток повстань, ніж після Другої світової війни [1, с. 2].

Розрив Франції з імперським минулим ознаменувався двома подіями: Суецькою кризою 1956 року та деколонізацією Алжиру 1962 року. Проте колоніальний потяг не розпався після масової (близько мільйона) втечі французів із колишнього заокеанського регіону. відділ. Кінець імперії призвів до ще більшої імміграції людей з Магрибу, Близького Сходу та Чорної Африки до Франції. Іммігранти з інших берегів Середземного моря створили у французькому суспільстві сильну мусульманську ідентичність, яка стала важливим чинником внутрішньополітичного та соціального розвитку [2, с. 60].

Процес здобуття незалежності французькими колоніями, які приєдналися до Французької спільноти в 1958 році, був швидким і тривав лише 2 роки. Формування атрибутів не лише формальної, але й фактичної незалежності нових держав, а також урегулювання статусу територій, спільно контрольованих Францією та Англією, відбувалося до 1980 р. Тоді т.зв. в її складі залишилися так звані заморські департаменти, але вже на рівні з іншими регіонами прав [3].

З часом колонії на практиці почали демонструвати здатність самостійно задовольняти свої економічні та політичні потреби, а відповідні зусилля та засоби центру спрямовувалися на зміцнення метрополії.

Отже, з часом потреба в збереженні старої колоніальної системи повністю відпала. Тому загибель колоніальних імперій відбулася внаслідок появи факторів їхнього внутрішнього розвитку, які перешкоджали подальшому існуванню держав у такому форматі, а потреба у збереженні старої колоніальної системи з часом повністю відпала.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Плюта О. Демографічні, економічні та політичні фактори розвитку колоніальної ідеї у Франції в новий час. 2017.
2. Сіняєва А. О. Колоніальна політика Франції у другій половині XIX — початку XX століття. 2017. С. 59-65.
3. Становище Франції у другій половині XX ст. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/world-history-11-class-2011-sshyrapak/24.php>.
4. Теплінський Л. Б. Французька колоніальна імперія. URL.: <http://vseslova.com.ua/word/8F-115247u>.

Оліцький В'ячеслав

*к.і.н., в.о. завідувача кафедри історії України
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ДЕСТРУКТИВНИЙ ВПЛИВ РУСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ (УПЦ МП) НА ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Після смерті у 2014 р. митрополита Володимира (Сабодана) в середовищі УПЦ МП значно посилювалося проросійське крило. В умовах російсько-української війни дана церковна структура неодноразово проявляла свої проросійські настрої. Вона зайняла позицію несприйняття інших православних та християнських конфесій в Україні, вважаючи себе єдиною «правильною» Церквою. Публічно утримуючись від відкритої підтримки бойових дій, її представники неодноразово проявляли проросійські настрої, а сама Церква була складовою частиною РПЦ. Керівництво УПЦ МП входило до керівних органів Московської патріархії.

Релігійний фактор відіграв значну роль у російсько-українському протистоянні. Він постійно був елементом промов російської політичної еліти, а надання Православній церкві України Томосу про автокефалію стало причиною скликання ради безпеки рф. Ієрархи та священники УПЦ МП не сприймаючи волю парафій про зміну канонічного підпорядкування постійно говорили про переслідування їхньої Церкви та захоплення храмів УПЦ МП. Таким чином, дані вислови створювали інформаційну картину для російської пропаганди, яка використовувала зокрема релігійний фактор. УПЦ МП фактично заперечувала війну росії проти України, називаючи її братовбивчою, а український і російський народ – «одним народом, який походить зі спільної хрещенської купелі». Українська влада звинувачувалася у втручаннях в релігійні справи. Ці тези повністю повторювали наративи російської пропаганди. Дані заяви не лише підсилювали російську пропаганду, дискредитували ПЦУ, але і були покликані створювати певний негативний образ України на міжнародній арені. Крім того, на тимчасово

окупованих українських територіях духовенство та ієрархи УПЦ МП активно співпрацювали із окупаційною адміністрацією. Президентом росії в. путіним «захист православних в Україні» було названо однією із причин повномасштабного військового вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р.

24 лютого 2022 р. предстоятель УПЦ МП митрополит Онуфрій (Березовський) виступив із заявою у зв'язку із початком повномасштабного вторгнення рф в Україну. Він не засудив російську політичну та церковну владу, а закликав в. путіна зупинити війну, взагалі утримавшись від звернення до предстоятеля РПЦ Патріарха Кирила (Гундяєва), який відкрито підтримував бойові дії в Україні та благословляв російську армію.

В умовах суспільного засудження позиції РПЦ та УПЦ МП як її складової частини, 27 травня 2022 р. відбувся Собор УПЦ МП, який звернувся до влади росії та України із закликом продовжити переговорний процес для зупинення кровопролиття та висловив незгоду з позицією предстоятеля РПЦ відносно подій в Україні. Цей же Собор вніс зміни до Статуту УПЦ, які ніби то мають свідчити про її автокефальний статус. Проте, сам Статут до цього часу не оприлюднений, не відбулося звернення до інших автокефальних церков про визнання УПЦ, а заяви та переписка ієрархів демонструють, що вони і надалі сприймають УПЦ як складову РПЦ, а внесені до Статуту зміни адресовані насамперед для українського законодавства, з метою уникнення обмежень щодо діяльності УПЦ МП в Україні.

Незважаючи на те, що частина архієреїв та духовенства від початку повномасштабної російсько-української війни прийняли рішення не поминати на богослужіннях Патріарха Кирила, дана Церква і надалі залишається в структурі РПЦ. Згадані рішення приймалися в умовах суспільного засудження та загрози втрати значної частини віруючих, які не сприймали дані поминання. Попри те, частина духовенства продовжує поминати предстоятеля РПЦ, клірики та архієреї на окупованих територіях заявили про несприйняття постанов Собору, частково перейшовши під омофор Московського Патріарха. Окремі представники церковної ієрархії навіть їздять до росії для здійснення богослужінь.

Сьогодні відома значна кількість фактів колабораціонізму священників УПЦ МП як в Україні, так і на тимчасово окупованих територіях. Обшуки, які впродовж останнього часу проводить СБУ виявляють причетність даної релігійної структури до РПЦ та підтримку її духовенством росії та її війни проти України. Крім того, з боку ієрархів та духовенства УПЦ МП продовжують лунати заяви про їх переслідування в Україні, захоплення храмів тощо. Такі інформаційні матеріали, як і в попередній період, слугують посиленням російської пропаганди як у самій росії, так і серед росіян у світі.

Отже, протягом 2014–2022 рр. УПЦ МП регулярно демонструє свою проросійську позицію та діяльність. Попри спроби ідентифікувати себе в Україні як самостійну Церкву, вона залишається частиною РПЦ. На сьогодні відома значна кількість фактів колабораціонізму з боку представників даної релігійної структури на користь російським окупаційним військам та окупаційним адміністраціям на тимчасово окупованих територіях. Крім того, обшуки в єпархіях, храмах та монастирях даної Церкви демонструють підтримку російської релігійної та політичної влади, а відповідно і війни проти України, представниками УПЦ МП в

Україні. Дані факти, заяви та поведінка кліру УПЦ МП деструктивно впливає на державотворчі процеси в Україні, виступаючи посиленням російської пропаганди та виправданням війни.

Осадчий Дмитро

студент I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Сокирська В.В., д.і.н., професор

СумДПУ імені А.С.Макаренка

АМЕРИКАНО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014 РОЦІ

Початок збройної агресії на Донбасі та анексія Криму започаткувала новий етап в американо-українських відносинах. Для України це означало пошук нових каналів для підтримки у світі, а для США, сигнал, що Росія починає розширювати власну сферу впливу на Захід.

Сполучені Штати Америки стали першими, чия реакція на конфлікт в Україні супроводжувалась наданням військово-технічної та фінансової допомоги. США в обличчі президента Б. Обами одні з перших засудили агресивні дії Росії по відношенню до України. Президент Б. Обама звинуватив Росію в розбалансуванні миру в Європі. Відповідно на дії РФ, США у грудні 2014 року ініціювали підписання закону «Про підтримку свободи України» [1].

По відношенню до України, політика США носила широкий геополітичний характер. Американці розуміли, що процес відчуження територій в Україні і підтримка сепаратистських режимів – це пряме порушення Росією норм міжнародного права та домовленостей, а також спосіб нав'язати власні правила гри на міжнародній арені, що складе конкуренцію для США. В зовнішньополітичних поглядах США, Україна виступала як ключова країна, за якою визначиться подальший розвиток пострадянського простору. Вихід України з зони впливу Росії та збройний спротив на Донбасі розглядалось, як інструмент стримування територіальних зазіхань РФ в регіоні [4, с.37].

Іловайська трагедія та загроза інших міст України опинитись під ударом окупаційних військ змусило шукати підтримку на міжнародному рівні. За сприяння США і партнерів з Німеччини та Франції було ініційовано переговорний процес в Мінську.

По-перше, в домовленостях не було чітко прописано механізми розведення військ та в якому порядку має відбуватись процедура припинення вогню. По-друге, особливого вибору для української сторони не було запропоновано, так як Україна стояла під загрозою реального вторгнення російських військ. По-третє, підписання домовленостей ставить під питання її легітимність. З боку України право на підписання було надано другому президенту Леоніду Кучмі, а з боку Росії представником виступав лідер самопроголошеної ДНР – Олександр Захарченко. Так як республіка не була визнана світовою спільнотою, тому і підписи лідера невизнаної республіки ніхто не враховував [2, с. 68].

В 2015 році починається робота над наступним етапом перемовин в Мінську. Канцлер Німеччини Ангела Меркель і 24-й президент Франції Франсуа Олланд прибули до Києва, а пізніше відвідали Москву. Метою дипломатичних візитів до столиць Росії та України було підготувати сторони до майбутнього переговорного процесу в Мінську. Після других перемовин в Мінську, 24-й президент Франції Франсуа Олланд напише в своїх мемуарах про те, що під час перемовин президент РФ В. Путін прямо погрожував П. Порошенку початком широкомасштабного наступу на Україну [4, с. 40].

З боку США, надання військової допомоги Україні означало б її участь в прямому протистоянні з Росією. В американському уряді починаються дискусії на предмет надання Україні летальної зброї [6].

Адміністрація Б. Обама сповідуючи принципи міжнародної демократії не могла вирішувати всі справи в світі а рахунок військового втручання. Проте принципи міжнародної демократії не заважали США проводити військові операції в Афганістані, Іраку, Пакистані.

У квітні 2014 року, до України прибула група спеціалістів 173-ї десантної бригади США для спільних американо-українських військових навчань. Події відбувались на Яворівському полігоні в рамках навчань «Безстрашний гвардієць – 2015». За час навчань, було підготовано підрозділи Національної гвардії для оборони східних кордонів [5, с. 35].

Крапку у вирішенні проблеми з експортом зброї до України було поставлено після того, як у 2014 році, над Донеччиною був збитий літак Малайзійських авіаліній. Боїнг-777, що виконував рейс Амстердам-Куала-Лумпур був знищений з системи ЗРК «Бук» М1. Ситуація навколо збитого боєнга відклала факт надання Україні американської зброї на довгі роки [3].

В подальші роки політика США щодо України буде балансувати відповідно до позицій в світі. Торгівельна війна з Китаєм, бомбардування Афганістану, вихід з Іранського ядерного договору будуть негативно впливати на імідж США в світі. Зовнішня політика буде переорієнтована на задоволення внутрішньополітичних проблем США. Тому не зважаючи на фінансову складову підтримки США України, можна сказати, що в питанні оборони, США могли лише надавати обладнання та транспорт, аби підтримувати імідж миротворця в світі.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Ukraine Freedom Support Act of 2014: from 12.11.2014. № 5859. URL: <https://www.congress.gov/bill/113thcongress/housebill/5859?q=%7B%22search%22%3A%5B%22%5Cu2116%22%2C%22H.R.5859%22%5D%7D&s=9&r=243> Last accessed: 28.11.2022
2. Арьомов І. Мінські угоди, їх наслідки та значення для України. Геополітика України: історія і сучасність. 2020. Вип. 1. С. 67-73
3. Гейтс Р. Про результати розслідування катастрофи рейсу МН17 над Україною. FOX NEWS. 13.10.2015. [Електронний ресурс] URL: <https://www.foxnews.com/world/a-look-at-the-findings-of-the-investigation-into-the-downing-of-flight-mh17-over-ukraine> Дата звернення: 25.01.2022
4. Пашков В. Динаміка Українсько-американських відносин за часів адміністрації Б. Обама (2014-2016). Міжнародні та політичні дослідження. 2021. Вип. 34. С. 37-42.
5. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна – США. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. 2017. №22. С. 34-38.
6. Слободян О. З Угорщини в Україну в рамках навчань зайшла техніка збройних сил США. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unian.ua/society/1088121-z-ugorschini-v-ukrajinu-v-ramkah-navchan-zayshla-tehnika-zbroynih-sil-ssha.html> Дата звернення: 19.01.2022

РОЛЬ МИТРОПОЛИТА ГЕОРГІЯ (ЯРОШЕВСЬКОГО) В СТАНОВЛЕННІ ПОЛЬСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Вивчаючи події, які відбувалися за час служіння митрополита Георгія (Ярошевського) – архієрея-українця, можна побачити великі та колосальні справи, які він втілював у житті Польської Православної Церкви, що у подальшому відіграли величезну роль у здобутті Автокефалії даної Церкви. Це і налагодження співпраці з державою, і організація ієрархічного життя церкви, і розпочатий діалог із Вселенським патріархатом, і успішна організація парафіяльного життя, і започатковане функціонування синодальних установ. Розгляд діяльності митрополита Георгія в плані здобуття незалежності ППЦ має безпосереднє відношення для Українського Православ'я, адже територія поширення Томосу про Автокефалію Польської Церкви поширювалась і на українські землі, відповідно стосувалася визнання недійсності передання Київської митрополії до складу Московського патріархату 1686 р. Тому варто відзначити, що український чинник, у тому числі в особі владики Георгія (Ярошевського) відіграв значну роль у становленні Польської православної церкви як власне незалежної.

Митрополит Георгій (в миру Григорій Ярошевський) народився 1872 р. у с. Мала Тернівка Подільської губернії у сім'ї українського священника о. Антонія Ярошевського. Після закінчення Подільської Духовної Семінарії (1886–1893) навчався і потім викладав у Київській Духовній Академії (1893–1901). За спогадами його однокурсника О.Г. Лотоцького, належав до проукраїнські налаштованих студентів[3, с. 365]. Був архієреєм різних кафедр на території України, Росії і Білорусі.

На початку осені 1920 р., у зв'язку з військовими діями, владиці довелося емігрувати за кордон. В цей період польський уряд підшукував поміркованих православних єпископів, котрі погодилися б очолити Православну Церкву в Польщі і проголосити її автокефальною. Після переговорів владику погодився на запропоновані умови і отримав дозвіл на в'їзд до Польщі. У серпні 1921 р. архієпископ Георгій (Ярошевський) вже був у Варшаві. Наприкінці вересня повноваження архієпископа було закріплено указом патріарха Тихона про призначення екзархом Православної Церкви в Польщі із наданням самій Церкві прав широкої автономії, а в січні 1922 р. владику підвищено до сану митрополита Варшавського[2, с.383–384].

Після свого ієрархічного оформлення в Польщі екзарх Георгій приступив до організації в Православній Церкві вищого церковного управління. Спочатку було закрито «Церковний Совет в Польше», який на чолі з Н. Серебрінковим функціонував у Варшаві в якості надепархіальної організації, об'єднуючи в собі росіян, які мали мету стати опорою «русскости». У січні 1922 р. у Варшаві відбувся перший Собор єпископів на території Польщі, головним заданням якого була не

тільки організація церковного управління, а й легалізація правового положення цієї Церкви в державі шляхом переговорів з польським урядом і встановленням, як тоді називали конкордату Православної Церкви з Польщею[6, с. 32, 35].

14 червня 1922 р. відбувся Собор єпископів ПЦ в Польщі у складі митрополита Георгія, єпископа Крем'янецького Діонісія, єпископа Поліського Олександра (Іноземцева). Цей Собор прийняв рішення не визнавати надалі зверхності Московської патріархії. Цим рішенням було фактично проголошено автокефалію ПЦ в Польщі[4, с.164–165].

Головними заходами митрополита Георгія у справі керівництва Православною Церквою в Польщі були: 1) організація Вищого Церковного Управління Православною Церквою; 2) відкриття єпархіального управління; 3) заборона діяльності ПЦС на чолі з М. Серебрінковим, який намагався залишити її як форпост російського православ'я; 4) запровадження «Положення» про управління Православною Церквою в Польщі; 5) організація діяльності постійного органу Вищого Церковного Управління – Священного Синоду, який розпочав роботу 14 червня 1922 р.; 6) упорядкування єпархіального устрою (відкриття Волинсько-Крем'янецької та Поліської єпархій, Луцького вікаріянства на Волині); 7) Свято-Успенська Почаївська Лавра сала ставропігією Собору єпископів Польщі, а її настоятелем визнано митрополита Варшавського; 8) відновлення навчання у Віленській та Волинській Духовних семінаріях; 9) на прибутки від свого настоятельства в Почаївській Лаврі започаткував у Варшаві синодальну типографію; 10) благословення на використання живої мови богослужінь (української, білоруської, польської, чеської), проповідей на рідній мові парафіян, і проведення цього питання через Синод[5, с. 162–163].

Однак трагічна смерть обірвала його життя і діяльність. Він був застрелений у своїй резиденції колишнім в.о. ректора Холмської Семінарії архімандритом Смарагдом (Латишенковим) – одним із противників автокефалії Польської Церкви та російським фанатиком. Митрополит Георгій (Ярошевський) був похований у нижній частині церкви в ім'я св. Іоана Ліствичника на Вольському православному кладовищі[1, с. 25–26].

Отже, так сталося, щоб на чолі Православної Церкви у межах Другої Речі Посполитої став мудрий, не обтяжений російськими шовіністичними поглядами архієрей-українець. Саме завдяки виваженій позиції владики Георгія вдалося зберегти Церкву від ще більшого руйнування. Із самого початку архієпископ впевнено впорядкував політику розумної співпраці із владою, відстоювання, де потрібно, церковних інтересів. Формально не належачи до єпископату вже визнаної автокефальної церкви в Польщі, він сприяв отриманню незалежності Церкви в Польщі, що була підтверджена Томосом Вселенського Патріарха від 13 листопада 1924 року. Тож до історії Польської Православної Церкви увійшов як перший її Предстоятель.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: У 4 т. К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 1998. Т. IV. 416 с.
2. Емченко Е. Б. История независимости польской церкви. М., 1999. 213 с.
3. Київська духовна академія в іменах: 1819–1924: енциклопедія: в 2 т. / упоряд. і наук. ред. М. Л. Ткачук; відп. ред. В. С. Брюховецький. Т. 1: А–К. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 740 с.
4. Преловська І.М. Історія Української Православної Церкви 1686–2000. К.: Вид. УПЦ КП, 2010. 444 с.

5. Рожко В.С. Відродження Української православної церкви на Волині 1917–2006 рр. Луцьк, 2007. 328 с.
6. Свитиш А. Православная Церковь в Польше и ее Автокефалия. Буэнос Айрес.: Изд. Наша Страна, 1959. 232 с.

Парфило Богдан

студент III курсу спеціальності Історія та археологія
*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач*
СумДПУ імені А.С.Макаренка

НАСЛІДКИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

Революція гідності - одна з трагічних і в той же час визначних сторінок українського народу. Ідеали, надії й рішення разюче змінили нашу ментальність, розпочали і продовжують формувати нашу нову політичну ідентичність. Процес не завершено, бо й досі ми боремось за незалежність і гідність нашого народу.

Революція Гідності за своїм характером була антикримінальною, антиолігархічною та антиавторитарною. Корупція, бідність, вимивання коштів з країни олігархами, симбіоз влади з олігархами, панування криміналітету — все це причини Революції Гідності. Молодь, дрібні та середні підприємці, інтелігенція, люди, яким набридло жити за умов тотального панування корупції та кримінальної влади, вийшли на площі, вимагаючи відставки президента Януковича та уряду Азарова. Ці події вже можна вважати історією. Вони змінили Україну та українців. Можна сказати, що Революція Гідності об'єднала їх у боротьбі проти режиму Януковича за європейську перспективу України[1,99].

Революція призвела до переформатування колишньої владної верхівки та її дезінтеграції з утворенням Опозиційного блоку і ряду інших відносно дрібних політичних формувань. Також зазнали переформатування і колишні опозиційні сили, які завдяки революції отримали більшість у новообраній Верховній Раді. При цьому практично одразу після виборів та формування нової конфігурації влади в Україні почала формуватися нова опозиція, до складу якої увійшли «Опозиційний блок» і три політичні сили з табору революціонерів — «Самопоміч» Андрія Садового, Радикальна партія Олега Ляшка та «Батьківщина» Юлії Тимошенко. Це призвело до втрати конституційної більшості революційними силами в Раді та гальмування в проведенні окремих реформ.

Основним геополітичним наслідком Революції став вихід України із зони впливу росії в економічній та політичній сферах, та відносне зменшення залежності від росії в культурній сфері.

У політичній сфері зменшення залежності було досягнуте як у наслідок наявності військового протистояння між Україною і росією, так і через очищення політичної системи України від проросійських сил у результаті проведених в Україні виборів Президента, парламентських та місцевих виборів.

У військово-політичній сфері було скасовано позаблоковий статус України, що ознаменувало вихід України з буферної зони між Західним світом і росією, та розпочато масштабну реформу Збройних сил України.

В економічній сфері вихід України із зони впливу росії відбувся через істотне зменшення залежності від критичного для економіки України імпорту з росії енергоносіїв. Цьому сприяли два чинники: збільшення експорту енергоносіїв із Європи; зменшення внутрішнього енергоспоживання через війну на сході України та російську інтервенцію до Криму. Також зменшення залежності відбулось через розрив торгових відносин із росією: внаслідок введення проти росії міжнародних санкцій через її агресію проти України.

Повалення режиму В. Януковича означало, що Україна остаточно виходить з орбіти російського впливу й Путін вдався до агресії[2,35].

Одним із болючих по цей день наслідків революції гідності є збройна агресія з боку росії. Україна вперше за майже 70 років стикнулася з реальною збройною агресією з боку сусідньої держави. В такій ситуації проблема легітимності влади переходить в практичну площину: від безучасної довіри до активної співучасті. Від уміння еліти та спонтанно народжених інституцій громадянського суспільства, буде залежати майбутнє українського суспільства та держави, і реформування української армії[3, 160].

Отже, Революція Гідності відкрила вікно можливостей для найважливіших змін в Україні – процесу декомунізації, розвитку громадянського суспільства, що потужно заявило про себе на Майдані у вигляді численних громадських ініціатив і волонтерського руху на розбудову війська і захист держави, подальших процесів трансформації посттоталітарного суспільства в демократичне.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Карівець І. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ У ГУМАНІТАРИСТИЦІ УКРАЇНИ .Філософська думка, 2017, № 6.
2. РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ ТА АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ Київ 2015
3. Цокур Є. Легітимність політичної влади в Україні у контексті революції гідності.Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2014, №25.

Петриченко Ярослав

студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Ювко Є.Ю., викладач

СумДПУ імені А.С.Макаренка

РОЛЬ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ

Гетьман Павло Скоропадський є однією з найвидатніших постатей новітньої української історії, яка зробила вагомий внесок в процеси українського національного державотворення. Події початку ХХ століття вимагали лідера в українському середовищі, який би не тільки стабілізувала становище в країні, а й сприяла консолідації суспільства. П. Скоропадський проявив себе творчим політичним діячем, що зумів розгорнути будівництво української держави в надзвичайно складній і суперечливій ситуації: вона вимагала чітких і конкретних дій у творенні розмаїтих і численних державних інституцій [3 с.38]. Проголошення Української держави було одним із етапів державотворчих процесів в Україні.

Ставши гетьманом, П.Скоропадський опинився у складному становищі: після підписання Брестського миру навесні 1918 р. він муси змиритися з військовою присутністю німців та австрійців на українських землях. Тогочасна ситуація зумовлювала два можливих шляхи розвитку подій: офіційну окупацію України Німеччиною та Австро-Угорщиною і відверте її пограбування, або створення під протекторатом німців та австро-угорців українського уряду, який би задовольняв їх потреби, що і сталося [2 с.6].

В той же час починається процес становлення Української держави (Гетьманату) та організація її владних структур. Після оголошення 29 квітня 1918 р. Грамоти —До всього Українського Народу|| і —Закону про тимчасовий державний устрій України||, які заклали базис майбутньої Української гетьманської держави, наступним кроком стало формування урядового кабінету[1 с.29]. Акт 29 квітня 1918 р. був фактично першим державним актом, що залишив поза будь-яким сумнівом проблему державної незалежності України й утвердив її повну та остаточну суверенність [3 с.36]. Нова держава перебрала на себе форму гетьманату, запозичену з козацьких часів. Було прийнято тимчасову конституцію, яка визначала державно-політичний устрій, права й обов'язки громадян і передбачала створення парламенту й сенату. За формою правління держава з одного боку була авторитарною, а з іншого досить ліберальною, оскільки мала обмеження зі сторони закону та скликаннями Українського Сейму. Форма державного устрою прямувала від самостійної держави до федерації з «небільшовицькою» Росією [2 с.6].

В цей час послідовно створювався державний апарат . Дуже швидко було налагоджено організацію і комплектування міністерств, здійснено правильний адміністративний розподіл України на губернії і повіти, створено адміністративний губернський і повітовий апарат – староства. У результаті всі закони й розпорядження керівних центральних органів держави не залишалися суто декларативними актами, як це переважно відбувалося за урядування Центральної ради, а реалізовувались набагато ефективніше на місцях [3 с.39]. За режиму гетьмана сталися суттєві зрушення в економіці: була зміцнена українська валюта, зник дефіцит у бюджеті, промисловість і торгівля почали діяти на повну потужність. Варто також відмітити і реформу збройних сил – вона базувалась на новітніх військових досягненнях тогочасного цивілізованого світу. Зміни також торкнулися освіти і культури. Щодо зовнішньополітичної ситуації, то П. Скоропадський домагався від німців нейтралітету і відстоював національні інтереси України. Українська Держава, незважаючи всі труднощі, змогла досягти вагомих успіхів у зовнішньополітичній діяльності. Так, влітку 1918 р. було здійснено спробу відновити дипломатичні стосунки з країнами Антанти. Не дивлячись на рішучий протест Центральних держав, уже в жовтні Німеччина погодилася на встановлення зносин України з Антантою. Із цією метою широко використовувалися дипломатичні стосунки Гетьманату з нейтральними країнами. Уже напередодні падіння Української Держави було сформовано дипломатичні місії – до Франції на чолі з М. Могилянським і Великобританії та США, головою якої мав стати І. Коростовець. Це було яскравим свідченням намагань уряду гетьмана П. Скоропадського проводити незалежний зовнішньополітичний курс [3 с.42].

Незважаючи на всі здобутки гетьмана, в нього завжди була опозиція. Протириччя між урядом та партіями в подальшому згубно вплинули на державотворчі процеси в Україні. Період існування Українського гетьманату насичений різноманітними подіями, здобутками і протиріччями. Сьогодні діяльність Павла Скоропадського оцінюють по-різному, однак період існування його держави є яскравою сторінкою в історії українського державотворення.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Коноваленко Г. Державотворчі та політичні процеси доби Гетьманату Павла Скоропадського [Електронний ресурс] / Г. Коноваленко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. — 2015. — Вип. 42. — С. 26-31. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_42_6.

2. Рум'янцев В. Українська держава гетьмана Павла Скоропадського: ідеали та реалії державотворення [Електронний ресурс] / В. Рум'янцев // Проблеми законності. — 2021. — Вип. 152. — С. 19-35. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2021_152_4.

3. Терещенко Ю. Павло скоропадський – творець української держави. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія “Історія, економіка, філософія”. Вип. 23 / Гол. ред. Ю.І.Терещенко. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2018, 47 с.

Петрушенко Юлія

студентка II курсу спеціальності Історія та археологія

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач**
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Погляди щодо утворення концепцій походження держави є досить різноманітними. Пояснюється це тим, що дослідники, які пропонували свої теорії, жили в різних історичних епохах, і обсяг їхніх знань, зрозуміло що, відрізнявся. Розповідаючи про етапи розвитку держав, вчені для демонстрації своїх ідей, використовували різні території, які відрізнялися оригінальністю. Не треба забувати і те, що на погляди авторів концепцій, впливали і їхні особисті ідеологічні та філософські вподобання.

Однією з найважливіших концепцій є «Концепція Соціальної держави». Згідно з цією теорією, держава є високорозвиненою, демократичною, правовою, яка визначає людину, як найвищу соціальну цінність, забезпечує їй гідні умови для проживання, права та свободи, самореалізацію у різних сферах життя.

Поняття «соціальна держава» першим застосував німецький юрист і державознавець Л. фон Штейн у 1850 р. На його думку соціальна держава мала задовольняти інтереси усіх верств населення, забезпечувати громадянам свободи, підтримувати малозабезпечений прошарок населення. Надалі теорія розвивалася, у другій половині XIX – першій половині XX ст, завдяки працям німецьких вчених А. Г. Г. Вагнера та Ф. Науманна [1, с. 199]

Ця концепція знайшла своє втілення у практиці. Першою стадією її втілення у життя, на думку О. В. Скрипнюка, були заходи президента США Ф. Рузвельта, під час світової економічної кризи, у 20-30-х роках XX ст. президент законодавчо закріпив права робітників на утворення гільдій, укладення колективних договорів, перемогою над безробіттям, скороченням робочого дня, наданням пенсій за віком.

Наступна стадія – «План Беверіджа». Лейбористський уряд у Британії, у другій половині XX ст, поєднав економічну і соціальну політику, обмежив приватну

власність на засоби виробництва, розширили соціальне страхування, створили доступну систему для охорони здоров'я, здійснили контроль над зарплатами та цінами. Таку ж процедуру згодом провели і інші країни Європи: Бельгія, Німеччина, Швеція, Нідерланди. Подальшого розвитку набула і сама концепція Соціальної держави. У 80-90-х роках ХХ ст вона увійшла до апарату державно-правової теорії, і отримала термін «держава нового типу» [1, с. 200]

Більшість вчених наполягають на тому що ця концепція стало основою конституції. Вперше цей принцип був застосований у конституції ФРН 1949р і конституції Франції 1958р. У другій половині ХХ ст більшість розвинених країн Заходу, а згодом і постсоціалістичні країни застосували конституційний принцип соціальної держави. Згідно з конституцією України, наша держава є соціальною (ст.1), а людина, її здоров'я, честь і гідність – найвищою соціальною цінністю (ст. 3) [2, с. 6-8]

У сьогоденні Соціальна держава є повністю демократичною, яка розвивається і формується при стабільній та розвиненій економіці і політичній системі. Вона опирається на розвиток соціального партнерства і захисту громадян, а також на широке місцеве самоврядування. Образ такої держави має забезпечити початок руху справедливості, послаблення у суспільстві соціальної нерівності, надання кожному громадянину, певної країни, роботи або інші джерела існування. Концепція соціальної держави має зберігати і підтримувати мир і злагоду у суспільстві, формувати для громадян сприятливі умови для існування. Не треба також забувати і про такі аспекти життя як: споживчий мінімум для людини, соціальне забезпечення громадян, які є непрацездатними за віком чи станом здоров'я, підвищенням загального добробуту [3, с. 101]

У наш час, на передній план виходять більшість країн Заходу, які створили новий тип громадянина сучасної та розвиненої країни – громадянина, політично та економічно активного, який повністю упевнений у своїх силах та здатний приймати самостійно важливі рішення [3, с. 101]

Концепція соціальної держави це величезний крок вперед, у державотворенні кожної країни, яка претендувала на вищий ступінь розвитку з поміж інших, яка мала за мету покращити всі аспекти життя своїх громадян та мати світле майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. П. А. Рудак. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення. Київ. 2015 р. 218с.
2. Конституція України. Київ. 1996 р. 328с.
3. Ю.А. Ведерніков. Теорія держави і права. Дніпро. 2015 р. 471с.

Петрова Світлана

студентка III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Моцак С.І., к.п.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ДЕМОКРАТІЯ І ЇЇ СОЦІАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ У СВІТОВІЙ СПІЛЬНОТІ

Протягом багатьох століть розвиток держави і права відбувається у нерозривному зв'язку з поняттям «демократії», яке вперше вжив два з половиною

тисячоліття тому давньогрецький учений Фукидід [3, с.4]. З того часу проблема демократії продовжує залишатися у центрі наукових дискусій. Традиційно демократія визначається як «народовладдя», у перекладі з грецької означає «demos» – народ, «kratos» – влада.

Термін “демократія” саме як соціальне явище можна пояснювати кількома основними значенням, що мають пряме відношення до її практичного функціонування (реалізації): демократія, як влада народу, “правління народу, обране народом і для народу” (А. Лінкольн); демократія, як форма устрою будь-якої організації, де існують рівноправні можливості щодо участі в організації й управлінні діяльності такої організації; демократія, як ідеал суспільного устрою, що ґрунтується на таких цінностях, як свобода, рівність, справедливість, права людини, народний суверенітет; демократія, як суспільно-політичний рух, народовладдя, здійснення демократичних цінностей та ідеалів. В іншій інтерпретації, як соціальне явище, “демократію” можна пояснювати і в таких її значеннях: влада народу [1, с.33-34].

Тобто це форма політичного, державного устрою, відповідно до якого народ визнається основним носієм суверенітету і єдиним джерелом влади на основі принципів свободи, рівності та запровадження відповідних процедур, правових гарантій їх реалізації у всіх сферах життя суспільства; конкретно-історичне втілення і реалізація ідей рівності та справедливості у процедурах прийняття рішень відповідно до волі більшості, з одночасним правом меншості на протистояння більшості; заперечення монополії будь-чого, будь-якої групи, частини соціуму на точку зору, дію і т. ін. [1, с.33-34]

О. Скакун зазначає, що демократія як форма держави характеризується такими ознаками: 1) визнання народу вищим джерелом влади; 2) виборність основних органів влади; 3) рівноправність громадян та їх виборчих прав; 4) підкорення меншості більшості при прийнятті рішень [4, с.148]. Демократичний режим - це стан державного життя, що заснований передусім на конституційному визнанні народу джерелом влади і наявності ефективного механізму захисту влади народу як суб'єкта правління державою; засобу гарантування прав і свобод людини та громадянина; визнання принципу рівності громадян; забезпечення прав меншості; реалізації принципу розподілу влади.

Зв'язок між правами людини і демократією глибокий і рухається у зустрічних напрямках: кожен в деякій мірі залежить від іншого, і є неповним без іншого. Насамперед, значення рівності та автономії — також цінні права людини, а право брати участь в управлінні державою саме по собі є правом людини. Стаття 21 Загальної декларації прав людини говорить нам, що «Воля народу має бути основою влади уряду»: тому демократія — насправді єдина форма правління, яка сумісна з правами людини [2, стаття 21].

Ефективність інститутів та обґрунтованість демократичної політики — це загально визнані каталізатори розвитку. Демократія створює сприятливе середовище, в якому можливості політичного вибору обумовлені контролем з боку вільних та відповідальних громадян, здатних забезпечувати підзвітність урядових та державних установ у процесі реалізації обраної ними політики. Культурно-ідеологічні чинники розвитку демократії є ціннісно-змістовними, що знаходять

прояв у формі традицій, вірувань, моралі та інших соціальних норм і прямо впливають не лише на свідомість і менталітет суспільства, а й на зміст і природу правової системи держави. Демократія - не закон більшості, але захист меншості.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Демократія: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів / М. Ф. Головатий. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 230 с.
2. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 19.11.2022).
3. Невичерпність демократії : Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини / упоряд. О. І. Терех, Я. Г. Оксюта. К. : Український письменник, 1994. 174 с.
4. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

Півньова Валерія

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сьогодні український народ творить історію через повномасштабне вторгнення країни-терориста на нашу державу. І тепер кожне політичне рішення, кожна стратегія, кожний відвойований клаптик землі – в майбутньому це сторінка історії. Дана тема є дуже актуальною, і завжди буде актуальною

Історія цієї «гібридної війни» розпочалась на погляд різних науковців – 25 лютого 2010 року із призначенням Віктора Януковича на посаду президента [1]. Подальші проблеми та дискусії з тодішніми очільниками кремля, наберали все більших обертів. Питання цих обертів, насамперед, було пов'язане з поглядом України у бік Європейського Союзу (далі – ЄС), російський президент та його прибічники, хотіли щоб Україна змінила цей курс. Президент нашої країни В. Янукович зробив свій перший крок, спочатку він ліквідував комісію з підготовки України до вступу в НАТО. Наступним натиском з боку росії на українську владу – ядерна безпека, де в результаті Україна відмовляється від 90 кг високозбагаченого урану, який зберігався в наукових центрах. З погляду росії та США з цих запасів при певних зусиллях можна виготовити ядерну зброю [1].

Послідуючим дискусійним питанням була Угода між Україною та росією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Росії на території України. В. Янукович продовжив цю Угоду в рахунок зменшення цін на газ.

Отож, як ми бачимо це була одна із перших передумов з ряду інших, де росія прагнула ізоляції України в міжнародних контрактах. Наступною подією, яка призвела інших передумов повномасштабного вторгнення стало підписання Угоди про демаркацію українсько-російського державного кордону, що означало розділ Керченської протоки.

Неминучим з приходом В. Януковича до влади було й те, що в рядах українських політиків були «молоді фахівці» з російським громадянством. Таким чином, росії з великою швидкістю ввела своїх агентів до керівного апарату України.

Невід’ємною передумовою та наступною причиною стає у 2013 році глобальна економічна криза, яка дуже сильно вражає саме Україну. Росія продовжувала контролювати українську політику, особливий вплив був в економічному напрямку, адже багато українських бізнесменів залежали від російського ринку, кредиторів, банків тощо [1].

Найскладнішим періодом стає листопад 2013 року, де було яким, що Угоди з ЄС не буде, тому що Україна не дотрималась вимог від ЄС та і торгівельна війна з росією набрала жорсткіших обертів. У Києві на площі 21 листопада 2013 року розпочинаються добровільні мітинги, де громадяни закликають вступити Україну та владу до ЄС. І вже 22 листопада 2013 року Окружний адміністративний суд м. Києва забороняє проведення демонстративних акцій у центрі міста. 24 листопада 2013 р. відбуваються перші масові демонстрації за Україну в Європі та проти влади. Розпочинається Революція Гідності [2].

Отже, глобальними передумовами російсько-української війни була криза російської державності, бажання мати підконтрольну Україну та згодом повернутися до кордонів та політики СРСР.

Таким чином, ми висвітлюємо головні причини та передумови початку наступальної війни росії на Україну. Плани в. путіна контролювати всіх, а особливо залякати країни НАТО призводять до перших воєнних дій. Першим етапом безсумніву є Революція гідності та втеча В. Януковича, наступним етапом було незаконне проведення референдумів на території Криму, Донецької та Луганської областях. Третім етапом є повномасштабне вторгнення, яка продовжується і сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: «МП Леся», 2017. 332 с.
2. Гай-Нижник П.П. Російсько-українська війна – Війна за Життя (2014–2022 рр.): періодизація. *Українознавство*. 2022. №1. С.51-76.

Покутній Іван

студент II курсу спеціальності Історія та археологія

*Науковий керівник – Оліцький В.О., к.і.н., в.о. завідувача кафедри історії України
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛІЇ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Обрана тема є актуальною, адже в Україні вже кілька років розбудовується автокефальна Православна Церква України. Попри те, в міжконфесійному житті залишаються певні протиріччя. Неодноразово проблематика історії становлення української автокефалії привертала увагу більшості наукових діячів, серед яких були історики, релігієзнавці, соціологи та інші [3, с. 2]. Один із авторитетних істориків українського православ’я професор О. Сагану дослідженні «Вселенське православ’я: суть, історія, сучасний стан» відзначив об’єктивність існування автокефальної церкви, як історично обґрунтованого вінця релігійного поступу [2]. Постає питання: як процеси становлення автономії церкви та власне, автокефалії вплинуло на державотворення в історичному аспекті?

Після подій Лютневої революції 1917 р., тенденція національно-визвольного руху охопила всю Україну, звичайно ж не оминула вона і церковне життя. Церковний та світський рухи виступали за остаточну українізацію православної церкви та незалежність від Московського патріархату. В більшості єпархій України почали проводитися з'їзди духовенства на яких обговорювали повернення української мови в церкві та інші проблеми. Не менш важливими були проблеми відновлення соборного та виборного начал церкви, котрі відрізняли українське православ'я від російського [4]. На шляху проголошення української автокефалії у канонічному, тобто узаконеному плані стало перешкодою антигетьманське повстання Директорії, уряд якої проголосив автокефалію у 1919 р. без узгодження позицій з єпископатом. Також авторитет нової влади був підірваний з причин арешту київського митрополита Антонія (Храповицького) та архієпископа волинського Євлогія за їх антиукраїнську позицію. Такі вчинки для міжнародної спільноти стали вагомим аргументом того, що влада Директорії – це ті ж самі більшовики, але українці. Активна діяльність організованої ще при П. Скоропадському дипломатичної місії при Вселенському патріаршому соборі не змогла виправити помилки Директорії. Наприкінці 1918 р. до України повернулися ті ж самі соціалістичні партії, але розуміння ними значення церкви у боротьбі за незалежність змінилося. Під впливом прагматичної політики уряду П. Скоропадського у стосунках із церквою, Директорія виробила власні підходи стосовно вирішення питань становлення автокефалії, виходячи з поточних потреб державотворення.

Проголошення урядом Директорії УНР закону «Про вищий уряд Української автокефальної православної церкви», відбулося 1 січня 1919 р. в якому було визначено, що Верховна церковна влада в Україні мала належати Всеукраїнському церковному собору, а між ними справами церкви мав займатися незалежний від Всеросійського патріарха Український церковний синод. 2 січня того ж року було оприлюднено текст закону у якому зазначалося, що церковний Синод має збиратися у присутності представника уряду, обов'язком якого є нагляд за дотриманням законів держави та впровадження рішень Синоду, що не порушує інтересів республіки та буде утримуватися з державної скарбниці. 11 січня 1919 року Департамент православної церкви розіслав телеграфом всім єпископам України повідомлення з вимогою зробити розпорядження по єпархіях припинити поминання за богослужіннями патріарха Московського Тихона, Київського митрополита Антонія, архієпископа Волинського Євлогія та виконувати розпорядження від них. Останні два з яких було заарештовано за проросійську позицію. Одіозних ієрархів уряд вислав до Василіянського монастиря у Галичині, згодом вони та ще декілька українських єпископів відвідали майже всі європейські країни, аж доки не отримали дозвіл на постійне перебування у Сербії. Офіційне повідомлення Директорії про створення автокефалії сама церква отримала лише 23 січня 1919 р. Інформаційне бюро Міністерства культів сповістило всіх єпископів українських єпархій про таку подію через радіо. Також в той день Директорія змінила назву «Синод» на «Українську Вищу Освячену Церковну Раду». Освячена Церковна Рада зібралася в перший та останній раз тільки 26 січня 1919 року, бо через наступ більшовиків вона більше не проводила зібрання. З тієї ж причини була проведена евакуація з Києва уряд Директорії. У подальшому уряд вів боротьбу з проросійською позицією серед

налаштованого єпископату. Проте не знайшовши порозуміння з єпископатом уряд УНР, що залишився в Україні разом з проукраїнським священством в жовтні 1921 р. скликали Всеукраїнський собор та проголосили автокефалію Української православної церкви першим настоятелем якої був митрополит Вались Липківський [1, с. 2].

Отже, становлення української автокефальної православної церкви це важливий історичний процес, який безпосередньо посідає місце в ряді державотворчих процесів. Історію Української православної церкви, без сумніву, неможливо розглядати поза контекстом історії української державності. Можна стверджувати про важливість здобуття церковної незалежності та провести аналогію зі здобутками державної незалежності. Держава не може проіснувати без самостійності власної Церкви, тому в період Української революції питання про становлення автокефалії посідало важливе місце для подальшого державотворення України.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Євсєєва Т. Цей день в історії. <https://www.jnsm.com.ua/h/0101Q/> Дата звернення 1 січня 2018 р.
2. Саган О.Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан. К.: Світ знань. 2004. 912 с.
3. Усатюк М.А. Створення автокефальної православної церкви України крізь призму суспільної думи. Київ. 2021. 28 с.
4. Федорів Ю. Історія церкви в Україні. Львів. Видавництво: Свічадо. 2007.

Прийма Максим

*студент III курсу спеціальності Історія та археологія
Науковий керівник – Литвиносська Ю.А., викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА КОЛОДЗІНСЬКОГО В СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ ПРЕДСТАВНИКІВ ОУН

«Нам не можуть імпонувати малі армії, малі концепції й малі люди. Творити мусимо велике й захоплююче, відповідно до нашого історичного призначення. Перемога наша в руках Бога, але героїство наше в наших руках» - дана цитата належить українському військовому теоретику, публіцисту та ідеологу Михайлу Колодзінському, вона найбільш влучно характеризує його ідеї та погляди. [1 с. 35]

Михайло народився 1902 року на Івано-Франківщині. У 1920-х став членом Пласту, Української військової організації, Союзу української націоналістичної молоді та Організації українських націоналістів. У 1927 році, після закінчення служби в польському війську, він записався до правничого факультету Львівського університету. У студентські роки займався підпільною діяльністю, за що був заарештований польською поліцією та позбавлений офіцерського чину через причетність до УВО. [2]

Погляди Колодзінського, навіть для міжвоєнних років, були радикальними. Це можемо побачити з його першої брошури, яку він видав, будучи студентом. Так, закликаючи вести боротьбу проти ворогів української державності, він пише наступні рядки: «...Маючи на меті вільну українську державу, йдім до неї всіма засобами й всіма шляхами. Не стидаймося мордів, грабіджі й підпалів. Кожний шлях,

що веде до нашої найвищої мети, без огляду на те, чи називається він у других героїзмом чи підлотою, є нашим шляхом».[2]

Своїх поглядів Колодзінський не пом'якшив до кінця свого життя, що можна побачити з більш пізніх його праць. Загалом, визначаючи ідеологічні погляди Михайла Колодзінського, можемо визначити його як типового представника українського інтегрального націоналізму. Для інтегрального націоналізму характерним є погляд на націю, як самоціль. Національні інтереси, відповідно до інтегрального націоналізму, стоять вище за особисті та загальнолюдські. Співпраця з іншими націями можлива лише в тій мірі, в якій вона не протиречить інтересам власної нації. З вищезазначених принципів випливає мілітаризм та імперіалізм, що займали важливе місце в системі поглядів Михайла Колодзінського. [3 с. 68]

Цікавою є схильність Колодзінського до традиціоналізму, що, вірогідно, був навіяний працями Дмитра Донцова. В працях Донцова Традиція займала важливе місце, її він називав «Правда прадідів великих» та «Дух нашої давнини». Саме відхід від «Правди прадідів великих» Донцов вважав головною причиною української національної катастрофи початку двадцятого сторіччя. Думки Дмитра Донцова з цього приводу найкраще відобразить наступна цитата: «Жорстко і заслужено Доля покарала «вождів» нашої демократії... За те, що свою абстрактну ідею старалася проводити не лише мляво і нездарно, але й тому, що ворожа всім нашим традиціям була їх думка». Колодзінський критикує уряд УНР приблизно з тих же позицій: «У 1914 р. Українська політика була соціалістично-демократичною... Вони все робили, щоб убити в народі його прадідів погляд на війну. Висліди політики Центральної Ради були катастрофальні для українського народу. [адже] Український нарід не мав змоги виявити вповні своїх духових і фізичних здібностей.»[1 с.21-22, 4 с.175]

Найбільш цікавою працею Колодзінського, де повною мірою розкривається його світогляд, є «Українська воєнна доктрина». В ній наведено короткий аналіз української воєнної історії, опираючись на який, дається характеристика української військової традиції. Крім того, в цій книзі автор висловлює власні погляди щодо зовнішньополітичних цілей майбутньої української держави. [1]

Вся історія України розглядається ним, як протистояння «плуга та поля», тобто українського хліборобського народу та кочових народів, що приходили з Азії. Історичну місію України він вбачав в тому, щоб перекрити цей шлях, встановивши Східний кордон України на узбережжі Каспійського моря: «Не може бути над Дніпром української держави, а над Волгою і Каспієм дикого поля. Це все є одна геополітична цілість». Але й біля Каспію не мали б закінчуватись українські амбіції, «програмою максимум» для Колодзінського було геополітичне лідерство України у Східній Європі та поширення її впливу на суміжні Азійські землі, зокрема, ним згадуються території Алтаю та Джунгарії. [1 с. 30-31]

Знаковим є той факт, що людина, яка мріяла про українські знамена біля вод Каспію, загинула, захищаючи в 1939 році, хоч і невеликий за площею, але все ж таки острівець української державності – Карпатську Україну.

Можемо зробити висновок про те, що Михайло Колодзінський, будучи автором оригінальних ідей щодо української історії та її зовнішньополітичного курсу, зробив вагомий внесок в систему поглядів ОУН. Будучи не лише військовим

теоретиком але й ідеологом, Михайло Колодзінський грав важливу роль в діяльності ОУН, а отже й для справи українського державотворення в цілому.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Колодзінський М. Українська воєнна доктрина. Торонто, 1957. 62 с.
2. 1902, народився Михайло Колодзінський (псевдо «Гузар»), автор «Воєнної доктрини українських націоналістів». Український інститут національної пам'яті. URL: <https://www.uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/lypen/26/1902-narodyvsya-myhaylo-kolodzinskyu-psevdo-guzar-avtor-voyennoyi-doktryny-ukrayinskyh-nacionalistiv> (дата звернення 27.11.2022)
3. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм 1920-1930-х років: Нариси інтелектуальної історії. К.: Критика, 2013. 483 с.
4. Юрченко Е. Націонал-традиціоналізм Дмитра Донцова як оригінальна українська форма традиціоналізму. Українознавчий альманах. Випуск 13. Київ - Мелітополь 2013. С. 172-179

Пушкар Дмитро

*студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ТАЦИТОВІ ПРОБЛЕМИ ТОТАЛЬНОЇ СВОБОДИ ЯК АНАЛОГ «НОВИЧКА»

Радянський історик Олена Штаерман написала, що римський історик Корнелій Тацит вихваляв Траяна за "примирення єдиновладдя зі свободою".

Шукати ці слова в рядонській публікаціях Тацита марно. По-перше, Тацит хвалить не Траяна, а його попередника Нерву, по-друге, у перекладі, виконаному Ананією Бобовичем, сказано так: "Нерва на самому початку нинішньої благословенної пори поєднав разом речі, досі несумісні, - принципат і свободу" [2, с.33-34]

"Принципат" - не "єдиновладдя", у всякому разі, не в тому насиченому сенсі, який це слово отримало після абсолютистських монархій і російського самодержавства. Принципат - система рухлива, характерна і для сучасної Італії гнучка структура, в якій різні еліти, клани, верстви тиснуть одна на одну, залишаючись при цьому у відносинах симбіозу, єдності [2, с. 26]

Найпростіша ілюстрація до думки Тацита: якщо принцепси (Ісус називав їх кесарями, сьогодні в підручниках вони проходять як імператори) I століття намагалися виглядати як приватні особи, що виконують особливу роботу, то принцепси, починаючи з Нерви й особливо з Траяна, за часів якого і писав Тацит, вдавали із себе батьків вітчизни. У першому столітті трон передавався всередині сім'ї принцепса, немов імперія була городом, що переходив від батька до сина. У другому столітті навіть город принцепса став частиною імперії. Тацит очорнив образ принцепса Тиберія (за якого розіп'яли Ісуса), і писав:

"Запропонований йому ... титул батька вітчизни він, однак, не прийняв і висловив суворий осуд тим, хто називав його турботу про народ божественною, а його самого - государем" [1, с. 21]

Адріан зупинився, повернувся і став вникати в справу. Тож відмову Тиберія бути батьком своїм підданам Тацит пояснює тим, що принцепсу "свобода навіювала страх, а лестощі - підозри". Що ж, Тацит виправдовує тих, хто лестить принцепсу,

називаючи його патером патрії? Анітрохи, він виправдовує патерналізм. Імператор - батько імперії, це не лестоці, а нагальна потреба. Себе Тацит, звісно, не вважав підлесником, диктуючи рядки: "Траян Нерва що не день примножує щастя нашого часу і встановлення громадського правопорядку"[3, с. 34]

Тацит зневажає народи, "якими керують царі: там панує одна сім'я і всі інші - її раби". Цю характеристику він вкладає у вуста одного з критиків Нерона і тут же змушує його охарактеризувати римлян як націю, нездатну "виносити ні справжнє рабство, ні справжню свободу". Любив червоне слівце і вмів його сказати:

"Поганим імператорам подобається необмежена влада, хорошим - помірна свобода" Той випадок, коли переклад красивіший за оригінал ("*quo modo pessimis imperatoribus sine fine dominationem, ita quamvis egregiis modum libertatis placere*"). Для блиску можна навіть удосконалити: "Поганий лідер бореться з обмеженнями своєї влади, хороший бореться з необмеженою свободою підданих"[3, с. 56]

Щоправда, по суті неправильно, як не шліфуй. Помилкове протиставлення-то. "Необмежена свобода" - це ж новояз, мова ненависті. Або свобода, або обмеження. Свобода є вседозволеність. Навіть більше: свобода більша за вседозволеність, тому що вседозволеність має на увазі, що у когось все-таки є право дозволяти, а свобода ж тільки там, де права дозволяти ні в кого немає і бути не може. Багато римлян IV століття вважали прийняття християнства імперією - деградацією.

Через 13 століть цю концепцію відродив Едвард Гіббон. Донині безліч людей вважають, що була чудова римська імперія, волелюбна і раціональна, а потім східні варвари підім'яли її і перетворили на холопську ірраціональну Візантію. Утім, Гіббон був англіканином, з його точки зору невелика різниця між Ватиканом і Візантією. Тільки ось Римська імперія була волелюбною рівно тією самою мірою, якою СРСР був "союзом", а території, що входили до нього, - "республіками", "радянськими", не кажучи вже про "соціалістичні".

Звичайно, всі жителі Римської імперії, від Британських морів до єгипетських пірамід, свободу любили. Тільки ось володіли цією свободою одиниці, а рабами були мільйони, всі були рабамськими душонками остільки, оскільки не бачили нічого поганого в рабстві [1, с. 11]

Що до раціональності поважних античних мужів... Не було її, цієї раціональності. Античні релігії раціональні тільки в переказах для дітей, антична історія ірраціональна навіть у цих переказах.

Утім, важливіше інше. Римська імперія, починаючи з Нерви і Траяна, починаючи з Тацита і Светонія, Римська імперія другого століття, тому дозволяла собі міркувати про свободу, що була схожа на удава, який перетравлює здобич. Усе, на що вистачало сил, було завойовано, перейшли до оборони. У точності схоже на ту Британську імперію, в якій писав Гіббон. Так, ще залишалось дозавоювати Індію, але загалом до кінця XVIII століття агресія перейшла в стадію перетравлення. Влада королів була обмежена, свобода підданих теж, - не дивно, що на Тациті виховували британську еліту. Чи була вона раціональнішою за давніх римлян? Дуже раціонально готували Першу світову війну, нічого не скажеш [3, с. 55]

Найсумніше, можливо, що християни в Римській імперії "золотого століття", II століття, були цілком цією імперією задоволені. Християнських авторів цього

століття не випадково звать апологетами: "апологія" - це чолобиття імператорові, і християни поширювали свою віру в жанрі апологій, доводячи, що вони чудові громадяни і цілком поділяють, підтримують і схвалюють... Які вже там протести проти пригноблення колоній, рабства та мілітаризму (удав був ситий, та все-таки за інерцією дещо якісь шматочки все-таки тягнув у пащу). Про боротьбу за екологію, права жінок і проти цензури в інтернеті годі й казати - не боролися. Навіть не можна говорити, що християни "пристосувалися". Дитина, яка виросла в країні заїк, не пристосовується до заїкання, вона просто заїкається і не знає, що можна говорити плавно. І якщо хтось думає, що в наші дні із заїканням покінчено, цей хтось дуже помиляється. Хоча й зараз, як і дві тисячі років тому, звучить абсолютною чистий, плавний і сильний голос свободи, вічності та любові, але кожен вільний його не чути [3, с. 56].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Реймерс Н. Свобода и равенство. (Эскиз к системе философии права) / Путь. Корсь. 1933. С. 25-60
2. Пайпс Р. Собственность и свобода. М., 2001. С. 13-45
3. Бердяев Н. Метафизическая проблема свободы. М. 1956. Путь. С. 1-61.

Ребенок Вікторія

студентка I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Сокирська В.В., д.і.н., професор

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ВІДНОСИНИ США З КИТАЙСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ (ТАЙВАНЬ) У 1940–1970-Х РР.

Американо-тайванська співпраця у 1940-х – 1970-х рр. була важливим етапом існування Китайської Республіки. Завдяки підтримці Сполучених Штатів Америки Тайвань не став підконтрольним КНР і отримав обмежене міжнародне визнання.

За підсумками громадянської війни, яка тривала з перервами з 1927 р. по 1950 р., в Китаї перемогу здобула Комуністична партія, а уряд Гоміндану евакуювався на острів Тайвань. США та їх союзники були проти Комуністичної партії і це вплинуло на те, що в ООН Китай представляв Гоміндан. У період 1940-х рр. уряд Сполучених Штатів не визнав, що Тайвань коли-небудь буде інкорпорований до КНР [3, с. 2].

У період війни в Кореї 1950–1953 рр. адміністрація Трумена відновила економічну та військову допомогу Тайваню. Крім того, задля уникнення військової сутички між Тайванем і КНР, у Тайванську протоку також було превентивно введено Сьомий флот США. Загалом же, військова присутність США в Тайвані складалася з Дорадчої групи військової допомоги (МААГ) і Тайванського командування оборони США (USTDC). Серед інших підрозділів була також і 327-ма авіадивізія. До того часу, поки США офіційно не визнали Китайську Народну Республіку в 1979 році, Вашингтон надавав Республіці Китай фінансові гранти, спираючись на нормативні акти Конгресу США, зокрема, Закон про іноземну допомогу 1961 р., Закон про взаємну безпеку та Акт про міжнародний розвиток.

Згідно точки зору офіційного Пекіна, окреме від КНР політичне утворення Тайваню відбулося завдяки переміщенню військ Гоміндану до Тайваню; Кореїській

війні, наслідком якої стала окупація Сьомим флотом США Тайванської протоки, та Угоди про спільну оборону від 1954 р. КНР притримувалася думки, що «винними» у виникненні «тайванської проблеми» є Гоміндан, який розпочав громадянську війну, та Сполучені Штати, які це все підтримали [2, с. 121].

8 вересня 1951 р. відбулося підписання Сан-Франциського мирного договору, яким було затверджено розмір репарацій та обов'язки Японії перед країнами, які її перемогли у Радянсько-японській війні, що тривала з серпня по вересень 1945 р. До Сан-Франциско на підписання мирного договору не були запрошені комуністичні та республіканські сили Китаю, а самі пункти договору були нечіткими [6]. Японія визнавала втрату суверенітету над Тайванем та Курильськими островами і частиною Сахаліну, що був захоплений в 1905 р. Кому передавалися ці права, договір документально не уточнював. Вони мали б передатися Китаю, але оскільки представники цієї країни не були присутні на конференції і підписи відсутні, то юридично нічого не гарантовано. Частина ж островів, на які міг претендувати Китай – залишили за Японією. США намагались лобіювати інтереси Тайваню, а СРСР – інтереси КНР. У цей період Радянський Союз активно співпрацював з Комуністичною партією Китаю [5].

1954 р. через територіальні суперечки та нечіткість пунктів прийнятого Сан-Франциського мирного договору, сталася Перша криза в Тайванській протоці. 11 серпня 1954 р. Китай заявив про наміри повернути Тайвань. 3 вересня почались обстріли прикордонних островів, які належали Гоміндану. КНР вдалося захопити два з них: Дачен і Іцзяншань. Сторонами конфлікту стали СРСР, який підтримував КНР та США, які виступали на боці Гоміндану. За умовами «Китайсько-американського договору про взаємну оборону» 1954 р., США допомагали Тайваню авіацією та човнами. Перша Тайванська криза закінчилась перемогою КНР.

Між США та Китайською Республікою були встановлені відносини на рівні військового союзу. Договір про взаємну оборону між Сполученими Штатами Америки та Китайською Республікою був основою формування політики США щодо Тайваню ще до встановлення дипломатичних відносин із Китайською Народною Республікою. США надавали Тайваню всебічну економічну та військову підтримку. Відповідно до цього договору Тайвань став оплотом США для стримування поширення комуністичної ідеології у Східній Азії [1, с. 42].

1958 р. у КНР виявили, що дія договору між США і Тайванем не поширюється на острови Цзіньмень та Мацзу. Ці острови розташовуються біля материкової провінції Фуцзянь, але були підконтрольні Тайваню, тому КНР мав намір захопити вищезазначені острови. 23 серпня 1958 р. почалася Друга криза в Тайванській протоці – це збройний конфлікт між Китайською Республікою та КНР за право володіти спірними групами островів Мацзу та Цзіньмень. У цьому протистоянні СРСР підтримував КНР, а Сполучені Штати надавали допомогу Гоміндану. Радянський Союз надавав КНР військову підтримку, постачав зброю. Поставки зброї та воєнної техніки Гоміндану здійснювали США. КНР використовувала радянські винищувачі МіГ-17, а Китайська Республіка – американські винищувачі F-86 на полі бою. Тайванцями вперше було успішно використано американські ракети AIM-9B класу «повітря-повітря» [7]. Битва між Гомінданом і КНР продовжувалась

23 серпня – 2 грудня 1958 р., забрала понад 800 життів солдатів сумарно з обох сторін і завершилася нічиєю.

1960–1989 рр. Китай і СРСР перестали бути союзниками, що відкрило двері на покращення відносин США з Китаєм та спричинило переорієнтацію Вашингтонської адміністрації з Китайської Республіки на КНР. Радянсько-китайський розкол був спричинений ідеологічними суперечками між комуністичними партіями СРСР і Китаю. Мао Цзедун не розділяв засудження культу особи Сталіна і оцінював політику Микити Хрущова, як марксистський ревізіонізм.

США скористались радянсько-китайським розколом. У 1969–1972 рр. відбулося зближення Сполучених Штатів Америки з Китайською Народною Республікою. Зміна вектора американо-китайських відносин на користь Китайської Народної Республіки стала причиною припинення дипломатичного визнання Китайської Республіки (Тайвань). У 1979 р. Сполучені Штати Америки юридично розірвали відносини з Тайванем і визнали його частиною материкового Китаю. Посольство США в Тайбеї було «перенесено» до Пекіна, а посольство Тайваню в США – ліквідовано.

1979 р. Конгресом США було прийнято новий «Закон про відносини з Тайванем». Він замінив діючий раніше «Китайсько-американський договір про взаємну оборону» 1954 р. Вашингтонська адміністрація підтвердила наміри захищати острів від військового вторгнення. Закон створив внутрішні правові повноваження для ведення неофіційних відносин з Тайванем. «Закон про відносини з Тайванем» (TRA) продовжував забезпечувати правову основу для неофіційних відносин між США та Тайванем і закріплював зобов'язання США допомагати Тайваню підтримувати його обороноздатність [4, с. 4].

Отже, американо-тайванська співпраця починаючи з 1940-х років була обумовлена тим, що управляти КНР почала Комуністична партія Китаю, а Сполучені Штати хотіли завадити поширенню соціалізму в Східній Азії. Відносини між США та Тайванем були ратифіковані низкою договорів, один із них – «Китайсько-американський договір про взаємну оборону» 1954 р. Відповідно до домовленостей ці країни мали надавати військову підтримку одна-одній у разі потреби, що і було реалізовано під час двох Криз в Тайванській протоці 1954 р. і 1958 р. Зближення Вашингтонської адміністрації з урядом КНР у 1970-х роках призвело до переходу американо-тайванських відносин з офіційних в статус неофіційних. Проте США не відмовились від надання військової підтримки Китайській Республіці (Тайвань).

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Сунь Цзюньфэн. Политика США по отношению к Тайваню в контексте китайско-американских отношений во второй половине XX – начале XXI в. *Журнал международного права и международных отношений*. № 4 (99), 2021. С. 40–46.
2. Таран М. А. Проблема політичного об'єднання КНР з Тайванем та зовнішня політика США. *Східний світ* №1, 2004. С. 121–131.
3. Alan D. Romberg. Richard C. Bush, At Cross Purposes: U.S.-Taiwan Relations Since 1942. *China Perspectives*. 2005. 60. website. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/chinaperspectives-506.pdf (дата звернення: 02.11.2022).
4. Kan S.A., Morrison W.M. U.S.-Taiwan Relationship: Overview of Policy Issues. Congressional Research Service. 2014. December 11. 55 p. website. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/R41952.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).
5. Price John. A Just Peace? The 1951 San Francisco Peace Treaty in Historical Perspective. *JPRI Working Paper* №78, June 2001. website. URL: <https://web.archive.org/web/20201207102227> (дата звернення: 29.11.2022)

6. Treaty of Peace with Japan 8 September 1951 Taiwan Documents Project. website. URL: <http://www.taiwandocuments.org/sanfrancisco01.htm> (дата звернення: 21.11.2022).

7. United States-Taiwan relations: the 20th anniversary of the Tiwan relations act: march 25, 1999 / Committee on Foreign Relations United States Senate. Washington: Government printing office, 1999. website. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-106shrg55823/html/CHRG-106shrg55823.htm> (дата звернення: 02.11.2022).

Семерня Анастасія

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ТЕОРІЯ ГЕГЕМОНІСТСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ РОБЕРТА ГІЛПИНА

Міжнародні відносини - як специфічне суспільне явище визначаються особливими ознаками, які принципово відрізняють їх від інших видів суспільних відносин.

Складність міжнародних відносин пов'язана з більшою кількістю учасників міжнародних відносин, що призводить до формування досить складної структури їх взаємодій. Міжнародні відносини фактично здійснюються різними типами учасників, кожен з яких керується різними інтересами і перебуває в досить складній взаємодії з іншими.

Системність міжнародних відносин є результатом взаємопов'язаного і взаємообумовленого функціонування їх учасників і відносин між ними. Учасники міжнародних відносин перебувають у стійких взаємодіях між собою та з міжнародним середовищем, що зумовлює виникнення та функціонування міжнародної системи.

Стабільність є важливою і бажаною, але не завжди досяжною характеристикою людського існування та міжнародної спільноти. Як стан міжнародного середовища стабільність визначається миром (на відміну від війни та конфлікту), статус-кво, а отже, пов'язана з системністю.

Загрозою для стабільності міжнародних систем є значна автономія елементів, насамперед суверенних держав. Світовий порядок у певний історичний період визначається системою взаємопов'язаних активних суб'єктів світового співтовариства, які володіють значними зусиллями, базуються на сукупності офіційних і неофіційних норм поведінки, а також інститутів, організацій і союзів, створених на їх основу.

Структуру міжнародних відносин формує порівняно невелика кількість держав-акторів, здатних підтримувати та гарантувати принципи функціонування системи та правила гри в ній. Ситуація, в якій одна держава достатньо сильна, щоб підтримувати обов'язкові правила функціонування міжнародних відносин, і прагне до цього, Гегемонія встановлює і забезпечує контроль лише над загальними правилами зовнішніх відносин між державами, тоді як імперія контролює внутрішні та зовнішні процеси підлеглих політичних одиниць, яка також може бути моделлю жорсткої ієрархізації та стабілізації міжнародного середовища.

Роберт Гілпін - один з представників теорії гегемоністської стабільності, стверджує, що період найбільшої стабільності міжнародної системи, що перебуває в постійному розвитку, припадає на період стійкого впливу чергового гегемона. Крім гегемоністської структури міжнародної системи, Р. Гілпін виділяє також біполярну та багатополярну, принципами яких були відповідно стримування та баланс сил.

Концепція Гілпіна поєднує у собі ідеї циклічного розвитку, елементів структурного реалізму та історизму. Гілпін ставить на чільне місце фактор економічного розвитку держави-лідера. Гілпін прагне показати, як міжнародна система існує у безперервному розвитку та у чому загальні причини воєн.

Розглядаючи еволюцію міжнародної системи у світі концепції гегемонії, Гілпін виділяє два основні етапи її розвитку. В імперській державі, яка існувала до Вестфальської системи національних держав (1648 р.), економічний розвиток провідної держави залежав від торгівлі та сільського господарства. Остання ґрунтувалася на експлуатації праці рабів чи селян та примітивних знарядь праці. Економічне зростання відбувався переважно з допомогою екстенсивних методів освоєння. В управлінні переважали командні методи. Будь-яка імперія жила доти, доки могла забезпечити утримання армії та виробництво нової зброї. Але темпи зростання військових витрат перевищували накопичення економічних надлишків, що мало межу часу існування древніх імперій.

Центральне місце теорії займає концепція економічного лідерства держави-гегемона. Серед найважливіших постулатів Гілпіна, які притаманні неореалізму загалом, можна назвати такі: суверенні держави як головні суб'єкти у міжнародній політиці, конфліктність відносин країн через відмінність інтересів; розподіл сили як суттєва характеристика міжнародної системи; вплив системних обмежень на поведінку країн.

Теорія Гілпіна відрізняється декількома особливими ідеями. Інтереси держави не зводяться до однієї мети (чи їхньої ієрархії), чи то безпеки чи нарощування сили. Це якийсь рівнодіючий вектор, який відображає сукупність кількох інтересів, що диктує відповідну політичну стратегію. Інтерес може бути статичним, бо історія зовнішні пріоритети держав змінювалися. Значна увага приділяється впливу внутрішньополітичних факторів на політику держави.

Теорія Гілпіна не носить яскраво вираженого прикладного характеру, як теорія циклів. По його власному визнанню, вона не претендує на наукову строгість і значимість загальної теорії, подібно неореалізму Уолца, а лише пропонує інші рамки для міркувань про згадані питання.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Міжнародні відносини. М., 1996. С. 139.
2. Проблеми теорії міжнародних відносин. М., 1980. С. 21.
3. Арон Р. Мир і війна між націями: Пер з фр. К.: МП: «Юніверс», 2000. 688 с.
4. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945 – 70-ті роки) : Підручник / В.А. Манжола, М.М. Білоусов, Л.Ф. Гайдуков та ін. К.: Либідь, 2014. 958 с.

Свиридов Андрій

студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

КАРБУВАННЯ ВЛАСНОЇ МОНЕТИ ЗА ГЕТЬМАНСТВА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

З постановом української-козацької держави Військо Запорізьке постала і проблема грошового обігу. До сьогоднішнього дня тривають дискусії з приводу карбування власних Б. Хмельницьким.

Г. Козубовський вказує на етнографічне джерело, цитуючи перекази, зібрані Марком Грушевським з села Суботова у 1897-1899 рр.: «А що кладі Хмельницького є багато у землі, то є /.../ На шляху /.../ виносить водою гроші, дукачі, намиста /.../ Гроші є і з баввонцем у короні – се мабуть польські позоставались, а то все з козаком на коні з пікою – все вже, мабуть, виробка часу Хмельницького ...».

Також проводився безпосередній пошук монет. І. Свешніков, досліджуючи поле битви під Берестечком в 1970–1993 рр. намагався підтердити або скасувати дану теорію. Проте за результатами археологічних досліджень серед знайдених козацьких гаманців було знайдено тільки рядові монети Речі Посполитої.

Українським дослідником та науковцем О. Бакальцем було проведено аналіз 2500 скарбів періоду Б. Хмельницького і жодний з них не мав необхідних ознак для ідентифікації як монети емісії гетьмана. Не вбачає ознак карбування власної монети козацьким гетьманом і дослідник А. Бойко-Гагарін, посилаючи на власні дослідження [3, с. 92–94].

Проте залишаються актуальними дані про записку Г. Кунакова, посланця російського уряду до Варшави, датованої кінцем 1649 р., занотовано: «Да сказывал подканцлера Литовского Казимира Сопеги татарин Адасий Бреимов, что при Богдане Хмельницком Крымских татар 20000. А в Чигирине де учинил Богдан Хмельницкий мынзу и денги делают, а на тех новых денгах на одной стороне мечь, а на другой стороне ево Богданово имя ... ».

Натомість таку інформацію ставить під сумнів ряд дослідників, наголошуючи про відсутність подібних свідчень в повідомленнях інших посольств до Чигирини 1649 р.

Також маємо свідчення, які були опубліковані в французькій газеті «La Gazette de France» від 21 грудня 1652 р. Зазначається, що гетьман Б. Хмельницький почав карбування монети «на власний намір», чим обурих польського короля.

Виокремлюється лист подільського воєводи С. Потоцького до короля Яна Казимира, датований 29 жовтня 1652 р., в якому згадується карбування власних монет гетьманом Б. Хмельницьким [2, с. 38–39].

М. Котляр наголошує на що всі відомі документи, які містять свідчення про випуск монети в Чигирині у 1649-1653 рр., не є достатніми, щоб підтердити теорію про карбування власної монети.

Проте О. Бакалаць припускає, що Б. Хмельницький зробив спробу відкарбувати свою власну українську монету. Припускає, що, в Чигирині було створено монетний двір, підготовлено ескізи монет, виготовлено штемпелі та перші пробні зразки, але через певні внутрішні чи зовнішні причини Хмельницький відмовився від даної ідеї або відклав її реалізацію до кращих часів.

Серед причин невдач припускає дослідник складні зовнішньо-політичні обставини, що склалися для гетьмана на той період: невдалий союз з Московським царством 1654 р., брак спеціалістів та обладнання, відсутність досвіду в монетарній справі, відсутність власних родовищ золота та срібла, наповненість українського ринку іншими обіговими монетами: талерами, грошами, напівгрошами ортами, шостаками і т.д. [1, с. 17–18].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бакалець О. Організація фінансової справи та карбування власних монет за гетьманування Б. Хмельницького. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія.* 2004. Вип. 7. С. 12–18.

2. Козубовський Г. Проблема карбування власної монети в Україні в XVII ст. *Археологічні студії.* 2001. Вип. 6. С. 38–44.

3. Нечитайло В. Теорії щодо емісії українськими гетьманами власних монет. *Український нумізматичний щорічник.* 2019. Вип. 3. С. 88–104.

Сиволап Наталія

студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Моцак С.І., к.п.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ОСВІТА УКРАЇНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЯК ДОСВІД НАВЧАННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ

У кінці липня 1942 р. вся територія України була окупована фашистами. Основна частина української території була поділена між рейхскомісаріатом «Україна», військовою і адміністративними одиницями [2, с.294].

У розвитку шкільництва України даного періоду можна умовно виділити два періоди: перший (1941-1942 рр.) спрямований на збереження школи і реорганізацію її роботи у відповідності до умов воєнного часу; другий (1943-1944 рр.) передбачав відновлення шкіл на звільнених територіях і підвищення якості роботи.

На початку війни Наркомосом було створено групу працівників, які займалися евакуацією дітей, учителів, дитячих будинків, педагогічних навчальних закладів у східні райони країни. Під час евакуації вдалося вивезти дещо зі шкільного обладнання.

У вересні 1941 р. заняття почалися лише в окремих школах, що не евакуювалися, в Донбасі, Одесі, Севастополі. Деякі школи працювали на територіях Сумської і Чернігівської областей, що контролювалися партизанами. Школи, які виїхали зі своїми педагогічними колективами, проводили навчання українською мовою [1,с.319].

Головна мета політики нацистів у галузі освіти полягала у перетворенні освіти на знаряддя утвердження «нового порядку» на окупованих територіях України. Окупанти забороняли читати твори видатних письменників і поетів України (особливо Лесі Українки, Тараса Шевченка та Івана Франка), насаджували власну програму навчання, за якою українці мали право лише на елементарну грамоту.

Згідно з намірами гітлерівців для ненімецького населення Східної Європи достатньо чотирирічної народної школи, а вищих навчальних закладів не повинно

бути взагалі. Діти мають навчитися лічби (максимальна цифра – 500), вміти розписуватися і бути чесними, старанними та слухняними для німців, адже в цьому на думку нацистів полягала божа заповідь.

Навчання в народних школах проводилось за букварями, книгами для читання, іншими підручниками, складеними у фашистському дусі, без урахування традицій української культури. Використовували й підручники радянських часів, вилучаючи з них ідеологічний зміст (радянська ідеологія замінювалась нацистською). На уроках батьківщинознавства всіляко вихвалялась "велика Німеччина". Вивчення німецької мови стало обов'язковим [1, с. 320].

В умовах воєнного стану освітянські заклади не мали сталого фінансування, програм та підручників, тому працювали нерегулярно, або занепадали. Бракувало вчительських кадрів. Однією з головних проблем був брак шкільних будівель. Багато шкіл були або пошкоджені, або повністю зруйновані, велику кількість використовували як казарми для військових чи розміщували в них штаби Служби цивільної безпеки. Навчання у сільських школах проводилося у декілька змін. під класні кімнати переобладнували різні приміщення — церкви, склади, бари та бомбосховища [4].

У роки війни партизани відкривали "лісні школи". Переважно вони були початковими і через нелегальну діяльність навчання відбувалося у складних умовах: для занять не було спеціальних приміщень, часто доводилося змінювати місця розташування таких шкіл, не вистачало паперу, шкільного приладдя, працювали за самостійно розробленими навчальними планами.

З 1 жовтня 1942 року чотирирічні школи мали відвідувати всі діти віком від 8 до 14 років. Навчання стало обов'язковим, за пропуски батьки або опікуни отримували штрафи, залишалися без продуктових карток, а діти за порушення дисципліни вимушені були терпіти тілесні покарання.

Під час Другої світової війни налічувалася дуже велика кількість дітей-сиріт, загубленої малечі. У 1942-1943 роках РНК СРСР прийняла декілька постанов, які мали на меті впровадження заходів по боротьбі з безпритульністю серед дітей. У цей час була створена мережа дитячих будинків, заохочувалося всиновлення, створювалися умови для працевлаштування підлітків. Також намагалися покращити демографічну ситуацію за допомогою грошових виплат багатодітним сім'ям, матерям одначкам, створювалася велика кількість дитячих садочків тощо [3, с.55-56].

Починаючи з 1942 року територію України поступово звільняли від нацистської Німеччини і разом з цим проводилась відбудова шкіл. хоч і проходила вона у складних умовах розрухи, зростання кількості безпритульних дітей тощо [1, с.322].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Артемова Л. Історія педагогіки України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 424 с.
2. Кучер В. Німецька окупація України в початковий період війни. *Наукові записки. ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2008. № 39. С. 291–307.
3. Лисиця Л. Г. Функціонування спеціальних дитячих установ УРСР у 1943–1950 рр. : монографія. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2021. 262 с.
4. Пивоваров С. У бомбосховищах чи просто неба. Як діти вчилися під час Другої світової війни. *Громадське телебачення - Останні новини дня, всі надзвичайні новини в Україні*. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-bomboshovishah-chi-prosto-neba-yak-diti-vchilisya-pid-chas-drugoyi-svitovoyi-vijni> (дата звернення: 20.11.2022)

ПРОБЛЕМИ РОЗБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Державотворення - комплексний довготривалий процес, спрямований на утворення держави, який включає культурні, політичні, релігійні чинники.

Прагнення до того, щоб бути незалежним, було властиве йому протягом нашої багатовікової історії. Але реалізувати це прагнення у повному, юридичне оформленому обсязі вдалося тільки наприкінці ХХ століття, а саме 24 серпня 1991 року, коли Верховна Рада України прийняла історичний документ виняткового значення для долі українського народу - Акт проголошення незалежності України.[1, с.5]

Після проголошення незалежності, народ та уряд України зіткнувся з рядом проблем на шляху будівництва демократичної, суверенної, правової держави .

Процес державотворення в Україні на відміну від інших країн, котрі постали перед аналогічними проблемами в кінці 80-х - на початку 90-х років, проходив у специфічних умовах і визначався своїми особливостями. Пізнання цього вкрай важливе тому, що по-перше, стають зрозумілими причини сьогочасних проблем нашого розвитку, по-друге, тому, що більш чіткими бачаться шляхи, політичні рішення та економічні важелі, котрі дійсно можуть забезпечити вихід Української держави з економічної кризи та політичної нестабільності, в яких вона перебуває з моменту свого створення.

Серйозною перешкодою на шляху розгортання державотворчих процесів залишається те, що в суспільстві, політичних партіях і рухах і досі немає згоди щодо того, яке суспільство ми будуємо. Українська національна ідея як об'єднуюча не є загально визнаною. Гострота проблем, з якими зіткнулася Україна в перші роки свого існування, поглиблювалась економічною кризою, катастрофічним падінням промислового та сільськогосподарського виробництва [2].

В ході розбудови держави не вдалося запобігти низці проблем, а саме:

- нестабільність системи державного правління, за часів незалежності форма державного правління змінювалася шість разів.

- незбалансованість політичної системи держави, внаслідок чого є відсутність виваженої державної політики.

- проблеми розроблення та реалізації ефективної державної соціально-економічної політики, як результат - деіндустріалізація економіки та не прозорість приватизації державного майна [3, с. 23].

Криза вітчизняного державотворення зумовлена, чинниками трансформації усього суспільства, історичними реаліями переходу від радянської командної системи функціонування владного механізму до умов легітимної демократичної

держави із втіленням верховенства права як вагової правової гарантії для соціуму та для окремого громадянина. [4, с. 117]

Таким чином, українське державотворення в період незалежності України пройшло складний і водночас специфічний шлях свого становлення і утвердження.

В основу будівництва держави був закладений постійний розвиток і вдосконалення демократії, результати цього можна спостерігати сьогодні. Проте безумовно на шляху розвитку зустрічалися і проблеми, які були зумовлені браком традицій державотворення, не патріотичністю владної верхівки, результатом цього була неможливість визначення єдиного курсу розвитку держави.

Зараз же, практично подолавши всі вище перераховані проблеми, Україна є демократично - правовою державою з соціально орієнтованою ринковою економікою і громадянським суспільством, а її політика спрямована на євроінтеграційний курс.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / За ред. Ю.С. Шемшученка: Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, 2001. 656 с.
2. Україна в умовах Незалежності: проблеми та перспективи. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/history/34800/>
3. Пилипчук В.Г. Системні проблеми державотворення в Україні: історико - правовий вимір. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35924/Pylypchuk%20V.pdf?sequence=1>
4. Дмитрієнко Ю. Правові властивості людини: витоки Української законсвідомості (продовження) / Ю. Дмитрієнко // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України / ред. кол.: П. М. Рабінович (гол. ред.) та ін. Львів: Астрон, 2006. Вип. 10. С.117

Сидоренко Яна

студентка I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Оліцький В.О., к.і.н., в.о. завідувача кафедри історії України
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ЦЕРКОВНО-РЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ОГІЄНКА НА ПОСАДІ МІНІСТРА ВІРОСПОВІДАНЬ (1919-1922 рр.)

Слід відзначити, що суспільно-політичні погляди Івана Огієнка формувалися в надзвичайно складних умовах української дійсності на зламі XIX–XX ст., коли все, що стосувалося України, зазнавало жорстоких переслідувань з боку царизму. Найважливішими чинниками, що формували його погляди, – були побожне ставлення до праці, науки і церкви.

Після лютого 1917 р. православному духовенству в Україні певний час не вдавалося утворити власний керівний орган, який би займався справою вироблення статусу церкви в республіці. Проте, на початку грудня 1917 р. Організаційний Комітет по скликанню Всеросійського Церковного Собору перейменував себе на Тимчасову Всеукраїнську Православну Церковну Раду, яка стала своєрідним «тимчасовим урядом Української православної церкви». Авторитет І. Огієнка був високим не лише серед науковців, освітян, працівників сфери культури, а й серед національносвідомої частини українського духовенства. Він схвально і з великим оптимізмом сприйняв створення Церковної Ради [3, с. 27].

Внаслідок чергової реорганізації уряду УНР восени 1919 р., з 15 вересня міністром культів було призначено І. Огієнка. Обрання його на цю посаду в складі уряду І. Мазепи затвердив С. Петлюра, а 14 жовтня І. Огієнко склав присягу на вірність Україні [5, с. 8-9]. З призначенням міністром ісповідань професора І. Огієнка активність державної влади в питаннях релігії і церковного життя значно зросла. Він розпочав свою діяльність з вирішення мовних проблем та українізації (дерусифікації) церковного життя.

Очоливши Міністерство ісповідань, І. Огієнко особливу увагу приділяв організаційній стороні справи в галузі церковно-релігійної діяльності. При Міністерстві ісповідань було створено колегіальний дорадчий орган – спеціальну Раду міністерства. Рада, що складалася з фахівців, допомагала міністру орієнтуватися в ситуації при обговоренні поточних, злободенних проблем, визначити пріоритети у діяльності відомства тощо [4, с. 278].

За час існування Ради її членами були декан богословського факультету Кам'янець-Подільського університету професор В. Біднов, віце-міністр закордонних справ професор О. Ейхельман, протоієрей богословського факультету Кам'янець-Подільського університету В. Липківський, професор і доцент університету П. Неселовський та ін. Щоб подолати шалений опір антиукраїнськи налаштованих церковників, І. Огієнко розробив законопроект «Про інспекторів Міністерства ісповідань при духовних консисторіях», який мав запровадити суворий контроль над діяльністю цих єпархіальних органів, які згодом було перетворено в Церковні Ради. За наполяганням міністра ісповідань 22 вересня 1919 р. було оголошено наказ Подільської Духовної Консисторії до духовенства про переведення діловодства на українську мову [4, с. 277].

Як міністр ісповідань, І. Огієнко, вживав заходів інституалізації УАПЦ та утворення її ієрархії на чолі з Церковним Синодом, на який покладався обов'язок ретельно стежити за чистотою православної віри і відродженням української церкви. Створення його передбачалося декретом уряду УНР від 1 січня 1919 р., а вже 14 жовтня 1919 р. відбулося відкриття Священного Українського Синоду. При відкритті Синоду було зачитано Декрет Директорії УНР та її універсал від 7 жовтня 1919 р. до українського народу про заснування цього органу [4, с. 277]. Як найвища церковна влада в Україні, Синод повинен був діяти в повній згоді з урядом УНР і для цього в його складі мусив бути представник державної влади. Таким представником був сам міністр ісповідань, що викликало незадоволення з боку В. Липківського та В. Чехівського.

Поряд з цим, І. Огієнко розробляв акти у справі визнання автокефалії Української церкви, зовнішніх зносин міністерства, зокрема з вселенським патріархом у Константинополі, з польською владою в справі призначення нею вікарного єпископа Володимира головою Православної Церкви в Польщі.

Міністр надавав неабиякого значення духовній освіті, забезпеченню діяльності пастирських курсів, духовних навчальних закладів. Він піклувався про організацію культурно-освітньої роботи серед українського духовенства за кордоном. Зусилля міністерства були спрямовані й на допомогу нововисвяченим священникам. Опікувалися урядовці міністерства й іншими віровизнаннями, в тому числі і римокатоликами, і штундистами.

Однак, І. Огієнко в тогочасних умовах і за такий короткий час не міг довести до логічного завершення ідею автокефалії Української Православної Церкви. В 1921 р. уже в еміграції в Тарнові (Польща) за дорученням міністра ісповідань І. Огієнка професор В. Біднов склав історичну записку про Святий Синод, копії якої були направлені Головному отаману, Раді Республіки і Раді Міністрів.

Отже, церковно-релігійна діяльність І. Огієнка в період 1919–1922 рр. охарактеризувалася наступним чином: поширення ідеї автокефалії Української Православної Церкви; діяльність з вирішення мовних проблем та українізації церковного життя; розроблення законопроектів та актів; сприяння створення Церковного Синоду; організація культурно-освітньої роботи серед українського духовенства тощо. Безперечно, така особистість, як І. Огієнко тільки привносив свої здобутки до відродження Української церкви та доводив в котрий раз, що потрібно відроджувати українське.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Дорошенко Д. Православна Церква в минулому й сучасному житті українського народу. Берлін. 1940. 71 с.
2. Колодний А. М., Филипович Л. О. Іван Огієнко про право України на свою православну автокефалію. *Науковий щорічник «Історія релігій в Україні»: Релігійні процеси в історичному розвитку*. Вип. 32, 2022. С. 5–15.
3. Мар'ян Лозинський. Галичанин Андрій Шептицький та наддніпрянець Іван Огієнко в контексті науки і видавничої справи в ХХ ст. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Львів. 2016. Випуск 41. С. 26–30.
4. Реєнт О. П., Лисенко О. С. Проблеми організації духовно-релігійного життя в контексті Української революції (1917–1921). *Наукові записки*. Випуск 5-6 (91–92), 2018. С. 254–283.
5. Тимошик М. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і Українське відродження. *Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Життєписи великих українців*. Київ: Либідь, 1999. С. 7–61.

Скусинець Анна

студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Моцак С.І., к.п.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ГРИ «КАНООТ» ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сьогоднішні реалії стали викликом, як для вчителів, так і для учнів. Інформатизація освіти відбувається значно швидшими темпами, створюються нові платформи, онлайн-сервіси, веб-портали, які дають змогу розширювати спектр методів і прийомів, які можуть бути використані, як на класичних заняттях, так і на онлайн-уроках [4].

Одним із цікавих методів є впровадження онлайн-ігр. Серед великого асортименту інтерактивних онлайн-ігр привертає особливу увагу «Kahoot» - це навчально-ігрова платформа, яка дає можливість створювати вікторини, тести, змагання. Основною перевагою є те, що розробляти свої інтерактивні ігри можна на безоплатній основі, лише за бажанням можна купувати різноманітні функції для вдосконалення власних розробок.

Для того, щоб створити «кахут» треба зареєструватися на офіційному сайті, авторизуватися зручним способом (через «Фейсбук» чи «гугл-пошту»).

У розділі «create» ви можете розробити власну гру чи обрати із вже існуючих. Якщо ви обираєте пункт, де будете створювати інтерактив власноруч, то для вас доступний ряд функцій, таких як: обирати аудиторію, мову змагання, створювати власні запитання, додавати зображення, посилання, відео. Формат гри може бути різноманітним: вікторина, де учні із 4 варіантів відповіді мають обрати 1 правильну, «правда\неправда» - перевірка учнів на вміння знаходити хибні твердження, проведення опитувань, змагань, де учні мають знаходити правильні співвідношення.

Створивши власну гру, ви можете використовувати її, як під час уроку так і у позанавчальній діяльності .

Щодо застосування гри, то тут також є ряд своїх особливостей. Учні можуть грати як самі за себе, так і у команді, також змагання може проводитися, як у класі (або онлайн з демонстрацією вчителем екрану), так і повністю дистанційно. Для того, щоб стати учасником гри необхідно зайти через пошукову строку, ввівши назву гри або використати додаток, який учні мають завчасно завантажити на свої смартфони, також використовується унікальний код гри, який всі гравці мають ввести у спеціально відведену строку. Серед цікавинок, то слід зазначити, що учні можуть придумувати собі нікнейми і отримувати призові бали за рахунок яких утворюється турнірна таблиця. Даний фактор можна використати з метою мотивації учнів (до прикладу отримання перших 3 місць відзначається оцінками чи будь-якими призами), а також має місце змагальний характер завдань, адже по закінченню раунда є турнірна таблиця, але якщо вчитель не бажає показувати рейтинг, то є функція - скрити рейтинг, учитель бачить як учні надають відповіді, тому зможе об'єктивно оцінити дитину не показуючи результат на загал.

Сама платформа є повністю англomовна, тобто при створенні квестів треба на це зважати, але мову, якої будуть задаватися завдання вчитель може обрати на свій розсуд [1].

Серед абсолютних переваг хочу зазначити те, що дану гру можна використовувати під час дистанційного навчання. Вона може використовуватися у кінці уроку, щоб перевірити наскільки учні запам'ятали навчальний матеріал чи для перевірки домашнього завдання, також доцільним буде використання даної гри у позаурочний час.

Сучасні діти не уявляють своє життя без смартфонів та інших гаджетів, тому вчитель має враховувати певні уподобання учнів та у дозованих межах застосовувати на уроках, що дозволить залучити до роботи велику кількість учнів.

Отже, інтерактивна гра «Kahoot» перетворює класичний шкільний урок на цікаве змагання, де кожен учасник має свою роль [2]. Так учні взаємодіють не тільки з вчителем, а й одне з одним, що дозволяє розвивати комунікативні навички, навички командної роботи, створюється сприятливе емоційне середовище, в якому здобувачі освіти можуть краще запам'ятовувати матеріал. Вміння працювати в команді є одним із найважливіших у сьогоденні, адже дослуховуватися до думки оточуючих, пропонувати щось своє і зважено виносити рішення є яскравою характеристикою сучасної особистості. Відповідно до вимог державного освітнього стандарту учень має виховуватися вільною особистістю, розвивати критичне мислення, ініціативність, підприємливість, а система освіти має створити атмосферу довіри і запобігти будь-якій дискримінації [3].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Kahoot. URL: <https://kahoot.com/upgrade/pro-tip-study/?lang=en> (дата звернення 04.11.22)
2. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі. URL: <http://urokinformatyky.blogspot.com/p/blog-page.html> (дата звернення 03.11.22)
3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 06.11.22)
4. Три платформи, де вчителі можуть створити свої освітні онлайн-ігри. URL: <https://osvitoria.media/experience/try-platformy-de-vchyteli-mozhut-stvoryty-svoyi-osvitni-onlajn-igry/> (дата звернення 07.11.22)

Смага Лідія

студентка III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Литвиновська Ю.А., викладач

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ – ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО

Богдан Хмельницький був хорошим дипломатом. Вже з перших кроків війни проводив далекоглядну зовнішню політику і вів активну дипломатичну діяльність з іншими державами. Неодноразово звертався до Москви з проханням допомоги в антипольській боротьбі і навіть погрожував війною, якщо не буде надано цієї допомоги. Російський уряд з одного боку не хотів розривати мир з Польщею, а з другого боку мав бажання поширити сферу впливу. Після довгих вагань, "в ім'я віри православної", Земський собор прийняв рішення взяти Військо Запорозьке під "високу царську руку". Юридичне цей акт було оформлено під час російсько-українських переговорів у січні-березні 1654 р.

Вже на етапі підготовки Переяславської ради яка відбулась 8 січня 1654 р, виникають розбіжності у підходах до нового союзу. Російські послы відмовилися принести присягу за царя, боярин Бутурлін, який очолював російську делегацію, відмовився дати письмову гарантію збереження прав і вільностей після того, як договір набере чинності. З боку козаків не всі полки присягнули на вірність царю.

У березні 1654 року козацька делегація передала на розгляд росіянам проект договору, який увійшов в історію під назвою "березневих статей". Згідно з цим документом, Україна зберігала республіканську форму правління, територіально-адміністративний поділ, систему соціально-економічних відносин, незалежність у проведенні внутрішньої політики і зовнішньої.[1]

Оригіналу документа, про який ідеться, - "Прохальних пунктів", Статей Б. Хмельницького чи більше відомого як Березневі статті, - не збереглося. Є лише чернетки проектів. Статті стали тією конституційною основою, яка визначала юридичне (правове) становище України у складі Московського царства. До наших днів вони дійшли у зіпсованому вигляді (їхня переяславська редакція містила 23 пункти, в царській редакції "Прохальні пункти" мали вже 11 пунктів). Проте основну ідею документа - встановлення таких державних відносин між Україною та Москвою, за яких за Україною зберігалася державна самостійність у зовнішніх і внутрішніх справах на умовах певного контролю міжнародних зносин з боку царя й виплати цареві данини як протекторові за оборону проти зовнішніх ворогів (А. Яковлів) - було збережено. Зважаючи на це, багато вчених розцінюють такі

обмеження прав України як номінальну протекцію російського царя, як номінальну васальну залежність від Росії. Однак право провадження зовнішньої політики, яким у той час володіла Україна (за М. Грушевським), - це прерогатива саме самостійної держави. [2]

Для Богдана Хмельницького договір 1654р. був звичайною угодою про військову допомогу в боротьбі проти Польщі. Крім того, Україна намагалась цим договором юридично закріпити свої права і вольності і не допустити їх порушень і обмежень царизмом в майбутньому.

Договір чи, як вважає Я. Дашкевич просто статті погоджені московським царем 1654 р. між Україною і Московською державою укладався не за звичною для наших часів дипломатичною моделлю міждержавних договорів, тобто як єдиний акт за підписом обох сторін. Умови договору 1654 р. містяться в двох різних за формою актах: 11-ти статтях від 21 березня і узагальнюючої царської жалуваної грамоти гетьманові і війську Запорозькому від 27 березня. З боку України договір було викладено у формі “чолобитної”, а з боку Росії – у формі “жаловання”, тобто царських указів. Така форма документів була певною мірою даниною часу, а за своєю суттю договір був угодою двох держав.[3]

Зокрема, обидві сторони погодилися зберегти в Україні непорушність "давніх прав", тобто залишити недоторканим суспільний лад України, зберегти за козаками та їхніми нащадками належні їм маєтки, козацький судоустрій і порядок управління. Зокрема, підтверджувалося право козаків самостійно обирати гетьмана за давнім звичаєм - зверхником держави залишався виборний гетьман. Новообраний гетьман мав разом із старшиною присягнути на вірність цареві (яскрава ілюстрація відносин васалітету-сюзеренітету). Чинність присяги гетьмана й старшини сягала тільки до кінця їхнього життя. Саме тому згодом кожен новий гетьман приймав присягу й умови правління заново. Гетьманові надавалось право зносин з іншими державами, зміст яких він був зобов'язаний доводити до царя. А доповнення, зроблені московською стороною (обмеження стосовно Польщі й Туреччини), не було реалізовано на практиці, тож протягом усього часу дії договору (1654 - перша половина 1658 р.) гетьман Б. Хмельницький як повноправний правитель Війська Запорозького діяв цілком незалежно, зокрема у сфері зовнішньої політики й фінансів. У руках України залишалася фінансова адміністрація. Зокрема, у статтях містився пункт, який також був виявом протекторатних відносин. За ним Україна мала платити у царську скарбницю податки, але збирали їх гетьманські урядовці. Окремо визначалася загальна чисельність козацького війська (реєстр) у 60 тис. осіб, а також положення про те, що українці між собою розберуться: хто буде козак, а хто - мужик.[4]

Отже, за договором 1654 р. тодішня українська держава увійшла до складу Московщини як політично самостійна: зберігала свій державний устрій і свою територію. Православна церква в Україні залишалася також самостійною, не підлеглою російському патріархатові. Російський цар мав лише право одержувати грошову данину й контролювати зовнішні зносини України. У тому й полягала залежність від Росії. Щорічна данина протекторові за військову допомогу вважалася умовою протекції. У внутрішнє життя України Росія обіцяла не втручатися.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Кривчик Г. Г., Руденко С. Г. Дистанційний курс Історія України: Дніпропетровськ, 2003.
2. Терлюк І.Я. Історія держави і права України Навчальний посібник. К.: Атіка, 2011. 944 с.
3. Кісь Я. П., Педич В. П. Актуальні проблеми Історії України: Курс лекцій, Івано-Франківськ, 2004.
4. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.)

Соколовська Евеліна

студентка II курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Литвиновська Ю.А., викладач

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Психологічний стан, як і психічне здоров'я – надзвичайно важливі в умовах воєнних дій.

З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України освітній процес був змушений зазнати істотних змін. Дистанційна освіта стала основною формою навчання в Україні в умовах воєнного стану.

Реалії подій, які відбуваються з кінця лютого 2022 року, вплинули абсолютно на всіх учасників освітнього процесу: на дітей, вчителів, викладачів та студентів. Постійний стрес, бомбардування та обстріли територій, інколи, на жаль, втрати близьких – це все те, що залишає глибокі рани в душі, страх за життя та навіть провокує психічні розлади.

На сьогоднішній день навчання вже не може бути таким, як до повномасштабного вторгнення, і проявляється це не лише у відсутності можливості офлайн навчання, але і у потребі психологічної підтримки усіх сторін освітнього процесу.

Психологічний стан освітян та надання невідкладної підтримки та психологічної допомоги сьогодні є неоцінено важливим компонентом освіти. Психологічна служба закладів освіти має ряд завдань для того, аби допомогти організувати освітній процес та подбати про його учасників, а особливо про психоемоційне здоров'я тих, хто отримав через військові дії психологічні травми.

Впродовж воєнного стану з'являється все більше публікацій, збірок та курсів, які призначені для викладачів та вчителів, які працюють в умовах війни. Зокрема, за ініціативи першої леді України Олени Зеленської створено навчання в межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Даний курс з підвищення кваліфікації працівників закладів освіти стартував у липні 2022 року, який містить в собі 30 онлайн-семінарів щодо психологічної підтримки.

Мельник М.Ю., завідувач відділу діагностики обдарованості Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України, провела анонімне опитування учнів та студентів на рахунок освіти в умовах воєнного стану. Результати дослідження є дуже цінним джерелом для визначення психологічного стану студентів та учнів.

На момент проведення дослідження (25.03.2022-03.04.2022) відповіді на запитання про власні емоційні переживання різняться: 46,1 % найбільше відчувають

занепокоєння за долю кого-небудь, 44,4 % відчують напругу, 42,5 % мають відчуття тривоги, 40,5 % відчують повагу до кого-небудь. Набагато менші позитивні показники: з них 23,8 % в очікуванні чогось гарного, впевненість відчують 20,15 %, 11,9% - відчуття безжурності [3, с. 3].

Як бачимо, більшість з респондентів мають тривожні відчуття та переживання за найближчих людей. За таких умов освітній процес має бути максимально підлаштований для того, аби надати правильну психологічну допомогу. Обов'язковими у навчальному процесі мають бути різні вправи, які б змогли допомогти, наприклад, вправи для саморегуляції та заземлення, а також для пошуку ресурсу.

Задля правильного налаштування на урок та створення сприятливої атмосфери, вчителям рекомендовано проводити «психологічні хвилинки», які б зняли напругу та допомогли дітям розслабитись [4, с. 14].

Для вищих навчальних закладів психологічна служба повинна допомагати студентам впоратися із психологічним напруженням, задля цього можна проводити бесіди, тренінги та анкетування для розуміння рівня відчуття занепокоєння у студентів.

Оскільки через військові дії постраждали усі учасники освітнього процесу, важливим аспектом є психологічне здоров'я вчителів та викладачів.

Перенапруга та стрес призводять до емоційного вигорання та нездатності якісно працювати і забезпечувати якісне навчання, тому вчителям та викладачам варто в даному питанні піклуватися про себе не менше за інших.

Правилами для стресостійкості освітян визначають: вправи з рефлексії, час для особистого відпочинку, визначення та використання ресурсів для відновлення, винагорода для себе, правильно визначені пріоритети та чіткі цілі, інвестування у особистісні та професійні стосунки [1].

Важливим компонентом у боротьбі зі стресом під час освітнього процесу є мотивація до навчання. О. Ковальова вважає, що це є головною метою для викладачів сьогодні. Прикладом для стимулювання зацікавленості у навчанні вона визначає щоденну увагу до кожного із здобувачів знань, впровадження інтерактивних методів навчання, чергування форм та методів навчання, а також уникнення ситуацій, в яких є конкуренція між студентами [2, с. 263].

Тож, як бачимо, відбиток внаслідок повномасштабного вторгнення на територію України залишився в душі майже кожного учасника освітнього процесу, тому психологічна підтримка є обов'язковою складовою в системі навчання задля збереження психічного здоров'я та створення умов для якісної освіти.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Залюбовська Л. Л. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни. Київ, 2022. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1r0qbJVj-IXfSjLtvzvJDeicK5YFI6wZL/view>. (дата звернення: 29.11.2022)

2. Ковальова О.В. Мотивація студентів до навчання в умовах воєнного стану. In: The 13 th International scientific and practical conference «*International scientific innovations in human life*»(July 6-8, 2022) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2022. Манчестер, 2022. С. 262-265.

3. Мельник М.Ю. Освіта в умовах воєнного стану : результати опитування. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. 10 травня. Т. 4 № 1. С. 1-8.

Сосновський Дмитро

студент I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Моцак С.І.**, к.п.н., доцент*

СумДПУ імені А.С.Макаренка

КИТАЙСЬКА ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ

Несподіване для всіх поширення вірусу COVID-19 з шкідливим набором симптомів (діарея, цефалгія, температура, кашель) та його обхват більшості держав, відзначилися гальмуванням цивілізаційного процесу розвитку. Китайська народна республіка, котра ще не встигла оговтатися від атипової пневмонії, зустріла нову запеклу заразу під назвою «коронавірус». Цей шкідник викликав хвилю реформ та змін в діяльності різногалузевих інститутів Китаю. Особливо, освітній сектор, вбачав масове видозмінення й введення якісних шляхів подолання сучасних проблем.

Початок конвертації очної форми навчання в дистанційну, у кругозорі вищих навчальних закладів, не було чимось інноваційним. Докорінним є те, що перші кроки в запровадженні заочного навчального процесу, почалися ще 1960-х р. Так, провідні міста Китаю при керівництві Мао Цзедуна, мали програму регіональних телевізійних університетів (RTVU), що обмежувалося тільки вченням дорослого населення.

У 1996 р. за ініціативи ректора університету Цінхуа Ван Дачжуна, вперше запропоновано перехід до онлайн-освітнього процесу [3, с.4]. Тільки входження до ВТО у 2001 р., викликало технічний стрибок у розвитку вищої освіти та цифровізації освітнього середовища. Пандемія стала чинником до розвитку відповідних вебсайтів, курсів МВОК, відеоконференцій.

Міністерство освіти Китаю спільно з КПК, розробили список платформ, котрі відповідають нормам КНР та не порушують стандарти «Великого китайського файрволу» (система «Золотий щит»). Сюди можна віднести, Douyin, Tencent Classroom, QQ, Dingding, We Chat й безумовно фаворита світового ринку 2020 – ZOOM. З державної казни збільшується сума інвестицій до освітнього апарату. У 2019 р. ринок онлайн-освіти досяг 404,1 млрд. юанів, у 2020 р. – 458, 8 млрд. юанів. Навіть загальний обсяг китайської індустрії технологій, пов'язаних зі штучним інтелектом, планує до 2025 р. збільшити фінансування до 60,3 млрд дол. США, частина з яких буде спрямована саме в освіту. Таким чином, число користувачів онлайн-освіти Китаю у 2019 р. досягло 261 млн осіб, а у 2020 р. – 309 млн осіб [3, с. 1-2].

Цікавою зміною реалій теперішнього часу є рівень попиту на виїзд до іноземних ВНЗ серед китайських студентів. У зв'язку з глобальними карантинними введеннями, бажання вступу до освітніх закладів США, Канади, Австралії чи Франції, як це було зазвичай раніше, було знижено. Під час опитування вибірки

молодого віку, виявилось, що 2312 (84%) респондентів не висловили зацікавленості у навчанні за кордоном після пандемії COVID-19, тоді як лише 427 (16%) розглядали можливість продовження освіти за кордоном [1, с. 4]. Китайська влада прислухалася до думок власних студентів й почала програму світового залучення студентів-іноземців. До осіннього семестру 2021 року було визначений список вимог щодо перебування студентів в Китаї: обов'язкова вакцина, наявність студентських віз, підготовка до епідеміологічної ситуації вищих навчальних закладів тощо.

Студенти різнобічного спрямування, отримали додатковий час на проведення поза навчальних заходів (курсів, досліджень) й можливість синхронізувати працю з семінарами, у залежності від рутинного графіку здобувача освіти.

Слід зазначити, що студенти-медики постраждали чи не найбільше при виконанні поставлених завдань з боротьбою проти відносно нової хвороби. Якщо в деяких медичних закладах США був введений мораторій на зустріч з пацієнтами, Американською асоціацією медичних коледжів (ААМС), китайська влада частково залучала своїх студентів-медиків, котрі ставили під ризик як своє навчання, так і життя [2, с. 7].

Отже, метою протидії розповсюдженню коронавірусної інфекції китайського народу, втілило в життя гасло: «Зупинити уроки, не припиняючи навчання», що стало поштовхом для бурхливого розвитку та впровадження дистанційного навчання в КНР. Принцип «зупинення занять без припинення навчання» – є характеристикою активної популяризації знань про просвітництво в галузі суспільної безпеки та психічного здоров'я, реалізація та просування знань соціальних чеснот, а також моральних норм та концепцій поряд із навчальними програмами навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Ka Ho Mok, Weiyang Xiong, Guoguo Ke, Joyce Oi Wun Cheung Impact of COVID-19 pandemic on international higher education and student mobility: Student perspectives from mainland China and Hong Kong. *International Journal of Educational Research*. 2021. Vol. 105. P. 1-11 DOI: 10.1016/j.ijer.2020.101718
2. Lasheras I., Patricia Gracia-Garca, Darren M. Lipnicki, Juan Bueno-Notivol, Raúl López-Antón Prevalence of Anxiety in Medical Students during the COVID-19 Pandemic: A Rapid Systematic Review with Meta-Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18, № 18. P. 1-12 DOI: 10.3390/ijerph18186603
3. Пищерская Е. Н., Рокицкая Е. М., Филиппова В. П. О переходе на дистанционное обучение в Китае в период пандемии коронавируса. *Современные проблемы науки и образования*. 2021. № 3. С. 1-12 URL: https://web.archive.org/web/20220327013831id_/https://s.science-education.ru/pdf/2021/3/30923.pdf (дата звернення: 29.06.2021)

Ступакова Юлія

*студентка IV курсу спеціальності Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії*

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ В РОКИ ПРАВЛІННЯ ЛЮДОВІКА XIV (1643-1715 рр.)

Формування абсолютної монархії було завершено за Людовіка XIV (1643—1715 рр.). Людовіка проголосили королем у 5-річному віці. Від його імені правила мати Анна Австрійська, а фактичним правителем був її фаворит, наступник Рішельє на посаді першого міністра кардинал Мазаріні. Він обіймав цю посаду 18 років, продовжуючи політику Рішельє, спрямовану на зміцнення Франції та посилення королівської влади.

Першою сферою, в якій король навів лад, були державні фінанси. Він наказав заарештувати генерального інтенданта Фуше за зловживання і кинути його до в'язниці. Новим міністром фінансів було призначено і Жана Батиста Кольбера. Успіхи в економіці за роки правління Людовіка XIV пов'язані саме з діяльністю цього міністра фінансів. Кольбер сприяв розвитку промисловості, підтримував торгівлю шляхом впровадження високого мита. Прокладалися нові дороги. Створювалися торгівельні компанії. Його називали батьком французького флоту. Запроваджувалася чітка система звітності витрат і доходів. Було проведено реформу армії. Всіх офіцерів призначав король. Військо дістало уніформу й нове озброєння, було збільшено кількість полків і модернізовано артилерію. У розпорядженні короля була добре озброєна армія з 550 тис. вояків, найчисленніша в тогочасній Європі. Крім того було проведено деяка систематизація законів країни, що дозволило впорядкувати судову систему. Але король не схвалив планів Кольберу по знищенню внутрішніх митних кордонів, поширення податків на дворян, зменшення кількості монастирів [1, с.94].

Зовнішня політика Франції в роки правління Людовіка XIV була відображенням його прагнень до особистої слави та бажання стати арбітром у європейських справах. Людовік XIV докладав чимало зусиль, щоб перешкодити Габсбургам панувати в Європі. Водночас він намагався збільшити територію своєї держави, загарбавши землі сусідів. За 54 роки самостійного правління Людовіка XIV Франція впродовж 33 років вела війни. У 1667—1668 рр. Людовік XIV завоював Іспанські Нідерланди. Війна 1672—1678 рр. за загарбання Голландії закінчилася для Франції поразкою. Причиною цієї та наступних поразок Людовіка XIV стало те, що європейські держави (католицькі й протестантські) об'єдналися проти Франції [2, с.105].

Незважаючи на поразки, за роки правління Людовіка XIV абсолютна монархія у Франції досягла свого розквіту.

За правління Людовіка XIV Франція стала великою колоніальною державою — вона набула значних територій у Північній та Південній Америках, Африці, Карибах. Формалізація стосунків з тубільним населенням привела до затвердження у 1685 році королем «Чорного кодексу», який легалізував рабовласництво. Цей закон, разом із законом про вигнання євреїв з Антильських островів, виданим того ж року, історики вважали «найжахливішим юридичним документом», не беручи до уваги закон 1666 року, за яким всі цигани чоловічої статі підлягали затриманню та відправленню на галери без судового розгляду, їх жінки — до голення голови, а діти — відправки в притулки [3, с.45].

Численні війни за Людовіка XIV велися головним чином за переважання в Європі, за морська могутність і колонії. У той же час Франція прагнула повернути собі північні і східні провінції, що відійшли ще в XIV-XV вв. до Бургундському

державі та успадковані в XVI ст. Габсбургами. Війна 1667-1668 рр.. велася з Іспанією за ці французькі землі, але Людовик XIV зазіхав при цьому і на всю територію іспанських Нідерландів (Бельгії). Торгова конкуренція з Францією змусила Голландію зрадити своїй традиційній політиці союзу з Францією проти Габсбургів і вступити в союз з Іспанією, до якого приєдналися також Англія і Швеція. Це означало докорінну зміну міжнародних відносин в Європі, створення коаліцій проти Франції. Тому, незважаючи на окупацію французькими військами Фландрії і Франш-Конте, по Аахенському світу 1668 Франції вдалося отримати тільки деякі землі по північно-східному кордоні. Війна 1672-79 рр.. велася з Голландією, але на цей раз французької дипломатії вдалося розірвати союз Англії та Швеції зі своєю торговою суперницею. Французька армія на чолі з великими полководцями Конде і Тюренном взяла сильні прикордонні голландські фортеці і вторглася вглиб країни. Тоді голландці прорвали греблі; вода затопила велику територію і французькі війська були змушені відступити. За Німвегенським мирним договором 1678-1679 рр.. Іспанія мала повернути Франції Франш-Конте і кілька міст на північно-східному кордоні [1, с.280].

Людовик XIV присвятив 32 роки свого правління війнам і досягнув безумовних успіхів. Однак це привело, врешті-решт, до занепаду Франції. Після Війни Аугсбурзької ліги 1688 року, в якій король заявив претензії на Пфальц і був змушений воювати проти Англії, Нідерландів, Іспанії та німецьких протестанських держав, так і не здобувши успіху, Франція виявилась економічно виснажена. Це привело до втрати володінь у Війні за іспанську спадщину 1701 року, а нищівні поразки завдали удару по величчч Франції, від яких не вдалось оговтатись до часів Наполеона [2, с.183].

Кінець епохи Людовика XIV супроводжувався і особистими трагедіями. У 1711 році помер його старший син, наступного року — другий син і внук, а ще через два роки — ще один внук; спадкоємцем Бурбонів залишився лише чотирирічний правнук Людовика XIV (його внук Філіп V посідав іспанський трон і зрікся прав на французький престол), який зійшов на престол Франції по смерті Людовика XIV 1 вересня 1715 року [3, с.205].

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Газін Володимир Прокопович, Копилов Сергій Анатолійович. Новітня історія країн Європи та Америки 1918-1945 рр.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Міністерство освіти і науки України. Вид. 2-е, доп., перероб. К.: Слово, 2008. 472с.
2. Всесвітня історія: Посібник до держ. екзамену для студ. іст. спец. / Ніжинський держ. педагогічний ун-т ім. Миколи Гоголя / Петро Петрович Моціяка (уклад.) Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. 282с.
3. Ладиченко Т.В., Осмоловський С.О. Всесвітня історія (профільний рівень). Київ, Генеза, 2010 рік. 304 с.

Сугоняко Діана

студентка III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Турков В.В., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

**ЮЛІАН БАЧИНСЬКИЙ ТА МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ – РУПОРИ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ**

Юліан Бачинський — це український політичний і громадський діяч, публіцист, дипломат, член Української радикальної партії, а від 1899 р. - Української соціал-демократичної партії [4].

У 1895 р. опублікував книгу «Україна уярмлена» («Ukraina Irredenta»), у якій, обґрунтував, спираючись на марксистську методологію, потребу здобуття політичної незалежності України як головну передумову її дальшого розвитку як держави. Головний посил: «Вільна, велика, політично самостійна Україна, одна, нероздільна від Сяну по Кавказ!». «Україна Irredenta» вийшла з друкарні невдовзі після IV з'їзду Радикальної партії. Вона жваво обговорювалась у радикальному середовищі, де ідея незалежності української держави не була останнім питанням. Ця праця Бачинського вважається першим твором української політичної думки, який прямо виголошує потребу створення незалежної соборної держави [1; 4].

Майбутню українську державу Ю. Бачинський бачив тільки незалежною. Із цього приводу він писав таке: «Політична самостійність України – є політична відрубність України не лише від Польщі, але й від Великої Росії, узасаднена тим, що не лише одній Польщі, але і Великої Росії виставлена вона на жир, обі вони тягнуть з неї поживні для себе соки...». Велику роль у здобутті самостійності України Бачинський відводив українській політичній еліті. Українська інтелігенція, для якої справа майбутнього української нації не є байдужою, повинна пропагувати та просувати в українському суспільстві ідеї політичної самостійності України. Тоді й сама національна українська ідея представиться в очах кожного українця. Українська ідея набере реальний зміст [1; 3].

Бачинський добре розумів, що вибороти самостійність українському народу буде не легко. Він писав таке: «Як Польща, так і Велика Росія добровільно від України не відмовляться. Тому на Україну чекає тяжка, відчайдушна боротьба, скільки фізичної і духовної енергії буде витрачено, скільки крові проллє, скільки жертв зазнає український народ. Це буде страшний час – час тяжкої муки і терпіння, але і найкращий час для українського народу...» [1].

Микола Міхновський — це український політичний та громадський діяч, ідеолог українського самостійництва, перший представник українського націоналізму, адвокат, публіцист, діяч Української Республіки і організатор її війська, збройних сил. Представник роду Міхновських. Член Братства тарасівців, засновник Української народної партії (1902), один із лідерів Української демократично-хліборобської партії, член Братства самостійників. Один із популяризаторів словосполучень «козаки-українці» і «українці-козаки» в якості назви і самоназви представників українського народу. Прихильник розпаду Російської імперії. Автор брошури «Самостійна Україна» (1900), підготував проєкт Конституції (1905) [2; 4].

У 1900 р. написав брошуру «Самостійна Україна» — публіцистичний твір. Цей твір деякий час виконував роль політичної програми РУП, в основу якої покладено його промови 19 лютого 1900 р. в Полтаві, а також 26 лютого 1900 р. в Харкові. Уперше видано у Львові в 1900 р. в друкарні Уділовій. Твір торкається політичних, правових та філософських аспектів буття української нації і держави [5; 6].

М. Міхновський у своєму творі критикує українську інтелігенцію, яка в минулому грала ганебну роль, закликає її очолити національно-визвольну боротьбу українського народу за незалежну державу. Адже саме українська еліта є частиною українського суспільства, а «стремління суспільства – це стремління інтелігенції, пориви інтелігенції – це пориви й симпатії цілого суспільства». На думку М. Міхновського, головна причина всіх нещасть української нації, брак націоналізму серед широких українських мас. «Націоналізм, – наголошував він, – це велетенська і непоборна сила. Під її натиском ламаються, здається, переможні кайдани, розпадаються великі імперії і з'являються нові народи, що до того часу були під чужинцями гнобителями. Націоналізм єднає, координує сили, рве до боротьби, запалює фанатизмом поневолену націю в її боротьбі за самостійність...» [5].

Отже, Миколу Міхновського часто називають Апостолом української державної самостійності, зачинателем ідей самобутності та незалежності. Слідом за роботою Ю. Бачинського «Україна irredenta» праця М. Міхновського розвивала ідею боротьби українського народу за політичну самостійність України, як радикальний шлях вирішення українського питання раз і назавжди.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бачинський Ю. Україна irredenta / Юліян Бачинський; передм. В. Дорошенка. Берлін: Вид-во укр. молоді, 1924. XXVIII, 238 с.
2. Голобуцький О., Кулик В. Український політичний рух на Україні кінця XIX-початку XX ст. – К., 1996. 124 с.
3. Грицак Я. До генези ідеї політичної самостійності України // Українська культура, спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 1. К., 1992. С. 127.
4. Касьянов Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX-XX ст. Соціально-політичний портрет. К., 1993. 176 с.
5. Міхновський М. Самостійна Україна. Справа української інтелігенції / Микола Міхновський; упоряд., передм. П. Яременко. Київ: МАУП, 2007. 349 с.
6. Павко А. Повчальний досвід вітчизняної історії: політичні партії та організації у громадському житті України у модерну добу. К., 2002. 532 с.

Токар Богдана

студентка III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПОЛІТИКА КРАЇН АНТАНТИ ЩОДО УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ НА ШЛЯХУ ДО ДЕРЖАВНОСТІ В КІНЦІ 1917 – НА ПОЧАТКУ 1918 РР

Початок світової війни в серпні 1914 р. викликав хвилі національного піднесення і патріотизму у всіх держав-учасниць, а до 1917 року змусила побачити невідворотні наслідки: економічне виснаження, тисячі жертв, біль і розбрат, залишивши по собі величезний кривавий відбиток в історії.

Події всередині Росії (Лютнева революція 1917 року та внутрішня нестабільність) зачіпали інтереси усіх держав Антанти, передусім Франції і Великої Британії. Створення Української Центральної Ради (УЦР), а особливо одностороннє проголошення нею автономії України, вони сприйняли різко негативно, бачачи у цьому підривному діяльність Німеччини щодо Росії.

У кінці літа – на початку осені представники військових місій Великої Британії і Франції, які перебували в Росії, почали розглядати процеси українізації армії з точки зору можливої користі для військових дій на Південно-Західному і Румунському фронтах. Перед державами Антанти з'явилася завдання залучити до оборони Російського фронту Україну. У кінці листопада відбулися зустрічі британських і французьких офіцерів з членами уряду УНР, під час яких вони заявили про симпатію до культурного і політичного відродження України. [1, с.233-234]. Найбільш значущим був візит групи французьких і британських офіцерів на чолі з генералом Ж. Табуї, розцінений українською стороною як встановлення офіційних відносин між УНР і державами Антанти.

У середині грудня відбулися зустрічі представників Антанти з генеральними секретарями уряду УНР О. Шульгиним, Г. Коваленком, М. Туган-Барановським та іншими, під час яких вони пропонували Україні фінансову допомогу, інструкторів з продовольчої справи, тощо [3, арк.49-50]. Ось що писав Табуї до Винниченка 18 грудня 1917 р.: «Союзні Держави ще не прийняли офіційного рішення щодо України, але мені вже було доручено передати п. Шульгину симпатію союзників до зусиль, які робить Українське Правительство з метою установити порядок, відновити силу оборони і залишитись вірним союзникам. Я вважав за свій обов'язок не дожидатись офіційного мандату і прохати побачення з Вами і приготувати матеріал для розмови про фінансову й технічну допомогу, яку б союзники могли дати Україні, щоб допомогти їй в її велетенській організаційній праці. З цього мого заходу, який я роблю, Ви можете здати собі справу, що симпатії до Вас з боку Франції є реальними й дійсними».

Інтерес держав Антанти до співпраці з українським національним урядом обумовлювався також перебуванням на території УНР чехословацького корпусу. В кінці 1917 - на початку 1918 р. оформив угоду з Центральною Радою про умови перебування на території УНР і спільні дії на фронті проти Центральних держав [2, с.207-208]. Однак чи було в планах цих держав визнавати УНР? Позиція французького і британського урядів щодо України була викладена у меморандумі про політику в Росії від 22 грудня 1917 р. У ньому йшлося про необхідність підтримувати зв'язки з Україною, донськими козаками, Фінляндією, Сибіром, Кавказом тощо, бо «ці різні напівавтономні провінції є великою частиною сили Росії» [4, с.331].

У середині січня 1918 р. у Яссах відбулися переговори представників чотирьох держав Антанти з місією УНР. Представники «великої четвірки» висловили свої вимоги. По-перше, УНР мала продовжувати війну, навіть у разі відсутності у неї фінансів. По-друге, український уряд не мав вступати у відносини з ворогами союзників. По-третє, він був зобов'язаний за допомогою військової місії організувати збройні сили для її захисту від зовнішніх атак. По-четверте, уряд УНР мав увійти у відносини з Румунією для створення суцільного фронту проти Центральних держав. Зазначалося, що ставлення союзних держав до України з точки зору її визнання, залежить від відповіді української сторони на ці пункти [4, с.662]. І всі знають, яким був вибір УНР – Берестейський мирний договір з Центральними Державами. Так, Антанта через це розірвала контакти з Україною. Та чи була альтернатива? Що хотіли від України останні? Продовження війни з Четверним

союзом, щоб відтягнути на себе частину сил. Україна б зазнала поразки і була б окупована. Чи згадали б держави Антанти заслуги України у війні? Найбільш реалістичний сценарій: держави Антанти заявили б, що не визнають права України на самовизначення і виступають за відновлення колишньої імперії.

Отже, бажання української національної влади співпрацювати з державами Антанти наштовхнулося на жорстокі реалії. Основні цілі керівництва УНР полягали в тому, щоб зупинити російську більшовицьку агресію і відстояти українську національну державність, а держав Антанти – перемогти у світовій війні за будь-яку ціну. Тому вони розглядали Україну виключно через призму своїх інтересів та амбіцій, а ставлення до самої лише ідеї державності України трансформувалося під дією тісних відносин з Росією.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко : У 3-х ч. Київ-Відень, 1920. Ч.2. 328 с.
2. Масарик Т.Г. Мировая революция. Воспоминания / Т. Г. Масарик: В 2-х ч. Ч.2. Прага, 1927. 360 с.
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (ЦДАВО) України, ф.2592, оп.1, спр.2
4. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1918. Russia : In 3 vol. Washington, 1931-1932. V.1. 680 с.

Токаренко Ігор

студент I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Оліцький В.О., к.і.н., в.о. завідувача кафедри історії України
СумДПУ імені А.С.Макаренка

СУТНІСТЬ ТА ІСТОРІЯ ПОНЯТТЯ МЕДІАОСВІТИ

Сьогодні інформація є більш доступною, а її об'єми є величезними. В середньому людина витрачає на соціальні медіа понад п'ять років свого життя, а на перегляд телебачення більше семи років. Разом це перевищує час який людина витрачає на харчування, догляд за собою та спілкування протягом свого життя. Саме через поширення велетенської кількості різноманітної інформації засобами масової інформації існує необхідність запровадження медіаосвіти серед населення.

Термін «медіаосвіта» вперше був використаний на нараді інформаційного сектора ЮНЕСКО в 1973 р. На офіційному сайті ЮНЕСКО можна знайти визначення поняття медіаосвіти – це процес особистісного розвитку за допомогою матеріалів і засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування зі ЗМІ, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, навичок повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів [4]. Фактично, з 1973 р. починається розвиток медіаосвіти у світі.

Впровадження медіаосвіти стало розглядатися як нова освітня програма і «як частина основних прав громадян на свободу вираження думок і право на інформацію, як один з найважливіших інструментів підтримки демократії» [4].

З метою поширення медіаосвіти у світі, протягом 1980–1990-х рр. видано низку міжнародних документів та проведено велику кількість конференцій. Зокрема, серед документів: Грюнвальдська декларація з медіаосвіти 1982 р., Резолюція ЮНЕСКО 1989 р. «Про розвиток критичної медіаосвіти», Комюніке Європейської комісії «Європейський підхід до медіаграмотності у світі цифрових технологій»,

серед конференцій: Віденська конференція «Освіта для ЗМІ та цифровий вік», Севільська конференція «Медіаосвіта молоді» [4].

Всі ці документи і виступи на конференціях підкреслюють важливу роль медіаосвіти в сучасному суспільстві. Медіаосвіта стає основою обізнаності про інтелектуальні проблеми прав людини, частиною або незалежною освітньою програмою в провідних країнах світу: Австралії, Новій Зеландії, Канаді, США, Японії, Великобританії, Ірландії, Швеції та інших країнах.

У 2007 р. Європейська Комісія прийняла Комюніке з медіаграмотності яке стало важливим документом у сфері медіаосвіти в Європі [1].

Визначення терміну медіаграмотність можна знайти в Оксфордській енциклопедії. В ній говориться що, медіаграмотність – це процес підготовки людини яка здатна сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіатексти, розуміти соціокультурний і політичний контекст функціонування ЗМІ в сучасному світі, код і системи подання інформації, використовувати ЗМІ [1].

Слід зазначити, що Україна також займається питанням впровадження медіаосвіти, так 20 травня 2010 року Постановою Президії Національної академії педагогічних наук України була затверджена Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Згідно цієї концепції, медіаосвіта розглядається як частина освітнього процесу, спрямованого на формування медіакультури в суспільстві, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою засобів масової інформації, що включає як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерні комунікації, Інтернет, мобільна телефонія) засоби масової інформації, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [2, с. 3].

Актуальність медіаосвіти в Україні зумовлена тим, що сучасне суспільство характеризується підвищенням ролі інформації та знань у житті суспільства, створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їх доступ до світових ресурсів та задоволення потреб в інформаційних продуктах і послугах [3, с. 29].

Отже, медіаосвіта це процес особистісного розвитку за допомогою матеріалів і засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування зі ЗМІ, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, навичок повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів. Історія впровадження медіаосвіти у світі розпочалася із 1973 р., після наради інформаційного сектора ЮНЕСКО а також низки наукових конференцій. Медіаосвіта набирає актуальності і в нашій країні, так у 2010 р. була прийнята Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, за якої впровадження медіаосвіти серед населення стає одним із головних завдань сучасної освіти.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Council of Europe, 2000 URL: <http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1466.html> (дата звернення: 29.11.2022).
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. Київ, 2016. 16 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд/ Київ: АУП, ЦВП, 2012. 58 с.
4. Офіційний сайт ЮНЕСКО URL: http://portal.unesco.org/en/ev.phpURL_ID=13145&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (дата звернення: 29.11.2022)

Хижняк Ігор
студент II курсу магістратури
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Науковий керівник – Миколенко Д.В., д.і.н., проф.
ХНУ імені В.Н. Каразіна

ЕКОНОМІКА ПОРТУГАЛІЇ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ДИНАМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ДИКТАТУРИ АНТОНІУ ДІ ОЛІВЕЙРИ САЛАЗАРА

Вивчення економіки та економічних систем авторитарних режимів дозволяє краще розуміти сутність та характер тих чи інших автократій, а також визначати залежність між економічною та політичною свободою. Дослідження післявоєнної економіки салазарівської Португалії дає змогу розкрити інструменти досягнення динамічного зростання економіки, а також роль цієї автократії в історії країни в цілому.

У післявоєнний період авторитарний режим Салазара намагається певним чином інтегруватися в західні міжнародні інституції і, в такий спосіб, знайти своє місце в світі. Через це економічна система Португалії зазнає суттєвих змін та трансформацій.

Салазарівський режим поступово відходить від антиконкурентної економічної політики, послаблюючи державний інтервенціонізм. Крім того, протягом 1950-х-1960-х рр. Португалія позбавляється великих протекціоністських тарифів й переходить до політики фрітредерства. Уже в 1960-му р. країна вступає до Європейської асоціації вільної торгівлі [1, р. 173]. Крім того, салазарівський режим відходить від своєї попередньої політики «фінансового суверенітету» й починає залучати кошти з міжнародних фінансових ринків, насамперед з метою пришвидшення модернізації інфраструктури. Португалія відкривається для іноземних інвесторів.

Використання чотирирічних планів розвитку (Plano de Fomento) сприяє швидкій індустріалізації країни, яка до того часу суттєво відставала за цим показником від розвинених держав Заходу. Виникнення планів розвитку не означало переходу до планової економіки, оскільки вони були усього лише своєрідними планами з інвестування. Переважна більшість інвестицій, згідно з планами розвитку, були приватними, держава здебільшого вкладала кошти в великі інфраструктурні проекти [4, р. 928]. У такий спосіб, уряд намагався залучати інвестиції в індустріальний сектор.

Важливою складовою економічного успіху Португалії в післявоєнний період було збереження невеликих економічних розмірів держави. Попри певне підвищення податкового навантаження, частка ВВП, що перерозподілялася через державний бюджет у 1960-х-першій половині 1970-х рр. складала 17-21,6% [3, р. 164]. Подібний обсяг перерозподілу є оптимальним для динамічного розвитку економіки [3, р. 187-188].

Післявоєнний період став найкращим в історії Португалії з точки зору темпів та стійкості економічного зростання. Середньорічні темпи збільшення ВВП країни

протягом третьої чверті ХХ ст. склали близько 5,5% [4, р. 936]. Кардинально змінилася структура економіки Португалії. Промисловий сектор та сфера послуг остаточно витіснили сільське господарство на другий план [2, р. 23]. У такий спосіб, відстала держава, з переважно традиційною економіки змогла здійснити перехід до повноцінного модерного суспільства. Збільшився загальний добробут населення, оскільки Португалія суттєво скоротила розрив в економічному розвитку з багатими країнами Заходу. Середньорічні темпи конвергенції тоді складали близько 1,85% [5, р. 126].

Отже, економіка Португалії зазнала суттєвих протязом третьої чверті ХХ ст. У цей період відбулася трансформація економічної системи салазарівського режиму. Відмова від жорсткого державного інтервенціонізму, перехід до політики вільної торгівлі та залучення різного роду інвестицій посприяли збільшенню темпів економічного зростання. Крім того, важливу роль в цьому процесі відіграли плани розвитку і збереження невеликих економічних розмірів держави. Середньорічні темпи зростання економіки були досить високими, через що стрімко скорочувався розрив між Португалією та розвинутими країнами Заходу.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Amaral L. The Modern Portuguese Economy in the Twentieth and Twenty-First Centuries. Lisbon: Palgrave-Macmillan, 2019. 348 p.
2. Baer W., Leite A. The Peripheral Economy, Its Performance in Isolation and with Integration: The Case of Portugal // Luso-Brazilian Review. 1992. №2. P. 1-43.
3. Gwartney J., Holcombe R., Lawson R. The Scope of Government and the Wealth of Nations // Cato Journal. 1998, Vol. 18. №2. P. 163-190.
4. Lains P. O Estado e a industrialização em Portugal // Análise Social. Vol. 29. №128. P. 923-958.
5. Lains P. The Portuguese Economy in the Twentieth Century: Growth and Structural Change // Contemporary Portugal: Politics, Society and Culture / Ed. by A. Pinto. New York: Columbia University Press, 2011. P. 119-136.

Хромова Вікторія

*аспірантка Національного університету
«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка*

Науковий керівник – Ячменіхін К.М., д.і.н., проф.

Національний університет

«Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка

АНТИРЕЛІГІЙНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ В 1920-Х РР.

У 1920-х рр. радянська система застосувала перші кроки для реорганізації, а згодом і ліквідації інституту церкви. Насамперед, обмеження стосувалися освіти та культури. Під пильний контроль Революційного трибуналу, а згодом і Державного політичного управління підпадало духовенство, діяльність якого почала обмежуватись на законодавчому рівні.

Наші висновки базуються на аналізі законодавчої бази 1920-х рр. та кримінально-слідчих справ священників Державного архіву Чернігівської області. Для досягнення мети і завдань дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження евристичний, історико-ретроспективний, історико-генетичний.

Антирелігійну кампанію у 1920-х рр. на Чернігівщині вивчали Л. Л. Бабенко, О. С. Гейда, А. В. Морозова. У роботах дослідниць міститься інформація про заходи радянської влади, спрямованих проти існування Української автокефальної церкви, а також описані окремі випадки ув'язнення представників духовенства [1, 2, 6].

По-перше, антирелігійна політика базувалася на запровадженому радянською владою «Декреті про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» (від 19 січня 1919 р.) [3], реалізація якого призвела до часткової націоналізації церковного майна. Додаткові постанови до вищевказаного декрету «Про релігійні обряди й викладання закону Божого в радянській школі» (від 4 лютого 1919 р.), «Про духовні училища та семінарії» (від 15 лютого 1919 р.) та «Про недопущення духовенства до заняття посад у школах» (від 3 березня 1919 р.) відкоренили релігію від освітнього процесу та відсторонили духовенство від викладацької діяльності у початковій та середній школах.

О. С. Гейда зазначила, що кампанія по вилученню цінностей з церков та монастирів Чернігівської єпархії призвела до непоправних втрат. Лише у м. Чернігові за два місяці роботи комісія по вилученню церковного майна з дев'яти церков, двох монастирів, шести синагог та костьолу зібрала 31 пуд 39 фунтів 75 золотників срібла, 3 фунти золота, 3 митри з дорогоцінними камінням, загалом на суму 65342 золотих рублі [2, с. 288].

Ще одним проявом атеїстичної політики слід вважати появу «Тез з антирелігійної пропаганди», схвалених пленумом ЦК КП(б)У в 1923 р. У них зазначалося, що безперервна боротьба проти релігійних забобонів сприятиме величезним зрушенням у психології широких мас щодо питань віри і культу [2, с. 288]. Прикладом антирелігійної пропаганди була стаття в газеті «Красное знамя» 1923 р. – «Священний гарем». У статті зазначено, що ігумен Аліпій у с. Свинь поблизу м. Чернігів збирав навколо себе монахинь і займався їх розбещенням. Кримінальна справа проти ігумена Аліпія була закрита у 1924 р., за відсутністю доказів, однак надруковані неправдиві факти принижували гідність самого ігумена та духовенства в цілому [4, арк. 21].

На життя духовенства вплинуло і те, що з 1920-х рр. почали масово закривати храми та монастирі. В 1919 р. у м. Чернігів був зачинений Свято-Успенський Єлецький жіночий монастир. З 1944 по 1964 р. в приміщенні монастиря розміщувалася Чернігівська філармонія. В 1934 році закрили Свято-Георгіївський жіночий монастир, який розташовувався у с. Данівка Козелецького району [7, с. 71].

За даними опрацьованих нами справ, більшість із представників духовенства, які були арештовані у 1920-х рр., були засуджені до 1 року примусових робіт за розповсюдження антирадянської агітації. Так, наприклад, священників: Василя Григоровича Бугаєвського, Олександра Васильовича Цуйманова, Амвросія Григоровича Компанець із м. Ніжин у 1922 р. засудили до 1 року примусових робіт, оскільки останні отримували від парафіян хліб і зерно під час проведення релігійних обрядів [5, с. 50-58].

Таким чином, радянська антирелігійна політика у 1920-х рр. заключалася в тому, щоб зменшити вплив релігійного аспекту у житті селян. По-перше, зачинили релігійні осередки – церкви, монастирі, перетворивши їх на місця розповсюдження радянської пропаганди, по-друге, знищувалися або вилучалися релігійні цінності,

які мали сакральне значення, як для духовенства, так і для пересічного громадянина. Використовуючи різні способи радянська влада намагалася зменшити авторитет священників у суспільстві, а також обмежила викладання релігійних дисциплін у навчальних закладах. Вважаємо, що вищевказані заходи радянської влади пов'язані не лише з пропагандою атеїзму в суспільстві, але і з активною боротьбою останніх з представниками Української автокефальної православної церкви.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бабенко Л. Л. Один епізод із життя двох полтавців до історії державно-церковних відносин в Україні на початку 1920-х років. *Історична пам'ять*. 2017. № 36. С. 87–95.
2. Гейда О. С. Знати, щоб не допустити повторення. *Краєзнавство*. 2011. № 4. С. 286–290.
3. Декрет Тимчасового робітничо-селянського уряду України «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» від 19 січня 1919 р. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 2, оп. 1, спр. 14, на 49 арк.
4. Кримінальна справа. Державний архів Чернігівської області. Ф. Р.-326, оп. 1, Т. 1, спр. 1116, на 99 арк.
5. Кримінальна справа. Державний архів Чернігівської області. Ф. Р.-4609, оп. 1, спр. 6026, на 58 арк.
6. Морозова А. В. Ігумен-ісахист Аліпій (Яковенко; 1881-1943). *Сіверянський літопис*. 2013. № 4-6. С. 110 – 114.
7. Хромова В. В. Обмеження та утиски релігійної діяльності Чернігівських монахів у 1930-х рр. *Juvenia studia*. 2020. № 10. С. 71–73.

Цікава Олена

студентка I курсу ОР «Магістр» спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Жуков О.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПОЛІТИКА США ЩОДО ЦИНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У 1898-1900 РР.

Процес проникнення західних країн до Далекосхідного регіону почався у XVI ст. Майже всі ключові країни регіону опинилися в центрі уваги комерційних кіл, проте найбільший інтерес викликав Китай. У цей період купці з таких країн, як Португалія, Голландія, Іспанія та Великобританія робили спроби організувати торгівлю діяльність на території, спочатку Мінської (1368- 1644), а згодом і Цинської імперії (1644-1911). Перша європейська колонія в Китаї була заснована португальцями в Макао ще у 1557 році.

З розвитком нелегальної торгівлі опіумом на східному узбережжі Китаю, починаючи з 20-х рр. XIX ст., до неї починають залучатися і американські комерсанти, що привозили наркотичне зілля з Туреччини. Вже в 1819 р. Загальний експорт американських товарів в Піднебесну, а також до Вест-Індії склала близько 12000 тис. Доларів, що дозволило США зайняти друге місце в зовнішній торгівлі Китаю і зосередити в своїх руках $\frac{1}{4}$ всього китайського товарообігу.

Швидке економічне зростання США, в тому числі й конкуренція торгового флоту, викликали у свою чергу занепокоєння уряду. Британські правлячі кола прагнули захопити морські бази на шляху до Східної Азії, а зростання потенціалу Сполучених Штатів могло завалити успішному розвитку їх зовнішньої політики. Тому не дивно, що вже на початку 50-х рр. XIX ст. Британський уряд розпочав підготовку до нової війни з Імперією Цин. Намагаючись, таким чином, зберегти та закріпити своє домінуюче положення.

За часів другої «опіумної» війни (1857-1859 рр.) між Цинською імперією та Великобританією, активність США на Далекому Сході та в Південно – Східній Азії

ще більше посилилася. У 1857 р. Американський комісар П. Паркер, відправлений до Китаю, радив уряду прийняти французьку пропозицію щодо спільних дій проти Піднебесної імперії.

Американці, починаючи з 50-х рр. ХІХ ст., робили неодноразові спроби захопити острів у Тихому океані для створення там військово-морської бази та торгівельної факторії. Серед можливих варіантів розглядався острів Тайвань. Так, американський дипломат П. Паркер, який став в 1850 році консулом США в Імперії Цин, пропонував анексувати Тайвань, як противагу британським базам в Сінгапурі і Гонконзі.

Вже наприкінці 40-х рр. ХІХ ст. Американці приступили до реалізації своїх намірів щодо Тайваню. На острів було направлено кілька експедицій. Там було зібрано та надіслано до США зразки тайванського вугілля. Одночасно д. Девіс, американський комісіонер у Піднебесній, поставив перед пекінським урядом питання про право його здобичі. Проте імператор відмовив американцям.

Але уряд США не збентежила невдача. Нова спроба захоплення Тайваню була зроблена в 1854 р в ході експедиції командора Метью Перрі, який ще перед початком експедиції включив маршрут експедиції острови Тайвань Рюкю, Бонін і Окінава.

Після ж того, як в листопаді 1856 р. до тайванської протоки увійшли американські військові кораблі, Великобританія спробувала зупинити їх силою. Ослаблена численними війнами в Європі і Азії, Великобританія не могла дозволити собі вступати в конфлікт з США. Спроба захопити острів біля китайських берегів і тим самим потіснити свого найближчого конкурента Великобританію виявився невдалим. У цих умовах, американські правлячі кола взялися за розвиток транспортних комунікацій в Тихому океані. Врешті-решт, 28 липня 1868 р. США підписали з Цинської імперією договір, за ім'ям американського Берлінгейма. У той же час договір передбачав відміну цинським урядом обмежень еміграції своїх громадян до США, які на той час були зацікавлені в надходженні дешевої робочої сили

Слід зазначити, що загострення американо-китайських відносин істотно заважало здійсненню зовнішньополітичних планів Сполучених Штатів Америки. Це було пов'язано з антикитайською політикою американського уряду та, як наслідок, з відмовою пекінського уряду підтримати американські торгові кола в їх планах проникнення на Тайвань. В цих умовах правлячі кола Сполучених Штатів розглядали тепер Піднебесну як державу, що знаходилася під переважаючим впливом Великобританії та мали намір використати у власних інтересах японську агресію відносно Кореї.

Слід відзначити, що активізації далекосхідної політики США в період, що розглядається, сприяв і той факт, що наприкінці 70 – на початку 80-х рр. Обсяг торгівлі західних держав з Імперією Цин помітно збільшився, що в свою чергу підвищило зацікавленість в перегляді договорів та сприяло реалізації зовнішньополітичних планів Сполучених Штатів. Так, протягом 1870-1880 рр. Експорт США збільшився з 393 до 836 млн. дол., а імпорту – з 436 до 533 млн. дол. Бурхливий процес індустріалізації, засвоєння та експлуатація західного простору та залізничне будівництво всередині країни в 70-х роках створювали передумови

посилення експансії. Важливу роль зіграли й заклики преси до розгортання торгівлі з Піднебесною, що особливо посилювалися за часів криз та депресій, коли правлячі та промислові кола шукали виходу з внутрішніх труднощів шляхом розширення зовнішніх ринків

Однією зі спроб проникнути на китайський ринок економічним шляхом, що так й не увінчалася успіхом була спроба американських підприємців укласти з Цинською імперією контракти на будівництво залізниць.

в 90-х рр. XIX ст. В американських правлячих колах формувалося розуміння того, що для ефективного проникнення до Імперії Цин необхідна нова зовнішньополітична стратегія, що з одного боку забезпечить реалізацію комерційних інтересів, і в той же час не призведе до конфлікту з іншими державами.

У вересні 1898 р., у зв'язку з посиленням позицій США на Далекому Сході, що сталося внаслідок захоплення Філіппін, вони розраховували на британську допомогу в процесі торгівельної експансії до Імперії Цин. Разом з тим, відносини між двома державами в 1898-1900 рр. Становили собою не що інше, як ситуативний союз, головною метою якого було витіснення з Далекосхідного регіону спільного конкурента – Російської імперії.

Протягом XIX ст. Сутність політики великих держав на Далекому Сході полягала у захопленні зон впливу та активній експансії. Але, прийнявши доктрину «відкритих дверей», вони були змушені хоча б формально притримуватись принципів, на основі яких вона була сформульована: збереження цілісності Китаю та «справедлива торгівля». Саме тому всі наступні договори (англо-німецька угода 1900 р., англо-японський договір 1902 р.) були складені так, щоб закамуювати справжні цілі за риторикою про гуманістичні та месіанські ідеали. У той же час, всі спроби окремих держав, зокрема Росії, повернутися до старих принципів, розглядалися як не цивілізовані та наштотувались на колективний супротив з боку Великобританії, США та Японії.

Політика США на Далекому Сході у XIX ст. Розвивалася досить нерівномірно. Періоди конкуренції та конфронтації з європейськими країнами змінювалися ситуативними союзами.

Чень Сяо

*студент II курсу ОР «Магістр» спеціальності Філософія
Науковий керівник – Снегірьов І.О., к.і.н., доцент
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПОТЕНЦІАЛ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ НАУКИ В ОСМИСЛЕННІ СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМ

Історія філософської думки повна спроб знайти, описати і втілити в життя соціальні моделі альтернативного характеру, пояснюючі зміни в соціальному житті. Перед філософами стоїть непросте питання, що вимагає відповіді: куди рухається людське суспільство, звідки ми прийшли, в якому напрямі розвиваємося, чи є у історії мета і вищий сенс?

Тривалий час при аналізі еволюції соціуму домінував редукціоністсько-аналітичний підхід класичної науки, що певною мірою, ігнорував особу, випадок, нестабільність, самоорганізацію. Наука цього часу оперувала простими системами: системами з поведінкою, що періодично повторюється, мають оборотний характер, приділяючи основну увагу стійкості, порядку, однорідності, рівновазі – тим параметрам, які характеризують замкнуті системи і лінійні співвідношення. Закони механіки екстраполювалися як на неживу, так і на живу природу. Цей феномен мав місце і в суспільному житті. У такому розумінні особа втрачає сенс свого існування, перетворюючись на «гвинтик» «соціальної машини», а результат тієї або іншої дії на соціальні системи легко передбачуваний, якщо знати які первинні умови були задані.

Соціальні закони, викликані до життя класичною наукою описують явища, властиві суспільству в періоди еволюційного розвитку, відмінною рисою яких є жорсткий зв'язок між причиною і наслідком, а також лінійні характеристики. Таке осмислення соціальної реальності є одностороннім і не зачіпає революційних, катастрофічних змін в історичному процесі. У ці періоди відбувається зміщення акцентів з організації на самоорганізацію, з лінійності на нелінійність, з оборотності на безповоротність, з детермінізму на стохастичність. Особа вже не розчинена в потоці суспільного життя. Вона тепер здатна впливати на макросоціальні процеси. Сучасне постіндустріальне суспільство з його складною структурою має відкритий характер, і вкрай неоднорідну внутрішню структуру, що приводить соціум в нерівноважний стан, тоді як класична наука, заснована на ньютонівській механіці залишала цю сферу на периферії своїх досліджень, приділяючи основну увагу рівновазі.

З урахуванням сказаного, колишні теорії суспільного розвитку, напрацьовані в класичній науковій традиції необхідно трансформувати, принаймні, в двох аспектах. По-перше, слід відмовитися від ідеї довготривалої детермінації в історичному процесі і не зводити в абсолют історичну неминучість, закономірність; по-друге, необхідно переосмислити принцип лінійного розвитку соціальних систем і історичного процесу взагалі. Усе це безпосереднім чином пов'язано з соціальним замовленням суспільства на нову наукову картину світу, нові адекватніші і дієвіші практичні моделі суспільного розвитку. Виникає необхідність в напрацюванні нових теоретичних і методологічних способів осмислення соціуму, які дозволили б розкрити суть не лише рівноважних періодів його розвитку, але і торкнулися б біфуркаційних фаз, в стані яких знаходиться людство в ХХІ столітті.

У зв'язку з цим дослідження соціальних систем через призму постнекласичної науки, методологічний і теоретичний потенціал якої дозволяє більш глибоко і усебічно осмислити цілісність і складність такого феномену як сучасне суспільство, а також діалектичну єдність рівноважних і нерівноважних процесів, в історичному процесі є, на нашу думку, досить перспективним і плідним.

В зв'язку з цим особливе значення придбаває використання еволюційно-синергетичних моделей соціальних процесів, основу яких складає діалектика організації і самоорганізації. Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю формування такої методології дослідження соціальних

законів, у рамках якої б ця проблема знайшла своє більш повне і адекватніше відображення.

Чень Сяо

студент II курсу ОР «Магістр» спеціальності Філософія

Науковий керівник – Снегірьов І.О., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ОСНОВНІ ПАТЕРНИ ТА ПРИНЦИПИ КЛАСИЧНОЇ НАУКИ ТА СВІТОГЛЯДУ

1. Науку цікавить загальне, таке, що повторюється. Випадковість не береться до уваги. Вона сприймається як щось другорядне, як симптом недостатнього знання про той або інший процес. А оскільки особа в соціальному контексті є носієм випадку, отже, заперечується і вплив особи на макросоціальні процеси.

2. Основні положення науки повинні мати риси точного, математично вираженого знання, що спричиняє за собою домінування кількісних і експериментальних підходів. Передусім, це проявляється в поясненні цілого як суми частин.

3. Нерівноважність і нестійкість – явища негативні, спричиняючі за собою руйнівні наслідки з чого з'являється висновок, що наука повинна прагнути відкривати закони стійкого і рівноважного розвитку систем різної природи, у тому числі і суспільства. Звідси – абсолютизація причинно-наслідкових зв'язків, порушення яких трактувалося як щось другорядне, що виходить за рамки наукових досліджень.

4. Процеси, що відбуваються, зворотні в часі. Попередня їх доля, як і подальший розвиток, передбачувані на необмежено великі проміжки часу.

5. Розвиток систем носить лінійний характер і описується як поступальний, без альтернатив. Якщо ж відхилення від лінійної моделі і спостерігаються, то вони поглинаються магістральним потоком подій. У цьому контексті виникають лінійні моделі управління системами, які описуються за схемою: дія, що управляє, – результат.

6. З жорсткого детермінізму класичної механіки витікає можливість прогнозу в розвитку систем на тривалий час, а, отже, системам можна нав'язувати шляхи їх розвитку.

Ми перерахували основні риси класичної науки, але як відбилися ці патерни мислення на осмисленні соціуму в контексті історичного процесу? Які основні постулати класичної моделі в її проектуванні на суспільство і філософію історії?

- *постулат раціональності*: у світі панує розумний початок (при цьому не має значення, як цей постулат трактується у рамках того або іншого підходу: чи даний розумний початок від Бога, чи розлитий він у бутті як його підоснова або є природною властивістю людини);

- *постулат прогресивного розвитку*: завдяки розумному початку і внутрішній активності людина здатна до безмежного індивідуального і соціального прогресу,

забезпечуючи тим самим постійне вдосконалення усіх суспільних відносин і інститутів;

- *постулат антропоцентризму*: за своєю природою людина не лише постійно прогресуюча розумна істота, але і є вершиною творіння, вінцем природи, виступає носієм свободи і осередком духовності.

Чертенко Олег

студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач*

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОГО ТОТАЛІТАРИЗМУ

За минулі роки ситуація в Україні змінилася кардинально. Ці зміни знайшли відображення у художній культурі нової України. Замість тотального державного контролю культури за радянських часів виникла ситуація практичного самоусунення (крім фінансового) та невтручання держави у внутрішні справи культури. Жорсткі межі допустимої творчої свободи змінилися, як зазначив Віталій Коротич «веселою істерією вільнодумства». На зміну творам, що базувались на канонах соціалістичного реалізму, прийшло мистецтво, створене на ідейно-художніх принципах модернізму і постмодернізму. Питання про історичну спадковість та долю української радянської літератури у пострадянському суспільстві має сьогодні не тільки наукову, а й соціокультурну значущість.

Українська художня культура радянських часів представляє собою складне й суперечливе, але єдине ціле, основу якого складає базова для всіх елементів культури система ідейно-художніх принципів, що еволюціонує разом із суспільством. Розглядаючи проблему свободи творчості в умовах радянського тоталітаризму, необхідно, перш за все, подолати помилкову точку зору про те, що в цей час свобода була повністю відсутня. Це абсолютно неправильно. І справа навіть не в тому, що в суспільстві були художники-нонконформісти, яких система не помічала, забороняла або витісняла на периферію, а в тому, що незалежною була і творчість художників, які цій системі вірно служили. Але ця свобода була обмежена законами і нормами функціонування системи. Слід розмежовувати зовнішню і внутрішню свободу митця.

Зовнішня свобода – це обмеження творчості з боку партії і держави, виражені в різних заборонах і приписах, в яких письменникам давалися вказівки, роз'яснення офіційних вимог, партійних установок тощо. Реалізація цих зовнішніх обмежень підтримувалася за допомогою зовнішнього насильства, яке проводилося через механізми терору, репресій, психологічного тиску, цензури. Внутрішня свобода пов'язана з особистісним перетворенням ідеологічних і художніх приписів на внутрішні переконання художника, що здійснювалося через посередництво психологічних механізмів. У своїх офіційних деклараціях влада урочисто проголошувала, що «немає такої країни в світі, де б творча діяльність людини мала

стілки простору», що «українська радянська держава заохочує творче змагання майстрів мистецтва», що «тільки в змаганні різних творчих напрямків розкривається багатство стилю соцреалізму». Але водночас влада окреслювала межі творчої свободи.

Так, радянський письменник повинен бути «послідовним пропагандистом і виразником політики партії та уряду». Він був «абсолютно новим типом художника слова; це тип художника-громадянина, бійця передової лінії ідеологічного фронту, активного будівельника комуністичного суспільства». Його творчість пройнята свободою тільки в тому випадку, якщо для нього «характерні глибока життєвість, бадьорість, тверда впевненість у майбутньому». У таких міркуваннях було відсутнє розуміння того, що письменник сам є частиною народу, що без нього, як казав Андрій Платонов, «народ не повний».

Стверджуючи й офіційно декларуючи свободу творчості, влада цю свободу свідомо обмежувала. Владу дратувало не тільки те, що дозволив сказати собі митець, виходячи за окреслені межі, а й сам факт вільнодумства, так як поняття «свобода» у відношенні до художньої творчості часто сприймалось як синонім «анархії», «потурання», «недогляду», «пустощів», «свавілля», «індивідуалізму». Тому поняття «свобода» завжди було пристебнуто до поняття «необхідність», яке в художній творчості виступало у вигляді принципу «партійність», як принципу світогляду, заснованого на знанні «об'єктивних законів розвитку суспільства». Принцип партійності як раз і окреслював межі художньої свободи. Заборони та обмеження поширювалися буквально на всі складові художньої творчості: задум, вибір теми і сюжету, художній метод (єдино допустимим був соціалістичний реалізм), художні засоби, ідейна інтерпретація теми, соціальна орієнтація твору тощо. І як з цього приводу згодом іронізував відомий скульптор Ернест Неізнаний, «свобода творчості» в живопису, наприклад, виражалася в тому, що в одного художника тінь могла бути коричневою, а в іншого – фіолетовою.

Тоталітарна система обмежувала не тільки зовнішню, а й внутрішню свободу за допомогою механізмів психологічного насильства над творчою особистістю. Більшість українських радянських письменників були дітьми свого часу – суспільства, що будує соціалізм, впевнені, що «наш паровоз» зупиниться тільки в «комунізмі». Це була суб'єктивно щира віра, яка визначала їх світогляд і поведінку. Можна виділити певні варіанти свободи вибору в творчості, що пропонувала митцям суспільно-політична ситуація в УРСР: абсолютно щира ідентифікація себе з системою, що виключала практично будь-яку її критику, незважаючи на всі суперечності її розвитку; зовнішнє слідування прийнятим «правилами» гри, поєднане з внутрішнім невір'ям; неприйняття (аж до абсолютного) системи в цілому, виражене або в наявній або завуальованій формі.

Здавалося б, налагоджений механізм партійно-державної цензури мав виключити появу «шкідливих» творів. Однак розвиток літератури, так само як і розвиток життя, мав свою логіку, придушити яку повністю було неможливо. Тому навіть у найбільш несприятливі часи багатьом літераторам вдавалося виходити за встановлені «верхами» кордони дозволеності та створювати твори, яких рано чи пізно зажадає суспільств. Звичайно, були і ті митці, котрі не хотіли грати за запропонованими «правилами». Вони ігнорували «соціальне замовлення», самі

шукали тематику своїх творів, головних героїв, не поділяли загального оптимізму і героїки, не показували те, що «мало бути завтра замість сьогоднішньої сірої буденності», не викорінювали «пережитків» у свідомості людей, не займалися «ідейною переробкою» «старих» людей на «нових», не присягалися на вірність уряду з кожного приводу і без приводу.

Твори, створені такими авторами, називали «антирадянськими», «контрреволюційними». На митця спрямовувались гоніння, репресії, наклепи. Такі твори заборонялись, вилучались і, таким чином, виключались із сфери актуальної культури. Та й художня правда творів соцреалізму була подвійною. З одного боку це була правда романтичних творів, що ідеалізували дійсність, з іншого – правда справжнього реалізму, який містився не тільки у творах письменників, офіційно невизнаних або замовчуваних, а й у літературі для радянського часу хрестоматійної. У результаті в радянській культурі було створено художню літературу, продуктом якої стали.

Нвори, що увійшли до золотого фонду української класики не тільки всупереч, а й завдяки існуючій політичній системі. Висновок. Таким чином, ми спробували довести помилковість розповсюджені серед літературознавців думки про відсутність та поверховість творчої свободи в радянській культурі. Тоталітарна система виявилася нездатною повністю окреслити межами догматично інтерпретованих канонів соціалістичного реалізму творче мислення талановитих українських письменників. Незважаючи на цензурні та політичні заборони тоталітарного режиму, межі творчої свободи постійно розширювалися ще й завдяки громадянській і соціальній активності самої художньої інтелігенції, що знайшло своє відображення не тільки в непідцензурній, але й в офіційній українській радянській літературі

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. Київ : Дух і літера, 2002. 539 с.
2. Культурологія: теорія та історія культури : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 368 с.
3. Лаврінченко Ю. А. Розстріляне відродження. Антологія 1917–1933. Київ : Смолоскип, 2007. 976 с.
4. Цвілюк С. А. Трагедія нескореної нації : монографія. Одеса : Астропринт, 2008. 264 с.

Шалімов Максим

студент IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

Науковий керівник – Снегірьов І.О., к.і.н., доцент

СумДПУ імені А.С.Макаренка

ВІДМІННОСТІ КЛАСИЧНОГО ТА СУЧАСНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ

Оцінюючи в цілому концептуальний масив ліберального дискурсу, прийнято виділяти два етапи в генезі ліберальної проблематики: класичний лібералізм (XVII – XIX ст.) та сучасний лібералізм (кінець XIX – початок XXI ст.). Класичний лібералізм акцентував увагу на проблематиці політичних та економічних свобод індивіда. Своєрідність його ідей зумовлена Європейською та Північно-Американською інтерпретаціями лібералізму. Якщо в Європі спостерігалось виокремлення англосаксонської та континентальноєвропейської ліберальних

традицій, то в США роздвоєння ліберальної проблематики проявилось у виникненні «помірного» та «демократичного» варіантів лібералізму.

На рубежі XIX – XX століть спостерігається перетворення класичного лібералізму в сучасний за такими напрямками: соціалізація (посилення уваги до соціальної сфери); демократизація (введення всезагального виборчого права); етатизація (посилення ролі держави в економіці); націоналізація (відмова від космополітизму); модернізація (концептуальне оновлення базових принципів лібералізму). Із зазначених напрямів перетворень найбільш активно окреслювалися тенденції соціалізації, які врешті привели до концептуального оформлення сучасного лібералізму. Трансформація ліберальної проблематики, яка відбулася наприкінці XIX – на початку XX століть, означається в різних джерелах порізно: і «соціальний лібералізм», і «ліберал-реформізм», і «неолібералізм». Понятійне ототожнення двох останніх термінів пов'язане з тим, що «ліберал-реформізм» виникнув в Америці і саме там його часто називають «неолібералізмом». Утім, значно частіше спостерігається ототожнення термінів «соціальний лібералізм» та «лібералреформізм», які вживають як синонімічні. Стосовно ж уживання терміна «неолібералізм» зазначимо, що ним більш прийнято означувати окремий етап сучасного лібералізму, який оформився ближче до середини XX ст.

Центральною проблемою сучасного лібералізму стало питання соціальних гарантій прав та свобод індивіда. Цьому, не в останню чергу, сприяла популярність марксизму, в рамках якого була розвинута концепція соціальної солідарності. Крім того, на необхідності соціальних заходів акцентувалася увага ще в теоретичних напрацюваннях І. Канта, Дж. Ст. Мілля, Г. Спенсера та ін., які розробляли окремі питання проблематики ліберального реформізму. Зупинимося на виокремленні основних відмінностей між класичним та сучасним лібералізмом.

Свобода. У класичному лібералізмі проголошувався культ свободи особистості, основу якого сформовано базовими принципами: самоцінність індивіда, його відповідальність не лише перед суспільством, але й перед собою, право на самореалізацію кожного, вільний розвиток та самоствердження.

Основна відмінність між проблематикою класичного та сучасного лібералізму стосується розуміння категорії свободи. Для класичного лібералізму була притаманною традиція осмислення свободи в негативному контексті, коли вважалося, що свобода необхідна індивіду для позбавлення від певних обмежень, щоб людина могла робити те, що їй заманеться. У сучасному лібералізмі з'являється концепція позитивної свободи, свободи для саморозвитку, для розширення спектра власних можливостей. Позитивна свобода означає владу людини над собою, над своїми бажаннями, послідовну реалізацію власних дій.

Своєрідної специфіки набула експлікація свободи в дискурсі неолібералізму. Пріоритетності набуло соціальне тлумачення свободи, згідно з яким вельми суттєвою стала вважатися належність індивіда до суспільства. Неоліберальна експлікація свободи означала «не відсутність обмежень, а здатність чи можливість людини – причому, на рівні з іншими – зробити для себе і суспільства дещо корисне»

Індивідуалізм. Відправною точкою для всього лібералізму є наявність індивідуальності, тобто цінність окремої особистості, її унікальності. У цьому

контексті необхідно враховувати, що саме завдяки християнству проблема унікальності окремого індивіда стала ключовою не лише для лібералізму, але й для інших сфер суспільного життя. Адже примат індивіда над соціальною групою знаходить свою легітимність ще в євангелічному індивідуалізмі.

В осмисленні проблематики індивідуалізму для класичного лібералізму була притаманною певна спрямованість на крайній індивідуалізм, що межує з егоїзмом. У дискурсі сучасного лібералізму, який відкинув орієнтацію на крайній індивідуалізм, концепція індивідуалізму була доповнена, з одного боку, теорією груп інтересів, а з іншого – концепцією комунітаризму.

Плюралізм. Концепція плюралізму стала своєрідним містком між класичним та сучасним лібералізмом, набувши актуальності саме для дискурсу сучасного лібералізму. Адже вперше сучасний лібералізм дістав бойове хрещення, продемонструвавши свої можливості у релігійній площині, коли став на шлях обмеження впливу релігійної політики держави, формулою якої була теза «одна держава – одна релігія». Натомість, лібералами була підтримана теза «одна держава – багато релігій», що продемонструвало орієнтацію сучасного лібералізму на плюралістичний світогляд. Згодом аналогічної підтримки набула і сфера підприємництва. Згідно з концепцією плюралізму у суспільстві є багато джерел влади (в тому числі й уряд), які готові здійснювати контроль над громадянами. Саме тому в сучасному лібералізмі змістилися акценти із проблеми обмеження влади держави (на чому базується кредо «laissez faire») на проблему забезпечення динамічної рівноваги між різними центрами влади, що, в свою чергу, актуалізувало ідею консенсусу. Паралельно набула популярності концепція відкритого суспільства, яке засноване на плюралізмі.

Конкуренція. Ідея конкуренції органічно доповнила ідею плюралізму. Якщо для класичного лібералізму була актуальною ідея жорсткої конкуренції, згідно з якою виживає сильніший, то у сучасному лібералізмі ця ідея була суттєво пом'якшена. Як зазначав Ф. А. фон Хайек, у політичному контексті «конкуренція – процес доказу правоти меншості, коли більшість схиляється до дій, яких спочатку не бажала». Стало вважатися, що існування суспільства зумовлюється механізмами співпраці та взаємодопомоги між членами суспільства. Врешті, ідею жорсткої конкуренції витіснила ідея співробітництва.

Політична участь. Політична філософія класичного лібералізму, витоки якої можна виявити у філософії стоїків та пізніх схоластів, була насамперед моральною доктриною, стверджуючи, що раціональність та добродійність притаманні людині на сутнісному рівні. Втім, вважалося, що це стосується не всіх людей, а лише кращих з поміж них (більш освічених, розумних тощо). Виходячи з таких міркувань, у класичному лібералізмі була поширеною думка, що тільки найкращі з поміж індивідів мають право щось вимагати від політичної влади та висловлювати сумніви стосовно її діяльності. Сучасні ліберали суттєво розширили це коло «найкращих» осіб. Актуальним стало визнання необхідності участі в політичному процесі всіх громадян, незалежно від їх соціальної належності.

Таким чином, якщо в класичному лібералізмі вважалося, що держава існує задля захисту природних прав індивіда, то сучасний лібералізм суттєво розширив це розуміння. У політичному контексті лібералізм виступає за втілення зразків

ліберальної демократії, ведучи боротьбу проти всіляких форм авторитаризму. В економічному контексті увага лібералізму акцентована на інституті приватної власності та обмеженні впливу держави (особливо стосовно ринку). Культурний вимір ліберальної проблематики зосереджено на особистих свободах індивіда та широкій палітрі вибору стилів життя (від манери поведінки та одягу – до пріоритетної власної картини світу та релігійних поглядів). У соціальному контексті ліберальні практики сфокусовані найчастіше на проблемі рівності умов.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Берлін І. Чотири есе про свободу / Ісая Берлін; [пер. з англ. О. Коваленка]. К.: Основи, 1994. 272 с.
2. Звеспер Дж. Лібералізм : Джон Звеспер Енциклопедія політичної думки; [пер. з англ. Н. Лисюк, С. Альошкіної, І. Підлуської / редколег.: К. Сігов, В. Скуратівський, Л. Фінберг]. К.: Дух і Літера, 2000. С. 203–207.
3. Лок Дж. Два трактати про врядування / Джон Лок; [пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець]. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 265 с.

Шарун Валентин

студент III курсу спеціальності Середня освіта (Історія)

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ПРИДНІСТРОВ'Я ТА ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ ПРОЦЕСИ В НЬОМУ

«Придністровська Молдавська Республіка» або Придністров'я – Про його існування більшість українців згадали (а дехто почув вперше) не так давно, після повномасштабного російського вторгнення. І більшість сприйняли як своєрідну «порохову бочку», яка так і загрожує в потрібний (чи непотрібний час) вибухнути, порушивши при цьому мир та спокій в Одеській та Вінницькій областях.

Провокації, які відбувалися на території Придністров'я, посилили впевненість пересічних українців у тому, що Росія «натисла на кнопку» і процес детонації запущено. Але все далеко не так просто, як здавалося б на перший погляд...

Щоб до кінця розібратися у темі Придністров'я, крім поверхневої тези «керується з Москви», потрібно копнути дещо глибше і зрозуміти багато процесів, які роками відбувалися та відбуваються у ПМР. Що це за держава, які процеси в ній відбуваються та наскільки налаштовані її громадяни вступати у війну з Україною?

Незалежність «Придністровської Молдавської Республіки» було оголошено 25 серпня 1991 року, після чого почалися збройні сутички між молдовськими військами та сепаратистами, яких підтримувала російська влада.

Справа в тому, що на початку 1990-х років серед політичної еліти Молдови були досить поширені прорумунські настрої з ідеєю об'єднання Румунії та Молдови в єдину державу. Натомість в придністровському регіоні, який етнічно здебільшого складається з українців та росіян (молдавани в меншості), такі ідеї не отримали великої підтримки. У 1992 році придністровський політикум бачив економічний інтерес у співпраці з рф. Як наслідок, конфлікт, ідеологічно посилений ще й етнічно-мовним протистоянням призвів до доволі серйозних воєнних дій.

На користь ПМР зіграла наявність на її території потужної та гарно оснащеної як на той час 14-ї російської армії. Закінчилося все, як відомо, перемогою

сепаратистів та утворенням транскордонної квазідержави, фактично керованої із Москви. Російська федерація офіційно суверенітету ПМР не визнає, проте неофіційно всіляко підтримує.

«Придністровська Молдавська Республіка» – це своєрідний острівець законсервованого Радянського Союзу у центрі Європи. Всі 30 років там велася активна «ностальгічна» пропаганда, а у 2006 році проведений референдум показав бажання 97,2% виборців приєднатися до Росії.

До речі, у ПМР три офіційні мови – російська, молдавська (її кириличний варіант) та українська. Деякий час навіть доволі активно обговорювалася тема про приєднання невизнаної республіки до України. Перший і «найдовший», який займав пост 20 років президент ПМР Ігор Смірнов у своїх останніх на посаді інтерв'ю висловлював припущення й надії, що республіка приєднається до України. Власне, за своє правління саме він зробив українську однією з офіційних мов, відкривав українські школи, створив кафедру української мови у місцевому університеті та ставив чимало пам'ятників українським діячам, у тому числі й Івану Мазепі.

Геополітичні розклади стосовно ПМР зазнали змін у 2014 році, після Революції Гідності в Україні. У березні 14-го верховна рада невизнаної республіки звернулася до Держдуми Росії з проханням розробити закон, який би дозволив прийняти їх до складу РФ, а в 2016-му зі сторони ПМР розпочалася підготовка до входження в Росію. У 2017 році тодішній проросійський президент Молдови Ігор Додон зробив сенсаційну заяву про те, що ПМР може стати частиною України, що можна було вважати сигналом зі сторони РФ про обмін територією Придністров'я на Крим.

Таким чином, як можете зрозуміти з вищенаведеної інформації, у вигляді «Придністровської Молдавської Республіки» Україна та Молдова має своєрідну скалку в боці, яка ніби й особливих прикрощів не завдає, але час від часу дається в знаки. Ну а Росія, звісно ж, 30 років мала своєрідний важель впливу на ці дві держави за допомогою своєї квазі-держави.

Так і було донедавна, фактично до 24 лютого цього року, допоки після перших, неочікуваних для Росії (а може, й для всього світу) серйозних перемог України геополітичні акценти не почали зміщуватися. 15 березня цього року Парламентська Асамблея Ради Європи приймає фінальну версію документа «Наслідки агресії Росії проти України», в якому, у п'ятому пункті, фактично називає ПМР «територією Молдови, окупованою Росією». А далі починається найцікавіше – новий виток геополітичних процесів...

Як я зазначила на початку статті, після 24 лютого геополітичні акценти почали зміщуватися. Зачепили ці процеси й «Придністровську Молдавську Республіку», до того ж, добряче так зачепили. Перше питання, яке хвилювало більшість у контексті сусідства з ПМР - як місцеві мешканці відреагували на повномасштабну російсько-українську війну.

«На мій погляд трохи більше половини населення або однозначно підтримує, або швидше підтримує «спецоперацію» Росії, – зазначає Микола Кузьмін. – Ця підтримка обумовлена радше традиційним проросійським вектором Придністров'я та високим ступенем інтегрованості в російське інформаційне поле.

Половину, що залишилася, я б поділив приблизно навпіл: ті, хто не розуміє, що відбувається і ті, хто не підтримує дії Росії (виступаючи за мир або на підтримку України)».

Геннадій Чорба ж говорив:

«У Придністров'ї працюють основні п'ять каналів, з яких два російські, два придністровські та один молдовський. Російська пропаганда, яка роками цілеспрямовано ведеться, залишає свій слід у значної частини населення. Тому думки розділилися кардинально протилежно. Але за більше як два місяці після масштабного вторгнення до людей вже дійшла правдива інформація, яка посіяла сумніви. У багатьох перелом свідомості стався після потоплення крейсера «Москва».

Звісно ж, війна суттєво вплинула й на економіку невизнаної республіки. По-перше, через зупинку роботи одеського порту та посилення охорони кордону за роки звичні канали контрабанди перекрилися. Сьогодні Молдова повністю контролює увесь імпорту та експорту товарів з ПМР, товар обкладений подвійними податками, що робить його неконкурентоздатним. Таким чином імпортозаміщення зводиться на нуль, відповідно бюджету наповнюватися нема з чого.

По-друге, російський газ. Днями Майя Санду нарешті зробила заяву про те, що Молдова не настільки залежна від російських енергоносіїв і їхня держава приєдналася до санкцій проти Росії. Таким чином два наріжних камені придністровської економіки тріснули просто на наших очах...

Багато проблем й від невизнаності – документи про освіту, будь-які офіційні документи необхідно підтверджувати у Молдові. Втома у людей сильна – 30 років життя у гетто накладають свій відбиток. Окрім того, люди мають побоювання, що Україна довго терпіти не буде потенційну загрозу у себе за спиною. Придністровці налаштовані на реінтеграцію».

Підсумовуючи, з упевненістю можна сказати, що за останні місяці геополітичний центр вирішення питання по ПМР перемістився із Москви у Кишинів та Київ. Події зараз розвиваються дуже стрімко, що буде далі, покаже лише час, але однозначно на нас чекають дуже цікаві геополітичні процеси та зміни.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Феномен Придністров'я – Тирасполь, 2000. 288 с.
2. Матвеев Р. ОБСЕ и приднестровское урегулирование // Материк. Информационно-аналитический портал постсоветского пространства. 08.01. 2006.
3. Начнется ли новый этап приднестровского урегулирования? Молдова за неделю. // ИА REGNUM <http://www.rambler.ru/> 26.01. 2004.
4. Феномен Придністров'я – Тирасполь, 2000. 288 с.
5. Молдова. Политические реалии и парламентские выборы. Кишинэу, 1998. 170 с.

Шеренок Ірина

студентка IV курсу спеціальності Середня освіта (Історія)
Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка

РОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИНЦЕСИ ДІАНИ ЯК СПАДКОЄМИЦІ БРИТАНСЬКОГО ТРОНУ НА ЗАГАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

29 липня 1981 р. у соборі Святого Павла в Лондоні леді Діана Спенсер вийшла заміж за старшого сина королеви Єлизавети Чарльза, принца Уельського. Одразу ж після весілля принцеса Уельська почала «працювати на корону», тобто брати участь у виконанні офіційних обов'язків королівської родини. Діана здійснювала різні візити, дипломатичні тури до різних країн, займалася благодійністю, була покровителькою безлічі благодійних організацій. За її добре серце, відкритість, небайдуже ставлення до простих людей та, звичайно ж, її вчинки, за нею закріпилося звання «королева людських сердець». По сьогоднішній день британці з теплом згадують про принцесу Діану. Це свідчить, що її громадська діяльність мала великий вплив на становище британського народу та Великобританії наприкінці ХХ ст.

Її першим туром з принцом Уельським був триденний візит до Уельсу в жовтні 1981 р. [2]. Вже в листопаді вона вперше відвідала державне відкриття парламенту. Як принцеса Уельська, дружина наслідника британського престолу принца Уельського, Діана здійснювала й закордонні дипломатичні візити. Перший її офіційний закордонний візит відбувся у вересні 1982 р. Тоді вона, представляючи королеву Великобританії Єлизавету II, поїхала на похорони принцеси Монако Грейс Патрісії Келлі. У 1983 р. Діана вона супроводжувала принца Уельського в турі Австралією та Новою Зеландією. Варто зазначити, що поїздка була успішною. Пара зібрала величезну кількість людей і саме після цього туру Діана отримала «народний» титул королеви людських сердець.

Перший сольний закордонний тур принцеси відбувся в лютому 1984 року, коли вона поїхала до Норвегії, щоб відвідати виставу «Кармен» Лондонського Сіті Балету, патронатом якого вона була [2]. У квітні 1985 р. подружжя Уельських разом з дітьми відвідали Італію. Там вони мали зустріч з президентом Алессандро Пертіні та приватну аудієнцію в Святому Престолі з Папою Іваном Павлом II.

У лютому 1989 р. Діана мала сольний візит до Нью-Йорку, США. Тоді принцеса під час екскурсії Гарлемським лікарняним центром Діана раптово обійняла дитину, яка хворіла на СНІД. Це було насправді революційним кроком. Діана також стала першою представницею королівської родини, яка відкрито підтримала ВІЛ-позитивних людей [3].

У березні 1990 р. Уельські здійснили тур по Нігерії і Камеруну, під час якого Діана мала візити до лікарень і проектів, спрямованих на розвиток жінок. Також важливою подією був візит Діани та Чарльза у травні 1990 р. до Угорщини. Це був перший візит членів королівської родини до «колишньої країни Варшавського договору».

Бажаючи відіграти підбадьорливу роль під час війни в Перській затоці, Діана відвідала Німеччину в грудні 1990 р., щоб зустрітися з сім'ями солдатів. Згодом, вже в січні 1991 р. вона також написала підбадьорливого листа.

Під час бразильського туру в 1991 р. Діана відвідувала організації, які боролися з бездомністю серед вуличних дітей. Також вона мала поїздку в Індію, де відвідала хоспіс Матері Терези в Калькутті. Протягом усього життя Діана зберігала тісну дружбу з матір'ю Терезою, відомою римо-католицькою черницею, яку вважали святою ще при житті [3].

У подальші роки принцеса Діана відвідала безліч різних країн. Зокрема це Німеччина, США, Пакистан, Швейцарія, Угорщина, Єгипет, Бельгія, Франція, Південну Африка, Зімбабве та Непал. Інші офіційні закордонні візити, здійснені з принцом, включали Австралію, Бразилію, Індію, Канаду, Нігерію, Камерун, Індонезію, Іспанію, Італію, Оман, Бахрейн, Катар, Кувейт, Саудівську Аравію, Португалію та Японію.

Навіть після розлучення з принцом Чарльзом, Діана продовжувала свою громадську діяльність, хоча і в менших масштабах. У березні 1993 р. принцеса Діана вирушила у самотійну подорож до Непалу. Там вона відвідала лікарню для хворих на проказу, де вона познайомилася з кількома пацієнтами та ввійшла в контакт з ними. Діана привертала велику увагу до серйозних хвороб і питань з охорони здоров'я, які не входили до сфери традиційної королівської участі, включаючи СНІД і проказу. Діана почала працювати з хворими на СНІД у 1980-х рр. Вона була не проти фізичного контакту з хворими на СНІД і була першою британською королівською особою, яка це зробила.

У 1988 р. принцеса Діана стала покровителькою Британського Червоного Хреста та підтримувала його організації в інших країнах, таких як Австралія та Канада.

Принцеса активно виступала за заборону виробництва та використання протипіхотних мін. У січні 1997 р. в рамках кампанії вона відвідала Анголу, а у червні принцеса виступила на конференції проти протипіхотних мін у Королівському географічному товаристві в Лондоні, після чого відбувся візит до Вашингтона, США 17-18 червня, щоб популяризувати кампанію Американського Червоного Хреста проти наземних мін. Останні публічні виступи принцеси відбулися під час її візиту до Боснії з 7 по 10 серпня, коли вона відвідала мінні проекти в Травниці, Сараєво та Зенезиці [2].

Таким чином, принцеса Діана як наслідниця британського трону відіграла велику роль на загальне становище країни. Вона допомагала обдарованій молоді, патрунувала різні молодіжні центри, музеї, галереї, що впливало на культурний розвиток Британії. Також, принцеса здійснювала міжнародні тури з гуманітарними місіями та кампанії по вирішенню глобальних проблем, що в свою чергу позитивно впливало на зовнішню політику Великобританії.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Diana, Princess of Wales. Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Diana,_Princess_of_Wales
2. Diana, Princess of Wales. Режим доступу: <https://www.royal.uk/diana-princess-wales>
3. Принцеса Діана: 25 років тому загинула "королева сердець". Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62736741>

Шеремет Олександр

студент III курсу спеціальності Історія та археологія

Науковий керівник – Михтуненко В.В., к.і.н., старший викладач

СумДПУ імені А.С.Макаренка

АРХЕОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СС «АНЕНЕРБЕ» НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В роки німецької окупації України під час Другої світової війни більша частина нашої держави була об'єднана у «Рейхскомісаріат Україна», який підпорядковувався німецькій цивільній адміністрації. В результаті чого, багато українських музеїв, а також археологічних пам'яток стали своєрідними полігонами чи навіть «ігровими майданчиками» для перевірки і утвердження нацистських історичних міфів.

В 1942 році німецьке командування скеровує в Україну групи археологів та істориків. Направляються представники двох організацій: Штаб рейхсляйтера Розенберга (Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg - EER), а також «Німецьке товариство з вивчення давньої германської історії та спадку предків» (більш відоме як «Аненербе»). Головна увага «Аненербе», яке проводило дослідження на територіях, що перебували під контролем військових, була прикута до Криму. Це і не дивно, адже півострів займав провідне місце в далекосяжних планах повернення «готської спадщини». Його назва повинна була змінитися на Gotengau, Сімферополя – на Gotenburg, а Севастополь планували перейменувати на Theoderichshafen. Для реалізації своїх задумів необхідні були і «грунтовні» історико-археологічні дослідження. Для цього Г.Гімmlером в окупований Крим у 1942 році були направлені провідні фахівці з готської проблеми під керівництвом професора, штурмбанфюрера СС Г. Янкуна. До його групи входили доктор К. Керстен, доктор В. фон Зеєфель[1, с. 179]. Проте значних успіхів у розкопках в Криму вони не досягли.

Іншим регіоном, в якому були зацікавлені німці можна вважати Подніпров'я, особливо місцевість «Дніпровської дуги» – від Кременчука до Нікополя, яка лежала на «трасі великих міграцій північних народів». Керівником всіх робіт тут був Ханс Райнерт, а навесні 1942 року до Дніпропетровська приїхали відомі фахівці, які керували безпосередньо на місцях досліджень — доктор Вальтер Модріян і доктор Рудольф Штамфус, останній відповідав за археологічні дослідження в рейхскомісаріаті України. Варто нагадати, що після того як радянські сапери підірвали дамбу Дніпрогесу, рівень води в Дніпрі впав, оголилися розмиті береги й пороги, затоплені 1932 року. Для археологічних розкопок умови виявилися ідеальними. Також до рук німців потрапив весь археологічний матеріал з розкопок під керівництвом академіка Д. Яворницького на територіях, які підлягали затопленню при будівництві Дніпрогесу. Однак німецьких вчених передусім цікавили сліди перебування в наших краях германських племен — готів і норманів, а також скіфів, хоча вони германцями не були. Цікавили німецьких археологів і нормани, або варяги, котрі відіграли значну роль в історії Київської Русі. Звісно, в цих дослідженнях було політичне замовлення нацистської пропаганди — вони шукали ідеологічне обґрунтування «походу на схід». Вважалося, що ця територія завжди була схильна до німецького. Загалом за час свого перебування на цих територіях, вони заново відкрили Дніпропетровський музей, розкопали досить багато «готських» могильників. Проводили дослідження біля Запоріжжя, на острові Хортиця, поблизу сіл Нікольське, Федорівка, Ново-Олександрівка, Привільне та ін. В цілому їхніми зусиллями було знайдено багато предметів «готської» старовини. Більше 1000 експонувалося для солдатів вермахту в історичному музеї Дніпропетровська, а 57 ящиків були відправлені у Берлін. Особлива увага

приділялася прикрасам, а також кераміці на якій досить часто зустрічалась солярні знаки, ідентичні символам рейху[2, с. 81-82].

Роботу німецьких археологів перервали події на фронті. Навіть улітку 1943 року, коли радянські війська наближалися до Дніпра, планувалися розкопки готського могильника біля села Новоолександрівка Запорізької області, але матеріали про цю експедицію не збереглися. На Дніпропетровщину за ініціативи СС «Аненербе» приїжджали й нідерландські археологи з Лейденського університету під керівництвом доктора Ф. Бурша, які проводили розкопки в Солонянському районі[3, с. 107-108]. Після 1943 року діяльність обох відомств в Україні згортається назавжди, а питання «готської» проблеми перейшло вже у зовсім іншу площину наукових розвідок і дискусій.

На сьогодні, на жаль, доля більшості музейних експонатів та археологічних знахідок лишається невідомою і втраченою для повернення в Україну. Однак найбільшою трагедією є не зниклі археологічні знахідки, а долі наших земляків. З приходом німців в Україну в певних колах української інтелігенції була впевненість на відродження держави, проте це не входило в плани окупантів. І частина з науковців, зокрема археологів була змушена знову тікати в еміграцію, вслід за відступаючими частинами вермахту, ну а тим хто лишався, радянська влада «віддячила» за збереження історичних цінностей роками таборів і тюрем.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Тишин О. В. Місце Півдня України в обґрунтуванні претензій III Рейху на східноєвропейські території. Гілея: 2019. 145 (1). С. 177-183.
2. Гуцул Н. Оперативний штаб райхслайтера Розенберга: ідеологічна боротьба чи пограбування духовних та культурних надбань в Україні (1941–1944). Сторінки воєнної історії України. 2012. № 15. С. 76-85.
3. Ейкхоф М. «Романтика 1001 ночі» за Восточным фронтом? Микроисторическое исследование раскопок СС-Аненербе в Соленом (Украина, 1943 г.). Археологія. 2010. №2. С. 107-117.

Шкумат Іван

студент III курсу спеціальності Історія та археологія

*Науковий керівник – **Михтуненко В.В.**, к.і.н., старший викладач
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ АБО ЧИ МОЖЕ УКРАЇНА СТАТИ РОСІЄЮ?

Наше з вами життя не може складатись із лиш одного аспекту, завжди не будеш щасливим, але й не завжди будеш сумним. Цей принцип діє в усіх сферах і війна не виняток. Вона не може складатись тільки із єднання, героїзму та перемог. Нажаль - це завжди трагедії, смерті та руйнування. Ця багатогранність війни, прямо зараз накладає свій відбиток на наше суспільство. Тому, саме в такий час, слід пам'ятати, що саме Ми вирішуємо, якою буде наша країна та як війна відіб'ється на процесі державотворення.

Державотворення це складний, розтягнутий в часі процес на який впливає безліч перемінних, як то культурні, політичні, міфологічні, економічні, релігійні та інші чинники. Визначивши державотворчі чинники, можна зрозуміти, які фактори посприяли тому, що та чи інша держава є такою якою вона є зараз.

Здавалося б, як Україна може стати Росією? Вся історія нашої держави підкреслює прагнення до демократичних інклюзивних інститутів. Росія ж знаходиться в оточенні екстрактивних інститутів, ледь не з часів імперії. Українська армія є національною за своїм складом, сучасна українська культура опирається і черпає натхнення із давнього багатовікового спадку. Російська армія – це армія найманців, котрі воюють не через моральні переконання, аж ніяк, вони прагнуть тільки насильства, руйнування та власного збагачення, що неодноразово підтверджувалось їх вчинками. Це є черговим свідченням відсутності в них культури як такої, вона не створює нових сенсів, а натомість паразитує на імперській, радянській та православній тематиці, об'єднаних гаслом «Православие, Самодержавие, Народность». Таке поєднання скоріше нагадує античну химеру ніж культуру.

То яким чином у війні двох кардинально різних с точки зору цінностей та моралі сторін, Україна може стати такою як Росія? На мою думку, якщо свідоме громадянське суспільство зникне. Саме воно є тією рушійною силою, що творить нашу історію. Що було б аби в 90-их роках студенти не організували протести проти свавілля влади, а громадяни проігнорували б фальсифікації виборів у 2004 році, а що сталося, якби люди не почали протистояти побиттю студентів на майдані Незалежності в 2013 році? Була б росія. Громадянське життя там відсутнє взагалі, на ряду із свободою слова, виборів, зібрань і цей перелік можна ще продовжувати.

РФія не стала такою в один момент. Процес відходу від демократичних інститутів та занепаду громадянського суспільства тривав поступово. У 1993 році коли парламент відмовився виконувати неконституційне рішення президента, а народ вийшов підтримати парламент. Єльцин віддав наказ відкрити погонь по натовпу й парламенту. В той час як подібне протистояння між парламентом і президентом в Україні закінчилося дипломатичним рішенням. Натомість росія відійшла з демократичного шляху й обрала силу. Звісно це викликало обурення. Подолати його вирішили, перевіреним ще за часів імперії методом маленької переможної війни, жертвою стала Ічкерія.

Згодом були масові фальсифікації на виборах 1996 року. Та друга війна проти чеченців [1]. Обрання Путіна президентом, що ознаменувалось вибухами житлових будинків, організованих ФСБ та новою маленькою переможною війною проти чеченського народу. Далі була війна проти Грузії, переслідування та ув'язнення опозиції, побиття учасників протестів, активне будівництво провладної вертикалі, війна 2014 року і нові акти політичного тероризму всередині країни, зміни до конституції, що зміцнили диктаторський режим, а згодом і нова, на цей трас вже повномасштабна війна проти України. Такі дії влади стали можливими саме в наслідок винищення громадянського суспільства, планомірного та довготривалого. Слабка відповідь суспільства на злочини та порушення влади дозволили статись численним війнам і злочинам в середині країни.

Дивлячись на приклад РФ нам слід пам'ятати, що відстоювання своїх прав, вимога дотримання законів та відстоювання інклюзивних інститутів, завжди мають бути на часі. Війна не має заважати проведенню судових справ над корупціонерами [2], висвітленню ЗМІ зловживань службовців та підписанню шкідливих для держави законів [3], звільненню плагіаторів з чільних посад в державі [4]. Війна це завжди

час викликів їй на них слід реагувати гідно та вдумливо. Якщо ж цього не робити їй повторювати як мантру «не на часі» можна прокинутись у зовсім іншій країні. І закінчити хотілося цитатою Емми Антонюк: «Вислів «Не на часі» означає «не зараз». Питання «а коли?» дуже важливе. Бо все, що не на часі для нас, стане на часі для тих, кого ми маємо захищати. І разом з хрущівкою у спальному районі і бабиною вишиванкою, ми передамо наступним покоління фундаментальці проблеми на які нам забракло... ні, не часу, а серця, мізків та відповідальності».

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Коли росія звернула не туди? *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3552157-kolirossia-zvernula-ne-tudi.html> (дата звернення 25.11.2022)
2. Генпрокурор злякався відкрити провадження проти нардепки-«слуги». *Еспресо*. URL: <https://espreso.tv/genprokuror-zlyakavsya-vidkriti-provadzhennya-proti-nardepki-slugi> (дата звернення 26.11.2022)
3. Зеленський підписав закон, яким скасовується позитивний фінмоніторинг для високопосадовців. Це суперечить вимогам ЄС. *Громадске*: URL: <https://hromadske.ua/posts/zelenskij-pidpisav-zakon-yakim-skasovuyetsya-finmonitoring-dlya-topposadovciv-ce-superechit-vimogam-yes> (дата звернення 26.11.2022)
4. "Плагіат є плагіат, що під час війни, що під час мирного часу" - інтерв'ю з міністром освіти Шкарлетом. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/251506-plagiat-e-plagiat-so-pid-cas-vijni-so-pid-cas-mirnogo-casu-sergij-skarlet/> (дата звернення 26.11.2022)

Ювко Єгор

*викладач кафедри історії України
СумДПУ імені А.С.Макаренка*

ВІДОМОСТІ ПРО ГОЛОДОМОР 1932-1933 РР. З МАТЕРІАЛІВ ДОПОВІДНИХ ЗАПИСОК ОДПУ СТОСОВНО НІМЕЦЬКОГО КОНСУЛА РУДОЛЬФА ЗОММЕРА

В українській історії одна з найстрашніших та найжорстокіших сторінок, яка дійсно вражає кількістю своїх злочинів і, безумовно, кількістю жертв – є Голодомор 1932-1933 рр.. Цей геноцид, вчинений в рамках «великого перелому», та «знищення куркуля, як класу», коштував українському народові мільйонів життів [1, с.34]. І такий масштабний геноцид народу України, не міг не бути поміченим в ті часи в самій УСРР. Однак офіційні джерела, контрольовані політичними органами безпеки – ОДПУ, не могли фіксувати жорстоку реальність – а саме – смерті українських селян та містян кожного дня по всій Україні. До того ж, молода «тюрма народів» на початку 1930-х рр. була надто привабливою для співпраці у плані постачання дешевої сировини для країн Західної Європи та, зокрема, для Сполучених Штатів Америки, які в той час, лише починали своє визнання СРСР .

Однак не дивлячись на таку «замиленість очей», справжня ситуація була добре відома представникам цих країн, як правило – іноземним дипломатичним співробітникам посольств, консульств, іноземним інженерам, спеціалістам та робітникам, що приїздили до СРСР на величезні будівництва «форсованої індустріалізації» [3, арк. 4]. В особистому листуванні, спогадах, свідченнях та дуже рідких фотографіях, вдалося все ж таки зберегти ті жахливі свідчення про геноцид українського народу, скоєний більшовицькою владою. В цій ситуації доволі цікавими для розгляду є джерела від власне каральних органів, які в той час мали вигляд ОДПУ УСРР.

Зокрема: співробітники ОДПУ дуже чітко фіксували будь-які спроби спілкування представників німецьких консульств з німецькими селянами-колоністами, яких проживало на території УСРР близько 300 тис. осіб. І оскільки представники німецьких консульств не . Так, наприклад, в доповідній записці за перший квартал 1932 р., працівники ОДПУ зафіксували постійні намагання консула Ріхарда Зоммера дізнатись дійсну ситуацію в німецьких селах-колоніях. Зокрема, зафіксовано, що німецькі колоністи скаржились на дійсно патову ситуацію в селах на території УСРР, зокрема в німецьких селах-колоніях, порівнюючи дії з реквізиції зерна та становища селянина в колгоспі, і в цілому відношення більшовицької влади до селянства, з японським вторгненням у Китай, при чому називаючи радянських селян-колоністів більш безправними, ніж китайців «які могли померти хоча б захищаючись, натомість німці в колоніях цього зробити не можуть, адже в них нема зброї, а будь-яка спроба спротиву, одразу ж каралась «мечем революції»»[3, арк. 1-7]

Подальші дані, які фіксуються в доповідних записках ОДПУ, вже за травень 1932 р. фіксують все більшу констатацію фактів голоду в німецьких селах-колоніях. Зокрема подаються відомості про спілкування консула з пастором одного з німецьких поселень, яке знаходилось в районі Новоград-Волинського [2, арк. 8-10] . Відомості, які надаються пастором та селянами-колоністами фіксують оповіді про «опухлих людей», постійну загибель худоби, через нестачу корму для неї, а також використання молочної та м'ясної худоби в якості тяглової сили.[4, арк. 1-7]. Наприклад, селяни-колоністи повідомляють Зоммеру про доволі серйозну підготовку каральних заходів – такі заходи як риття окопів, та зведення загороджень з колючого дроту. Також зазначена в записці інформація про те, що Зоммер особисто намагався опитувати селян на дорогах, в місцях де він буває проїздом. Таким чином можна стверджувати що консул намагався особисто переконатися і дізнатись правду про стан справ в сільському господарстві, яке було охоплене справжньою катастрофою. Причому таке пряме спілкування Зоммера, відбувалося з українськими селянами, а не німцями-колоністами. Вони повідомляли про своє негативне ставлення до колгоспно-радгоспної системи, та свідчили про незадовільну роботи МТС, а саме про постійно непрацюючі трактори та невідремонтований селянський реманент[4, арк. 1-6].

Отже, попри усі спроби більшовицької влади приховати та замовчати факти Голодомору в Україні, інформація про дійсні масштаби смертності та руйнацію сільського господарства в УСРР все ж таки доходила до дипломатичних представників іноземних держав, консульства яких працювали зокрема в УСРР. Таким чином, повідомлення німецького консульства про Голодомор в Україні є одним із найважливіших задокументованих свідчень геноциду українців та національних меншин, які мешкали на території України.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Бажан О. Погляд з Харкова. Суспільно-політичне життя в Українській РСР в середині 1930-х років очима німецьких дипломатів / О. Бажан // Сумський історико-архівний журнал. 2012. №16–17. С. 91-112. Галузевий державний архів Служби безпеки України(далі ГДА СБУ)
2. ГДА СБУ - Ф. 13. - Спр. 429. - Т. 40.
3. ГДА СБУ - Ф. 13. - Спр. 161. - Т. 1.
4. ГДА СБУ - Ф. 13. - Спр. 161. - Т. 7.

Наукове видання

**ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

МАТЕРІАЛИ

X Всеукраїнської науково-практичної конференції

09 грудня 2023 р., м. Суми

Відповідальний за випуск *В.В. Михтуненко*